

**Les Notícies
de
llengua
i treball**

Desembre 2022. Núm. 55

Entrevista a **Josep
Brunet**
Maçó i membre del
Patronat de la
Biblioteca Pública
Arús

**El dret a una informació
veraç**

**Festa de Moros i Cristians
a Lleida**

**50 anys de l'Assemblea de
Catalunya**

**Pacte Nacional per la
Llengua**

 UGT.cat
Unió General de
Treballadores i Treballadors
de Catalunya

Fotografia de J.A. Zamarripa

Les Notícies de llengua i treball Desembre 2022. Núm. 55

Consell editorial: Sita Aguilera (Avalot), Francisca Garí (Illes), Lola Cayuela (País Valencià), Carmen García (Aragó), Daniel García, Magda Gascon, Cecilio Limiñana, Guillermo Martí (País Valencià), Núria Pelay (Sindicalistes Solidaris), Gentil Puig (Catalunya Nord), Josep Puig-Pla, Núria Solé, Isidre Tiana i Joan Tudela

Direcció: Rosa M. Puig-Serra
Sotsdirecció: Hèctor Moret

Assessorament lingüístic: Magda Gascon

Disseny/maquetació: Juan A. Zamarripa

Redacció: Rambla del Raval, 29-35
08001 Barcelona
tel. 93 295 6100, ext. 28341
a/e: rmpuig_serra@catalunya.ugt.org

Dipòsit legal: B-15.113-97
ISSN 2013-3839

Versió digital: ISSN 2014-5810

Edita: UGT de Catalunya **UGT.cat**

Amb la col·laboració de:
CFDT de la Catalunya Nord
UGT del País Valencià
UGT de les Illes Balears
UGT Aragó

 **Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència**

Per raons de sostenibilitat aquesta revista s'imprimeix en paper ecològic i sistemes d'impressió i canals de producció respectuosos amb el medi ambient.

Fet amb programari lliure

Societat

Els preus s'apugen i nosaltres creixem, per Esther Lynch.....	4
Cruïlla dels materials crítics, per A. Valero, A. Valero i G. Calvo.....	6
Per una educació digital democràtica i oberta, per Xnet.....	12
Per una societat ben informada.....	16

Cultura

Any Ferrater, Any Fuster, per A. Quintana i E. Betrià.....	21
Toni Gaspar, president Diputació València, per G. Martí.....	24
L'impacte d'Alcarràs, mig any després, H.S.....	27
Festa de Moros i Cristians a Lleida, J. Lluís Gàzquez.....	29
Davant la sinistralitat laboral, per Generalitat de Catalunya.....	33

Entrevista

Josep Brunet, per Xavi Casinos.....	36
-------------------------------------	----

Si vols subscriure't a la revista i rebre-la a casa o a la feina, fes-nos arribar les teves dades: UGT de Catalunya, Àrea de Cultura, rambla del Raval, 29-35, 08001 Barcelona, rmpuig_serra@catalunya.ugt.org.

La nostra revista està disponible també en format digital. Podeu consultar i descarregar-vos tots els números a la web de la UGT de Catalunya a https://is.gd/ugt_cat_llengua_treball.

D'altra banda, per poder rebre-la amb aquest format, us animem que ens envieu la vostra adreça electrònica a: cultura@catalunya.ugt.cat, amb l'assumpte «ALTA», indicant el vostre nom.

L'adreça serà utilitzada únicament per rebre la publicació.

Adherit a l'Associació de Premsa Periòdica en Català (APPEC).

Història

50 anys de l'Assemblea de Catalunya, per Josep Puig-Pla.....	42
Tresors fotogràfics de la capsa de vímet, per A. Roger (AMBL).....	48

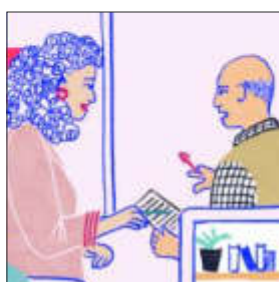
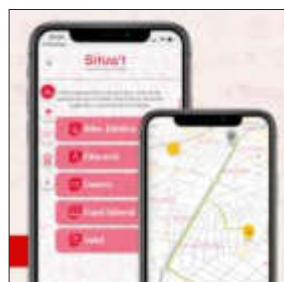
Llengua

L'Acadèmia Aragonesa de la Llengua, per Humbert Sorribes.....	53
Pluja de Mots: Coneixeu la parentela de la inflació?, per Termcat.....	54
Fil de llengües: Joan Sallas.....	55
Projecte ce trencada, per Francesc G. Parisi.....	56
El nou Situa't i practica el català, per Servei Lingüístic UGT.....	58
Propostes de la UGT al Pacte Nacional per la Llengua.....	60

Infocultures

Ressenyes.....	63
----------------	----

Els preus s'apugen i nosaltres creixem

Esther Lynch, secretària general adjunta de la Confederació Europea de Sindicats
Il·lustracions de la CES

L'augment dels preus de l'energia i els aliments està afectant de manera negativa els treballadors de tot Europa. Ens trobem enmig d'una emergència a causa del cost de la vida. Cada cop hi ha més treballadors que han entrat en situació de pobresa, i molts no guanyen prou perquè les seves famílies puguin subsistir. Els salaris han augmentat a un ritme molt més lent que la inflació, que en l'actualitat se situa en un dels nivells més alts de les darreres dècades. Mentre els sous dels CEO, els beneficis i els dividendes dels accionistes s'incrementen, els sindicats ho tenim clar: el creixement dels costos és el que està provocant la inflació, no pas el dels salaris. Al voltant de 9,5 milions de persones treballadores ja tenien dificultats per pagar les seves factures d'energia abans que comencés la crisi del cost de la vida.

Per a molts que guanyen el salari mínim, el preu de l'energia era equivalent al seu salari net. Un càlcul basat en el preu de l'energia a Espanya el mes de juliol de 2022 mostra que el cost mitjà va ser de 1.455 euros, mentre que el salari mínim brut mensual era de 1.167 euros.

Sectors com l'energia i els aliments estan obtenint grans beneficis mentre els treballadors pateixen una crisi sense precedents pel cost de la vida, una situació on els més vulnerables són els més afectats alhora que els rics es fan més rics. Una anàlisi elaborada per la Confederació Europea de Sindicats (CES) mostra que els beneficis per als accionistes han augmentat set vegades més ràpidament que els salaris.

La CES està pressionant de forma urgent per millorar els sous a tota Europa. Una gran victòria per al moviment sindical és la recent aprovació per part del Consell de la UE de la Directiva sobre uns salaris mínims adequats. El text estableix que els estats membres han de garantir que el salari mínim dels treballadors tingui en compte el poder adquisitiu i el cost de la vida de manera adient. També es reforça la participació dels sindicats a l'hora d'establir-lo i actualitzar-lo.

Es diu als treballadors que no és el moment d'apujar salaris.

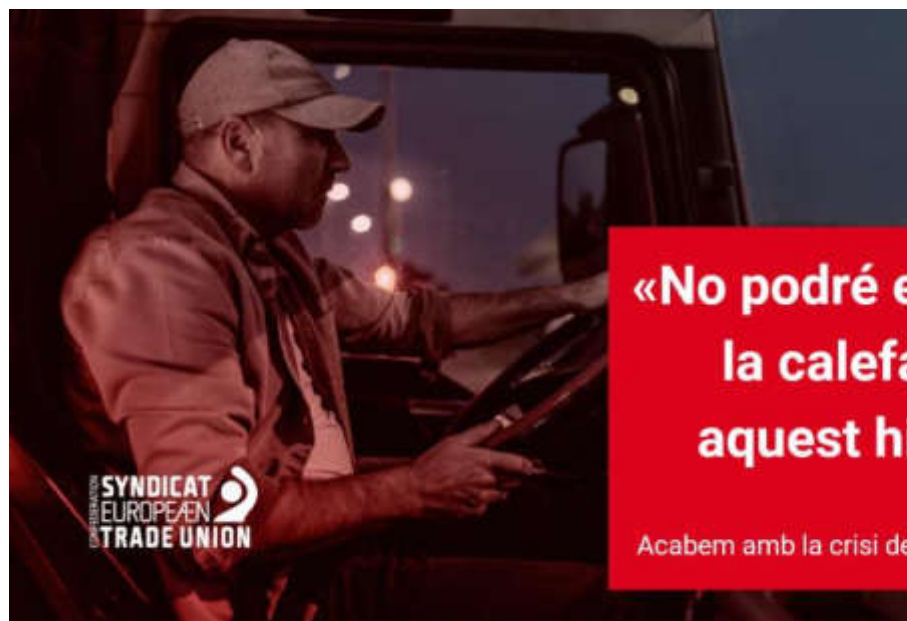
Els accionistes
dividendes que

La Directiva, a més, pretén impulsar la negociació col·lectiva a Europa. Tots els estats membres estan obligats a promoure-la, ja que a través d'ella els sindicats poden garantir l'augment dels salaris. En països on la negociació col·lectiva no cobreix almenys el 80 % dels treballadors, el govern ha d'elaborar plans d'acció per aconseguir l'objectiu del 80 %. En l'actualitat hi ha 19 països que no arriben a aquest estàndard; Espanya es troba en el llinar.

Ara els estats membres de la UE han d'abordar seriosament l'augment dels sous i també assegurar-se que els sindicats s'hi impliquin degudament. Un altre requisit de la Directiva és que les empreses que reben contractes públics han de respectar el dret a la negociació col·lectiva.

Tanmateix, a la llum de la crisi del cost de la vida, cal actuar de forma immediata per protegir els treballadors vulnerables perquè no en siguin víctimes. És responsabilitat de cadascun de tots els governs i de la UE prendre mesures i assumir els deures. Els preus estan augmentant, però els sindicats també augmenten les protestes. Exigim l'increment dels salaris dels treballadors i impostos sobre els beneficis excessius.

És l'hora d'actuar. La CES i els sindicats de tot Europa exigim responsabilitats als governs. Tots els sindicalistes hem de fer sentir la nostra veu reivindicant la fi de la crisi del cost de la vida, l'increment dels salaris i l'augment de la fiscalitat sobre els beneficis de les empreses.

«No podré encendre la calefacció aquest hivern»

Acabem amb la crisi del cost de la vida!

La CES ha presentat un pla de sis punts exigint fer front a la crisi del cost de la vida i construir una economia que serveixi perquè els treballadors puguin viure dignament.

1. Pujades salarials per fer front a l'augment del cost de la vida i per garantir que els treballadors rebin una part justa dels guanys de productivitat, així com mesures per promoure la negociació col·lectiva com la millor manera d'aconseguir un sou just i una economia sostenible.
2. Ajuts dirigits a les persones que lluiten per poder fer front a les factures d'energia, a comprar queviures i a pagar el lloguer; el dret a l'alimentació i a una llar càlida són drets humans i s'han de protegir. No es pot esperar que les persones en situació de pobresa paguin factures inassequibles. És necessari prohibir els talls de subministrament.
3. Topalls als preus, especialment al cost de les factures d'energia, i un impost ferm sobre els beneficis excessius de les energètiques i d'altres empreses. S'ha de garantir que no se'ls permeti especular amb aquesta crisi, juntament amb altres mesures per aturar l'abús, com la reducció dels dividends per evitar els guanys excessius sobre els preus dels aliments.

4. Mesures de suport anticrisi en l'àmbit estatal i europeu per protegir els ingressos i llocs de treball en la indústria, els serveis i el sector públic, incloent-hi mesures de tipus SURE (*Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency*, «suport per mitigar els riscos d'atur en una emergència»), i el finançament de mesures socials per superar aquesta crisi i garantir els processos de transició justa.
5. Reformar el funcionament del mercat energètic de la UE. Cal reconèixer que l'energia és un bé públic i cal inversió per abordar les causes fonamentals de la crisi, com ha estat la poca inversió en energia verda i les conseqüències de la privatització.
6. Participació dels sindicats en el disseny i la implementació de mesures anticrisi a través del diàleg social. Aquest és el mètode provat per gestionar amb èxit la crisi.

Es pot secundar aquest pla d'acció de sis punts signant aquesta petició: <https://is.gd/olekus> A més, sindicats de tota Europa emprendran accions en els pròxims mesos. Els sindicats a Espanya també estan prenent mesures, tant en els llocs de treball com col·lectivament. **LT**

La cruïlla dels materials crítics

Alicia Valero, Antonio Valero i Guiomar Calvo, Institut Universitari de Recerca Mixt CIRCE, Universitat de Saragossa

Un dels reptes més importants a què s'enfronta la humanitat és el canvi climàtic, i encara és a les nostres mans procurar mitigar i eliminar els seus nocius efectes a mitjà i llarg termini.

Hi ha diverses iniciatives a escala global i regional que busquen limitar o, fins i tot, suprimir del tot, les emissions de gasos que contribueixen a potenciar aquest fenomen. Un exemple és el *Green New Deal*, gràcies al qual els 27 estats membres de la Unió Europea s'han compromès perquè el 2050 ens convertim en la primera zona climàticament neutra del món.

Lògicament, aquesta decisió comporta una sèrie d'estratègies associades, com la de reduir la dependència energètica i, almenys, un 55 % d'emissions el 2030 respecte als nivells del 1990, i a fomentar la venda de vehicles amb baixes emissions o directament lliure d'emissions.

Aquesta transició energètica en què ja estem immersos, suposadament crearà més ocupació, potenciarà el creixement i millorarà la nostra salut, entre molts altres resultats. El Pla de Recuperació Next Generation EU busca, en concret, finançar projectes relacionats amb la transició energètica i digital que ajudin a complir aquests objectius.

Per aconseguir un sector energètic lliure de carboni serà necessari incrementar la potència instal·lada de fonts d'energies renovables, com aerogeneradors, plaques fotovoltaïques i plantes solars de concentració, i impulsar que un dels sectors més contaminants, el del transport, deixi d'emprar combustibles fòssils i es basi únicament en l'electricitat.

Fotografies d'una mina de coltan a la província de Katanga (República Democràtica del Congo), l'any 2012, fetes per Responsible Sourcing Network (Flickr, CC BY-NC 2.0), una ONG dedicada a combatre els abusos dels drets humans i el treball forçat associat a les matèries primeres.

Encara tenim a l'abast la capacitat de mitigar i eliminar els nocius efectes del canvi climàtic a mitjà i llarg termini

Totes aquestes tecnologies són, per descomptat, l'opció més efectiva per lluitar contra el canvi climàtic, atès que durant el seu funcionament no generen emissions d'efecte hivernacle. No obstant això, hi ha altres factors que cal valorar i que rares vegades s'esmenten.

Per fabricar totes les turbines, plaques i vehicles haurem de menester una sèrie de materials, alguns d'ells molt escassos en la naturalesa. Gràcies als avenços de la ciència i de la tecnologia, cada vegada utilitzem més elements —almenys uns cinquanta (Valero, i altres, 2021) — presents en la taula periòdica per cobrir les nostres necessitats, ja sigui per a la fabricació d'un telèfon mòbil o d'un vehicle.

En principi, semblaria que no suposa un problema a curt termini, perquè si analitzem la quantitat de ferro o alumini que conté un vehicle veurem que bona part d'ella acaba en un centre de reciclatge.

La qüestió és que aquest procés de reciclatge, almenys en l'actualitat, dista de ser l'òptim. Les lleis de la termodinàmica ens indiquen que mai no serà possible reciclar el 100 % d'un element, que sempre hi haurà un seguit de pèrdues. El problema és que alguns dels materials que trobem en un vehicle, en un telèfon mòbil o en un panell solar actualment tenen taxes de reciclatge inferiors a l'1 %.

Cal sumar-hi també dues variables més. D'una banda, cada vegada extraïem més minerals. Si analitzem l'obtenció de matèries primeres en les últimes dècades

s'observa un clar creixement. Sense anar més lluny, en el que portem de segle XXI hem obtingut gairebé la mateixa quantitat de coure que es va produir en tot el segle XX, i aquesta mateixa situació es pot extrapolar a molts altres elements (USGS, 2020).

Aquesta tendència exponencial va lligada a l'augment de la varietat de minerals que extraïem. Per exemple, abans de la dècada de 1960 les aplicacions que tenien les conegudes com a *terres rares* eren poques, però avui dia és gairebé impossible no portar damunt alguna cosa que les contingui (tauletes, ordinadors, telèfons mòbils...).

Es denomina terres rares al conjunt de disset elements químics, alguns dels quals són essencials per al desenvolupament de les noves tecnologies i les energies renovables. En un aerogenerador de tres megawatts de potència, ens podem trobar fins a dues tones de terres rares, principalment de neodimi i disprosi, tots dos crucials per al funcionament dels imants permanents que hi ha en l'alternador i que s'encarreguen de transformar l'energia mecànica de la rotació de les pales en energia

Els elements de les terres rares tendeixen a aparèixer junts en els jaciments minerals, i el procés d'extracció, lluny de ser senzill, comporta una sèrie de conflictes associats

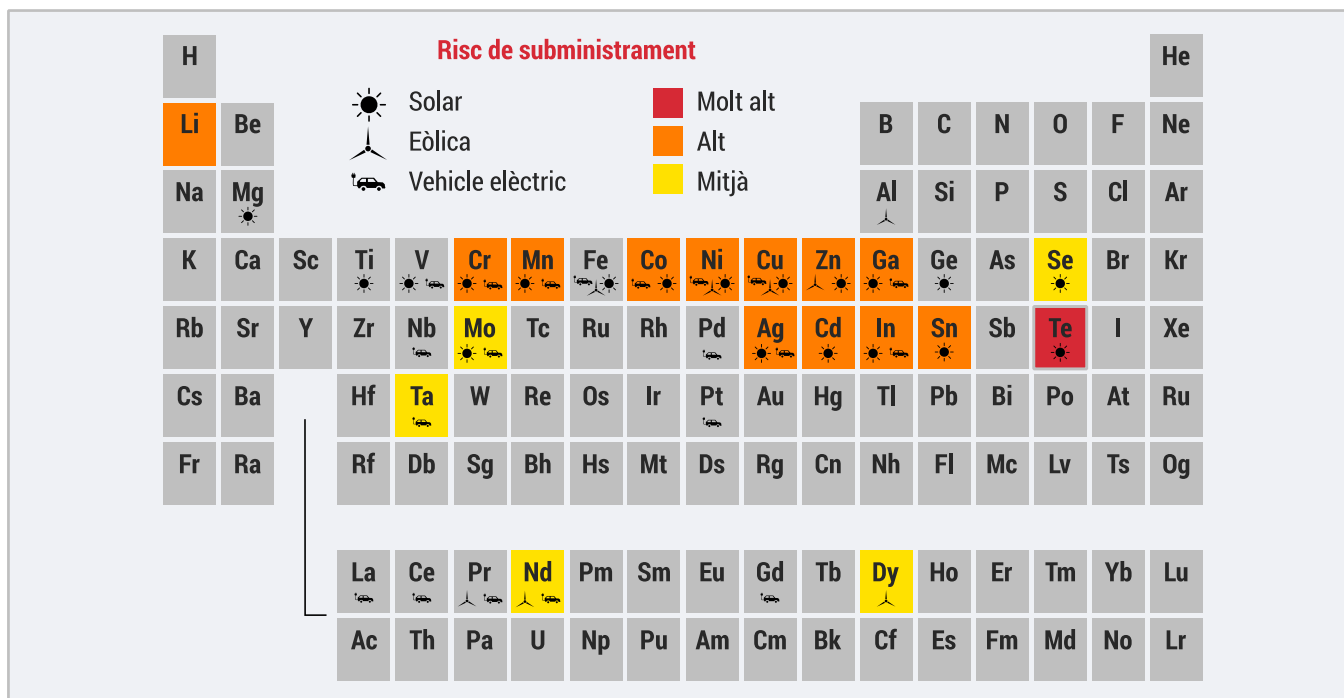

Figura 1. Alguns dels elements que s'empren en les energies renovables i risc de subministrament que presenten a mig-llarg termini. Figura elaborada a partir de dades de Valero, i altres (2018).

elèctrica. A més, cada vegada hi ha més varietat i un nombre més elevat de terres rares en il·luminació eficient (fluorescents i leds), en vehicles o en electrònica. No és d'estranyar, per tant, que la seva explotació s'hagi multiplicat per set en els últims quaranta anys.

Els elements de les terres rares tendeixen a aparèixer junts en els jaciments minerals, i el procés d'extracció, lluny de ser senzill, comporta una sèrie de conflictes associats. Per exemple, és freqüent que apareguin al costat de minerals radioactius, la qual cosa fa que siguin materials molt complexos de tractar. Així mateix, per separar-los es requereixen grans quantitats d'energia i productes químics que donen lloc a nombrosos residus potencialment contaminants. A aquests inconvenients n'hi podem sumar un altre: els jaciments minerals estan repartits de manera desigual en el nostre planeta. La Xina n'és el principal productor —entre un 60 i un 80% de la producció total mundial— i en ocasions concretes ha generat problemes de subministrament per l'establiment de restriccions de les seves exportacions.

L'extracció o producció de molts dels elements crítics es concentra en un petit nombre de països, fet que afavoreix un mercat monopolístic

Altrament, les terres rares no són els únics elements que hauríem de tenir en compte quan parlem de transició energètica. Hi ha altres elements dels quals ja se'n fan ressò els mitjans de comunicació, com el liti i el cobalt, tots dos fonamentals per al desenvolupament de les bateries elèctriques, i altres com el níquel, el manganès o el grafit.

El liti s'obté principalment de dues fonts: les salines xilenes i l'espodumena, un mineral que s'obté i s'exporta fonamentalment d'Austràlia. Tal és la importància d'aquest metall en diversos sectors, que s'espera que se'n dispari la demanda en els pròxims anys. De fet, segons un estudi dut a terme per l'Agència Internacional de l'Energia (2021), es preveu que d'aquí al 2040 la seva necessitat es multipliqui per quaranta. A més, la taxa actual de reciclatge d'aquest element, tal com passava amb les terres rares, a penes ronda l'1 %. Aquest és un dels motius, juntament amb la pràctica total dependència de tercers països per garantir un subministrament estable, que ha provocat que aquest element sigui inclòs en l'última versió de la llista de materials crítics que va publicar el 2020 la Comissió Europea. Encara que preocupant, a primera vista el liti no sembla que hagi de presentar tants problemes de proveïment futur com el cobalt. La seva gran majoria es troba a la República Democràtica del Congo i, de nou, segons l'Agència Internacional de l'Energia, es calcula que

la seva demanda es multiplicarà per més de vint respecte als nivells actuals.

Continuant amb els vehicles elèctrics, ja hem esmentat que duen més de cinquanta elements diferents. Alguns ja s'han descrit aquí, però molts altres també poden crear serioses dificultats de subministrament. És molt conegut el cas del coltan, format per la mescla de dos minerals molt concrets, la columbita i la tantalita, que contenen niobi i tàntal. La seva extracció es concentra, tal com passa amb el cobalt, a la República Democràtica del Congo.

La presència de tots aquests elements estratègics i tan necessaris en un país políticament i socialment inestable causa nombrosos conflictes i lluites de poder que solen acabar, a més, afectant de manera directa els països fronterers, com és el cas de Ruanda. A més, s'hi poden sumar les deplorables condicions de treball dels miners, molts d'ells nens, que de vegades extrauen el mineral amb les seves pròpies mans, i també les precàries o gairebé inexistentes mesures de seguretat i protecció mediambiental.

El tàntal s'utilitza gairebé íntegrament en els dispositius electrònics que porta un cotxe, concretament en els condensadors, i també en diferents parts d'altres aparells, com telèfons mòbils, bateries, microprocessadors, etc. Mentre que el niobi, a més de substitut i complement del tàntal, es fa servir en turbines d'aviació i altres materials amb molt altes prestacions.

Analitzant concretament com ha anat evolucionant el sector de l'automòbil, podem dir que avui dia els vehicles són pràcticament ordinadors amb rodes. Tots porten una gran quantitat de pantalles i dispositius elèctrics que ens faciliten les coses, sí, però que han modificat dràsticament la seva composició.

L'indi, el gal·li i el tel·luri no són tan coneguts, i, en canvi, són tres dels elements clau per a les noves tecnologies, i específicament per a l'energia solar fotovoltaica, amb altres com la plata. No hi ha jaciments d'aquests elements: s'han d'obtenir sempre mitjançant processos metal·lúrgics complexos a partir d'uns altres.

Per això es parla de producció i no d'extracció. Cada any només es generen unes mil tones d'aquests tres elements, però cada vegada és més habitual que siguin presents en tots aquells aparells elèctrics i electrònics que tenim a la nostra disposició.

L'elevada dependència de minerals, estretament lligada a la transició energètica i a la digitalització, ens porta irremeiablement a preguntar-nos si hi haurà prou recursos a la Terra per satisfer la creixent demanda de matèries primeres

En el cas de les energies renovables, l'indi i el gal·li s'empren en la tecnologia fotovoltaica de capa fina anomenada CIGS (per les seves sigles cobri-indi-gal·li-seleni), mentre que el tel·luri es fa servir en les cèl·lules de tel·lur de cadmi. Ambdós ofereixen les millors prestacions en termes d'eficiència del mercat i és precisament per aquest motiu que s'espera que la seva producció anirà en augment en els pròxims anys.

Tots els elements que hem descrit, unit a la possible dificultat de manca de subministrament davant la necessitat de les energies renovables, convergeixen en una sèrie de punts clau. D'una banda, l'extracció o producció de molts dels elements crítics està concentrada en un petit nombre de països, fet que afavoreix un mercat monopolístic. També el ràpid creixement de la demanda en alguns sectors pot desencadenar una escassetat d'oferta i fluctuacions en els preus fins a arribar a crear una crisi a escala global.

Un cas similar l'estem vivint en l'era postpandèmia amb els microxips, l'oferta dels quals és insuficient i provoca aturades en les cadenes de muntatge de nombroses empreses. En aquest panorama poden influir també altres

factors com les relacions polítiques i internacionals, l'existència de barreres reguladores, la mala gestió mediambiental de la mineria en alguns països i falta de recerca i de noves inversions mineres, entre molts altres.

Fins ara hem parlat de la transició energètica i de les energies renovables, però encara queda alguna cosa més en el tinter: la digitalització. Cada vegada depenem, confiem i estem més i més envoltats de multitud d'aparells elèctrics i electrònics que ens faciliten la vida. Les vendes d'aquest tipus de tecnologies no han fet més que augmentar. Tan sols en l'any 2020 es van vendre més de 1.350 milions de telèfons mòbils, és a dir, una de cada sis persones del planeta es va comprar un terminal nou ara fa dos anys.

Lògicament, no és l'únic tipus de dispositiu que es ven, però sí que ens serveix per fer-nos una idea de quant gastem. La part més important d'un telèfon mòbil és la placa base, que conté un gran nombre d'elements molt rellevants (coure, plata, or, pal·ladi...), i també n'hi ha molts d'altres a les pantalles o en la mateixa carcassa. La digitalització va associada a un augment de l'ús de dispositius de control remot o d'un major nombre de servidors on emmagatzemar dades, en definitiva, a canviar el paper, pel «núvol».

Si prenem com a exemple el paper, cada any es recullen milions de tones a Espanya, i molts milions més si hi sumem els d'altres països. La seva taxa de reciclatge està entorn del 75 %. La població sap que cal portar-lo als punts de recollida perquè es pugui reciclar. El problema amb la digitalització, sigui en l'àmbit d'empresa o a nivell d'usuari, és que la renovació constant d'aparells comporta un increment molt clar de la quantitat de residus generats. En la major part dels casos, encara que portem un telèfon o un ordinador portàtil a un punt de recollida, no es gestiona de manera adequada. Generem gairebé 4.500 torres Eiffel de residus electrònics anualment, però a penes un 20 % es recicla (World Economic Fòrum, 2019) i, si es fa, només es recuperen els elements més grans i abundants, com l'acer, l'alumini o el coure.

Les alternatives són clares: augmentar la taxa de reciclatge, optimitzar els processos, desenvolupar maneres de recuperar millor els elements que componen cada aparell (ecodisseny) i, per descomptat, disminuir el consum

Si a tot això afegim que cada vegada serem més digitals, necessitem més dispositius que continguin complexes mesclades de metalls —de les quals gairebé no es podrà recuperar res de manera efectiva— el problema és clar. No és cap novetat que cada cop consumim i demandem més materials, i que cada cop són més diversos.

Els números no enganyen: cada any que passa som més milions de persones a la Terra i necessitem més matèries primeres per cobrir les nostres necessitats i fabricar diferents productes. La qüestió és que disposem tan sols d'un planeta per obtenir-les, ja que es troben en quantitats limitades.

L'elevada dependència de minerals, estretament lligada a la transició energètica i a la digitalització, ens porta irremeiablement a preguntar-nos si hi haurà prou recursos a la Terra per satisfer la creixent demanda de matèries primeres. A més, i no és menys important, ens ha de portar a qüestionar-nos si el ritme d'extracció serà capaç d'adaptar-se a aquestes necessitats.

Cal tenir en compte que hi ha molts altres més sectors (construcció, química, indústria...) que també depenen d'aquestes matèries primeres i que també són crucials per a la nostra economia. Per exemple, avui dia el gal·li s'empra en panells solars, però també s'usa en circuits integrats, aplicacions militars, llums led o sistemes de comunicació sense fils.

Hem de pensar que la Terra no pot oferir-nos més del que té, i les alternatives són clares: augmentar la taxa de

reciclatge, optimitzar els processos, desenvolupar maneres de recuperar millor els elements que componen cada aparell (ecodisseny) i, per descomptat, disminuir el consum. Les energies renovables van representar un punt d'inflexió pel que fa al canvi climàtic, però si no es té en compte quins materials són necessaris, d'on procedeixen i quina serà la seva situació al final de la vida útil, continuarem sense avançar en la direcció adequada. **L7**

Referències

- Agència Internacional de l'Energia, (2021). *The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions*. Disponible a: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ffd2a83b-8c30-4e9d-980a-52b6d9a86fdc/TheRoleofCriticalMineralsinCleanEnergyTransitions.pdf>
- Comissió Europea, (2020). *Study on the EU's list of Critical Raw Materials (2020). Final Report*. Disponible a: https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42883/attachments/1/translations/en/renditions/*native
- USGS, (2020). *Mineral Commodity Summaries 2021*. United States Geological Service. Disponible a: <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2021/mcs2021.pdf>
- Valero, A., Valero, A., i Calvo, G., (2021). *Thanatia: límits materials de la transició energètica*. Premses de la Universitat de Saragossa.
- Valero, A., Valero, A., Calvo, G. i Ortego, A., (2018). «Material bottlenecks in the future development of green technologies». *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 93, 178–200.
- World Economic Forum, (2019). *A new circular vision for electronics. Time for a global reboot. In suport of the United Nations E-waste coalition*. Disponible a: https://www3.weforum.org/docs/wef_a_new_circular_vision_for_electronics.pdf

Declaració per una educació digital democràtica i oberta

Set propostes per millorar les legislacions de competències digitals del sector educatiu

Xnet. Fotografies d'Edu Bayer (CC 4.0 BY-SA)

En ocasió del nou programa del curs escolar 2022-23, que incidia en el tema de les competències i augmentava la càrrega del professorat, Xnet va publicar i enviar a polítics i institucions la «Declaració per una educació digital democràtica i oberta. Propostes de millora dels marcs i programes de competències digitals», un document elaborat per Cecília Bayo i generat pel grup de treball internacional dirigit per Simona Levi durant el I Curs Internacional d'Educació Digital Democràtica i Open Edtech celebrat del 12 al 14 de juliol a la Universitat de Barcelona.

La declaració es va elaborar analitzant dotze marcs de referència que actualment defineixen la política educativa catalana en l'àmbit digital. Es va prendre el context català com a cas d'estudi, però les propostes són extrapolables a contextos més amplis, en particular en l'àmbit europeu.

Si bé els marcs de referència han millorat molt recentment, s'han detectat set problemàtiques. Aquestes són les millores que vam demanar durant aquest curs:

1. Incorporar els drets humans i la democràcia com a fonament de digitalització en educació

En general, els marcs de referència analitzats assumeixen la doble proposta d'incidir, per una banda, en la integració social i, per l'altra, en el desenvolupament professional i l'adaptació a les demandes del mercat de treball de la ciutadania europea com a objectius bàsics de l'educació al llarg de la vida. És a dir, es parteix d'un marc social, centrat en la integració i cohesió social de la ciutadania a través de l'adquisició de coneixements i destreses bàsiques, i un marc econòmic, centrat en el mercat de treball i la competitivitat europea a escala global. Per contra, encara que indirectament i de manera puntual hi hagi referències, no s'explicita l'assumpció d'un marc que aposti obertament per la digitalització democràtica i situï els drets humans i digitals com a base de l'educació digital i l'adquisició de competències digitals.

Sugerim:

- Garantir la sobirania pedagògica per sobre d'interessos empresarials del sector *EdTech*.
- Promoure el coneixement dels drets digitals dins de la comunitat educativa.

2. Considerar l'administració pública com a subjecte competencial

Considerem necessari que les vies de capacitació en competències digitals de l'administració educativa, fins i tot en la seva estructura política, igualin les de l'alumnat, el professorat, la ciutadania i les escoles. Cal posar fi a la desconexió entre l'autoritat i les pràctiques de la comunitat educativa.

La manca d'habilitats i competències digitals de l'administració incrementa la pressió en el professorat perquè pren decisions sobre la seva formació que inclouen una càrrega de treball addicional en comptes de posar al dia i enfortir les habilitats, capacitats i el coneixement sobre els drets humans digitals fonamentals.

Sugerim:

- Obligació de formació de l'aparell polític i càrrecs directius dels departaments.
- Digitalització neutral, auditable i essencial evitant sobrecàrregues de tecnologia innecessària i canviant..

3. Considerar críticament tots els agents implicats

Es parla d'alumnat, professorat, centres, administracions educatives i, fins i tot, «agents maliciosos», però en molt pocs casos es consideren les empreses tecnològiques, les empreses no tecnològiques i la societat civil organitzada com a agents que també intervenen amb agendes pròpies de manera directa o indirecta en l'educació digital. Això provoca que els interessos d'uns certs *stakeholders* o parts interessades (com la Unesco, l'OCDE, el Banc Mundial o les *Big Tech*) es vegin reflectits per acció o per omissió en els marcs de referència i no pas d'altres que són igual o més rellevants des del punt de vista d'una era digital democràtica.

L'omissió d'aquests actors provoca, entre altres coses: que s'ometin les rellevants problemàtiques que genera la influència desigual dels interessos econòmics privats; que s'incompleixin els requisits de consentiment informat respecte a l'ús de tecnologies digitals; i, finalment, que en els enfocaments educatius i curriculars es promogui un determinisme tecnològic que inverteixi la relació entre actors socioeconòmics i tecnologia, i que aquesta última es consideri la responsable de les dinàmiques socioeconòmiques, i no a l'inrevés.

Sugerim:

- Ampliar el marc referencial de les polítiques educatives més enllà de les administracions públiques i els organismes internacionals vinculats a interessos corporatius.
- Dissenyar i aplicar polítiques educatives que tinguin en consideració crítica els interessos corporatius i que garanteixin la sobirania escolar i els drets humans digitals fonamentals al marge d'aquests interessos.

4. Partir d'una concepció integral del que és digital i de l'alfabetització digital

En els marcs institucionals s'ha considerat allò digital primer des d'un enfocament instrumental (eines per a usar-se), després *notacional* (aprendre a programar) i només ara tímidament, cultural. És important equilibrar aquests enfocaments: s'ha de poder entendre la cultura digital en la qual vivim fins i tot sense saber programar.

5. Partir d'una concepció integral de les competències

L'administració educativa hauria de facilitar les eines per revisar amb perspectiva digital el contingut substantiu de les diferents àrees/ matèries curriculars com a Història i Geografia, Biologia i Geologia, Física i Química, Matemàtiques...); per exemple, incorporant en els continguts curriculars la Història de les TIC (invenció d'Internet, sorgiment dels monopolis tecnològics, etc.), la Geografia de les TIC (geopolítica actual, telecomunicacions globals, big tech, oligopolis i grans operadors), reptes ambientals de les TIC (extracció de matèries primeres, escalfament global, granges de servidors), etc.

Sugerim:

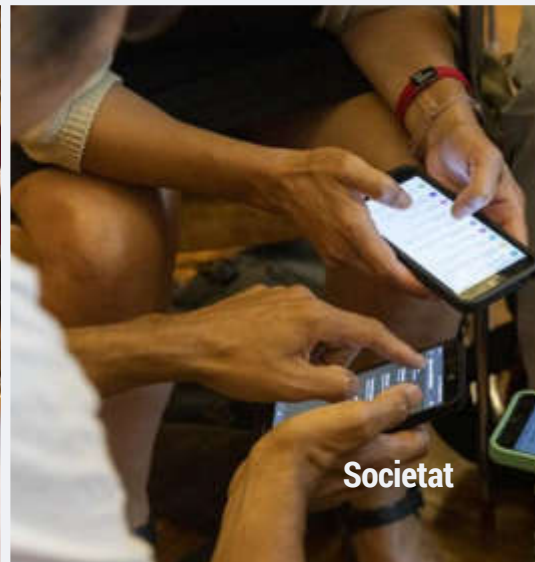
- L'administració educativa hauria de facilitar que la comunitat educativa tingui les eines i la formació per revisar amb perspectiva digital el contingut substantiu (no procedimental ni actitudinal).
- Promoure i incorporar la formació específica de professorat i alumnat per conèixer críticament tots els agents implicats en la societat i cultura digitals. Aquesta formació ha de garantir la competència de l'alumnat i d'acord amb els drets i els permisos de les famílies, tal com estableix la Llei de protecció de dades.

6. Incorporar les infraestructures digitals dels centres educatius com a eix de les polítiques i estratègies educatives

L'administració pública ha d'assumir la responsabilitat de finançar i proporcionar infraestructures digitals i administratives democràtiques: auditable de forma distribuïda, interoperables i eficients. Per tant, no hauria d'ometre aquesta responsabilitat emparant-se en figures com l'autonomia de centre.

Per a aquesta llacuna vam generar el programari Digitalització Democràtica (DD), implementat ja en onze centres de la ciutat de Barcelona.

Es pot consultar més informació sobre la DD aquí: <https://xnet-x.net/ca/presentem-dd-eina-digitalitzacio-democratica-educacio>

7. Apostar pel coneixement obert

Així com en molts aspectes la documentació analitzada denota un avenç cap a una educació digital democràtica, pel que fa a la cultura oberta (accés obert i sobirania cultural) es nota una clara reculada en favor dels interessos excessius de la indústria del copyright. S'hauria de promoure l'ús dels recursos educatius oberts i l'ús de llicències lliures per defecte (domini públic, Creative Commons BY-SA o altres) i fomentar el reconeixement de l'autoria dels continguts de la comunitat educativa (professorat i alumnat).

A més, hi ha una clara dissonància cognitiva: d'una banda, s'extralimita el marc de reconeixement de les autories externes a la comunitat educativa i alhora s'omet que una gran part del material educatiu d'ús diari és generat pel professorat i la mateixa comunitat educativa, que ha de poder veure reconeguda aquesta autoria i poder fer servir aquest material sense restriccions.

Es pot consultar el contingut complet de la declaració aquí:

<https://curs.digitalitzacio-democratica.xnet-x.net/declaration-democratic-digital-education>

Conclusió

La no aplicació d'un enfocament global i sistèmic respecte a tot el que afecta la digitalització provoca que, en general, les polítiques educatives i les actuacions concretes dels centres educatius resultin parcials i fins i tot incoherents des del punt de vista de la sobirania digital i l'educació digital democràtica. La visió fragmentària i selectiva és una estratègia d'alguns grups d'interès per anul·lar la comprensió estructural de les dinàmiques de la societat digital. Convé bandejar-la mitjançant anàlisis sistèmiques que garanteixin la comprensió global i la coherència pedagògica i democràtica en tots els àmbits. Aquest enfocament s'ha d'utilitzar en el moment d'aplicar les recomanacions d'aquest document. **L7**

Una societat ben informada és més crítica, més sana i més democràtica

Rita Nin. Il·lustracions de Openmoji.org

La lluita contra la desinformació és un esforç responsable en què tots hauríem de participar. Ha de ser activa i exigent, no en va, no tan sols som enganyats sinó que massa vegades contribuïm a la difusió de l'engany.

Cada cop és més fàcil per a milers de milions de ciutadans accedir, i també produir, editar i distribuir informació. La part negativa d'aquesta nova realitat és que, en l'era digital, la crisi dels mitjans de comunicació i l'eclosió de les xarxes socials han creat unes condicions òptimes per al desenvolupament de les notícies falses o les percepcions errònies. El fet paradoxal és que la quantitat de documentació que tenim a l'abast, en comptes de mantenir-nos més informats, provoca un estat permanent de desinformació. En altres paraules, «quan més sabem, menys sabem».

Però alhora, cada cop més augmenta la consciència ciutadana de la nostra vulnerabilitat. Els enganys que varen portar Donald Trump a la Casa Blanca, la proliferació de mentides que varen influir de manera notable en processos com el Brexit, o els libels dels partits xenòfobs són només puntes de llança, alertes, que reforcen la nostra preocupació. S'ha fet imprescindible contrastar l'enorme volum d'informacions que ens arriben. Per tot això, les plataformes que practiquen la verificació de dades o *fact-checking* —una branca del periodisme que va començar a principis del segle xx als Estats Units com un mecanisme de control dels mitjans de comunicació i que s'han estès per tot el món— són indispensables.

Aquestes agències de verificació serveixen per facilitar-nos la identificació de les notícies i ajuden a frenar-ne la difusió quan són falses. Per determinar el seu grau de veracitat es regeixen per un estàndard internacional, la International Fact Checking Network (IFCN), que marca un codi de principis i que desenvolupa els procediments adients —com l'anàlisi qualitativa acurada— que revisa la informació i la contrasta amb diferents fonts.

Per adherir-se a la IFCN s'han de complir 31 criteris que són avaluats per equips independents amb l'objectiu de garantir l'equitat i coherència dels seus membres.

Verificat és una associació sense ànim de lucre que lluita contra la desinformació i la manipulació a internet des del periodisme i l'educació. És la primera plataforma de verificació d'informació de Catalunya. Ells mateixos es defineixen com «un equip neutral, independent i compromès amb la transparència, tant pel que fa a les nostres fonts de finançament (donacions, subvencions i activitat comercial), com a la nostra metodologia de treball. Creiem que el *fact-checking* ha de ser una activitat desvinculada dels interessos polítics i econòmics». Verificat no tan sols denuncia les falses informacions sinó que també proporciona eines per saber detectar-les nosaltres mateixos.

Metodologia

Com funciona Verificat?

Analitza tant el discurs polític com el soroll que circula a les xarxes (textos, àudios, vídeos o mems) que tinguin interès públic, que puguin ser verificables i que s'hagin viralitzat.

Com verifica el discurs?

1. Selecciona una declaració i n'avalua la rellevància.
2. N'identifica l'origen.
3. Pregunta a la font original en què es basa per fer aquesta afirmació, en cas que no quedi clar en la mateixa declaració.
4. Consulta fonts i bases de dades oficials.
5. Busca fonts alternatives, però rellevants: acadèmiques, tècniques i especialitzades.
6. Contextualitza la informació.

verificat

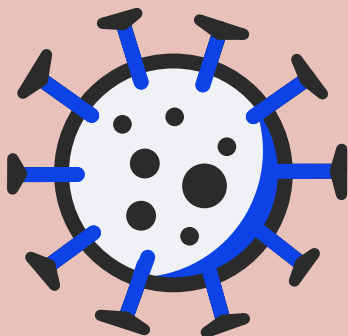
7. Qualifica la informació amb les etiquetes següents:

- **Verdader.** Es reafirma un cop consultades diferents fonts.
- **Veritat a mitges.** El gruix de la informació és correcta, però obvia detalls contextuals rellevants de manera que pot induir a una interpretació errònia de la realitat.
- **Enganyós.** Conté alguna informació verídica, però amaga fets rellevants. Les dades són insuficients per comunicar la realitat, o la manipula.
- **Fals.** Les fonts oficials i les investigacions no avalen l'afirmació.
- **No comprovable.** Les dades oficials disponibles o les investigacions realitzades no són suficients per provar si la informació és verdadera o falsa.

Soroll

És com anomenen la desinformació viral per xarxes.

El procediment de verificació és molt similar, però el soroll té les seves particularitats.

1. Identifiquen la desinformació viral i en preserven una captura de pantalla.
2. Si es tracta d'un vídeo o una imatge, busquen els originals per detectar si han estat manipulats.
3. En cas que sigui necessari, localitzen el protagonista de la informació i pregunten si és verídica.
4. Si s'escau, busquen altres fonts alternatives. En el cas d'imatges, per exemple, testimonis que puguin acreditar-ne la validesa.
5. Contrasten la informació amb dades, fets i altres fonts rellevants.
6. Classifiquen la informació segons sigui verdadera, enganyosa, falsa o no comprovable.

Verificat i els biaixos cognitius

El nostre cervell ha de prendre moltíssimes decisions molt ràpidament, sobretot quan ens arriba una quantitat inabastable d'informació. Per simplificar-la i prioritzar-la, hi ha mecanismes mentals per no gastar tanta energia.

Molts d'aquests mecanismes operen en l'inconscient, en un procés molt ben explicat per la sociòloga Liliana Arroyo en l'article «Miopia cognitiva, biaixos i supervivència» publicat al CCCB Lab. Arroyo exposa que «els nostres sentits són capaços de percebre onze milions de bits per segon, mentre que la nostra ment només pot processar-ne cinquanta» i que, per tant, el nostre cervell actua com una mena d'algoritme que decideix què és important i què no ho és.

Però, alerta!, alguns d'aquests mecanismes ens poden portar a equivocar-nos. Se'n diuen **biaixos cognitius**, i poden fer-nos creure informacions que no són certes. Els científics n'han identificat més de 180; aquests en són alguns exemples:

Biaix de confirmació: Les persones tendim a buscar informació que confirmi les nostres idees. Moltes vegades, volem reforçar i validar la nostra manera de pensar, i pel camí, podem passar per alt comprovar la fiabilitat de les fonts. Quan ens trobem amb una informació que coincideix amb la nostra ideologia o els nostres valors, tendim a no avaluar-la o verificar-la prou, sinó a donar-li credibilitat i a compartir-la directament.

El contrari també és perillós! De la mateixa manera que prioritzem informacions que confirmen les nostres creences, també tendim a ignorar o treure importància a idees que discrepin amb els nostres valors.

Biaix de grup: Tendim a estar inconscientment d'acord amb les persones que formen part del nostre grup sense qüestionar-les. Si una amistat o un familiar comparteix una desinformació al grup de WhatsApp, ens costa més estar a l'aguait o qüestionar-la.

Efecte d'arrossegament: És similar al biaix de grup, i consisteix a pensar el mateix que pensa la majoria, encara que no hi hagi proves o evidència que sigui cert. «Si ho

pensa tothom, és que serà veritat, oi?» No! Per exemple, una persona poc informada políticament pot tendir a votar el partit més popular, encara que vagi contra els seus interessos; o una persona que no té clar quin mòbil comprar, pot acabar comprant el model més venut, en lloc d'investigar quin és el que més li convé.

Biaix de repetició: Les persones tendim a creure que una idea és certa si la sentim i veiem repetida moltes vegades. Sovint, no prenem decisions a partir de dades o estadístiques, sinó a partir d'allò que més llegim. Segur que heu sentit mil cops que una dieta vegana no pot aportar tot el ferro que necessitem. Que es repeteixi infinitament no vol dir que sigui veritat!

Consells per detectar biaixos cognitius

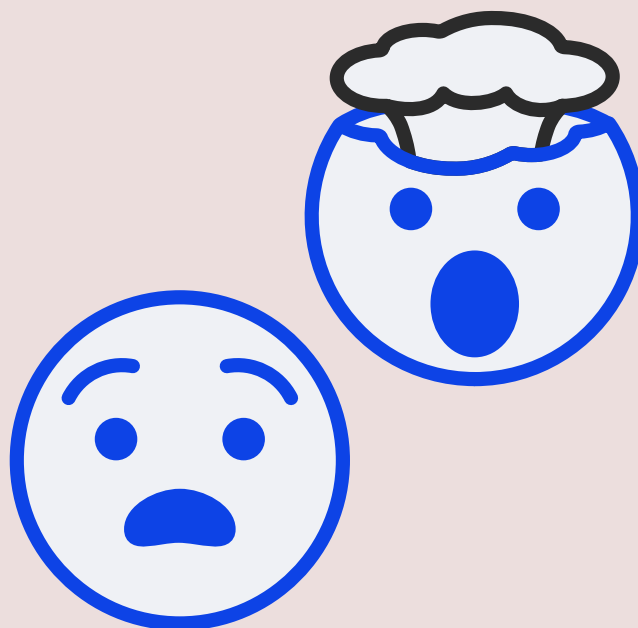

No, tu no ets menys susceptible als biaixos. Si després de llegir aquest article has pensat: «però jo soc molt conscient del que fa el meu cervell, segur que no em deixo enredar pels biaixos!», sàpigues que això és un biaix en si mateix. Si creus que els biaixos no t'afecten, el més probable és que no en siguis conscient. Per tant, el primer pas per aprendre a detectar-los és acceptar que existeixen i que influeixen en com pensem.

Reflexiona sobre les teves idees i decisions. Quins factors et duen a prendre determinades decisions, o influeixen en la teva manera de pensar? T'informes amb notícies serioses, dades i evidències científiques, o et deixes influir per allò que més es repeteix o per les opinions del teu grup d'iguals, encara que no sàpigues ben bé si són certes?

Busca perspectives diferents. Llegeix notícies de mitjans diferents i no miris sempre els mateixos canals de televisió o YouTube, ni segueixis a les xarxes únicament persones que pensin com tu. Busca punts de vista diferents, assegura't que les fonts siguin de qualitat i, a partir d'aquí, forma les teves idees.

Informa't críticament. Cada cop que reps una informació, atura't a reflexionar sobre com et fa sentir i mira d'identificar si en el teu cervell s'ha activat algun biaix dels que hem tractat en aquest article.

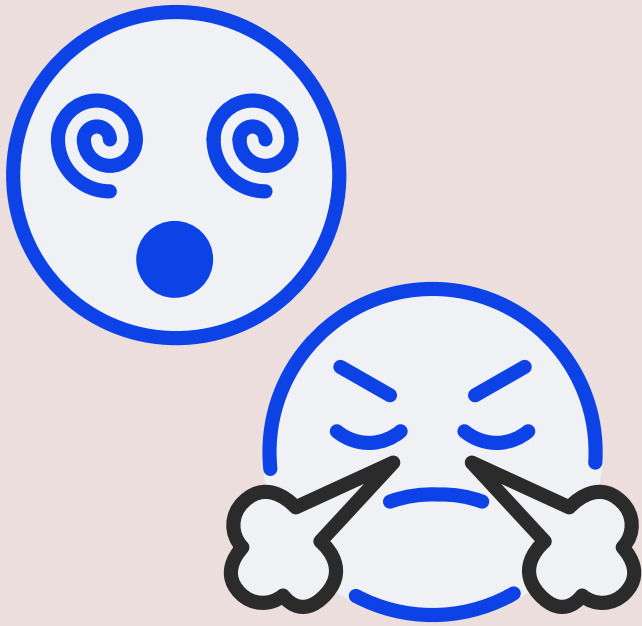
Com les nostres emocions ens poden jugar males passades

Si bé els bots són eines perilloses de difusió de desinformació, els transmissors més importants de falsedats som les persones. Aquesta és una de les troballes d'un estudi del Massachusetts Institute of Technology (MIT), que també conclou que **les mentides es difonen més ràpidament i massivament que la informació veraç.**

Això es deu, en part, al fet que **les desinformacions estan escrites i dissenyades per causar un fort impacte en les persones que les llegeixen.** Sovint, contenen textos sensacionalistes, un llenguatge molt emotiu o imatges cridaneres que capten ràpidament l'atenció del nostre cervell i que ens generen sorpresa, ràbia, por o morbo. Aquestes emocions ens fan reaccionar d'una manera més impulsiva i compartir-les amb més facilitat.

Dit d'una altra manera, **som especialment susceptibles a difondre desinformació**, sobretot si aquesta ens indigna o ens genera curiositat. És per això que hem de ser especialment vigilants amb aquelles notícies, missatges de WhatsApp o publicacions a les xarxes que estiguin escrites d'una manera molt impactant o que ens generin fortes emocions.

En són un clar exemple les desinformacions racistes i xenòfobes, que busquen apel·lar a un sentiment de ràbia i reuig per atacar persones migrades, quan en realitat viuen

en una situació de vulnerabilitat. Per exemple, fa un temps, Verificat va desmentir que les persones que van llançar un gos per sobre d'una tanca fossin menors no acompanyats, com deia una publicació a Twitter que es va viralitzar. En realitat, el vídeo es va gravar a Israel el 2015, però el compte que el va compartir el va descontextualitzar per generar rebuig cap al col·lectiu de persones menors migrades, buscaven crear un sentiment d'indignació o injustícia per tal d'atiar l'hostilitat cap a aquestes persones.

Ser conscients de les nostres emocions envers una informació ens pot ajudar a analitzar-la més críticament. Per això, cal que estiguem a l'aguait quan llegim continguts molt impactants i no deixar-nos endur per l'emoció que ens hagin pogut causar. Com més irrefrenables siguin les ganes que tinguem de compartir-los, més important és parar-nos a pensar i verificar-los.

Si sospiteu que una publicació podria ser enganyosa, recomanen seguir els passos de la guia sobre com actuar davant una informació sospitosa. Abans de donar-la per bona, cal comprovar sempre la fiabilitat de qui la publica (donen alguns consells per detectar comptes falsos a Twitter), revisar que la notícia sigui actual, que les fonts que utilitza siguin serioses i, si encara no ho teniu clar, mirar si algun mitjà de *fact-checking* l'ha verificat. I recordeu-ho: **si no esteu segurs que la informació és certa, no la compartiu!**

Aquests petits hàbits i habilitats poden reduir dràsticament la desinformació que et creus o que dissemines. Pots aprendre aquestes habilitats en menys d'una hora i aplicar-les en només 30 segons. Aquesta guia és una adaptació d'infodemic.blog, de Mike Caulfield.

Al llarg dels últims quatre anys, Mike Caulfield, professor de la Washington State University i autor d'aquesta guia que Verificat ha traduït i adaptat, ha treballat amb estudiants i amb la facultat la Washington State University de Vancouver per identificar les habilitats essencials que manquen als estudiants i als ciutadans, els quals es troben en una posició de vulnerabilitat davant la desinformació a internet. Les ha organitzades en un model basat en quatre passos: atura't, investiga'n la font, busca una cobertura millor i localitza afirmacions, cites i continguts audiovisuals en el context original (en anglès *Stop, Investigate the source, Find better coverage, Trace claims, quotes and media to the original context*).

Cadascun d'aquests passos van lligats a un parell d'habilitats senzilles que pots practicar fàcilment. Pots aprendre'ls tots, així com les habilitats relacionades i el treball fet amb estudiants indica que si les apliques, la teva capacitat de distingir els fets de la ficció a internet millorarà considerablement.

1. Atura't

Quan sents una emoció forta, sorpresa o, simplement, unes ganes irrefrenables de compartir alguna cosa... Atura't. Ara, segueix «els passos».

2. Investiga la font

- Passa el ratolí pel damunt del nom de l'usuari que ha difós la informació.
- Busca la font a la Viquipèdia.

3. Busca una informació millor

- Verificació creuada buscant altres notícies.

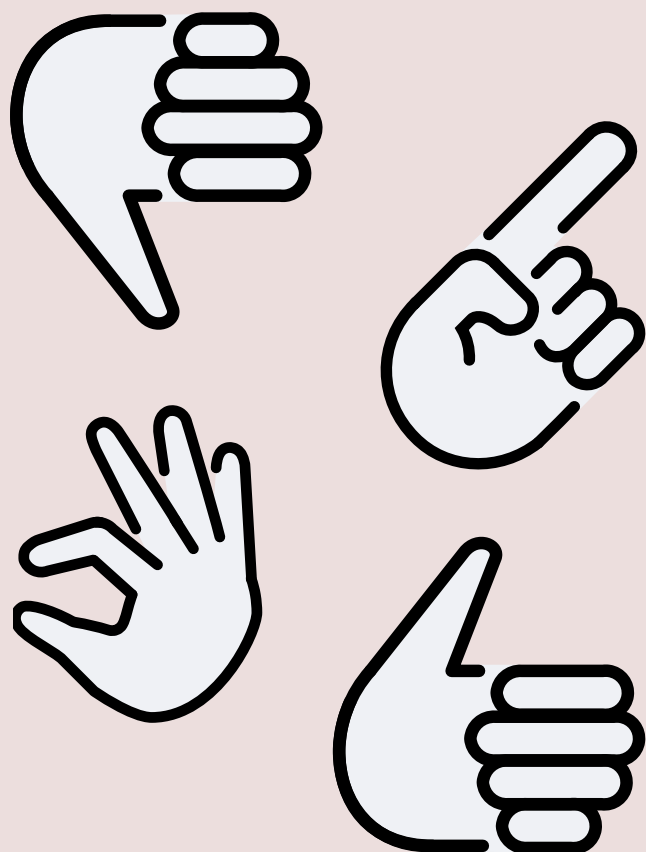
4. Localitza afirmacions, cites i continguts audiovisuals en el context original

- Verifica la data de la notícia.
- Clica i troba.

És una fundació sense ànim de lucre dedicada a la verificació d'informació. La seva finalitat és dotar els ciutadans d'eines perquè no t'enganyin.

Maldita.es està estructurada per seccions dedicades a l'anàlisi d'un tipus específic de desinformació: «Maldita Hemeroteca» (centrada en detectar contradiccions o mentides en la comunicació política i institucional), «Maldito Bulo» (contra els rumors en forma d'informació falsa que corre per internet no sols en àmbits polítics, sinó també socials), «Maldita Ciencia» (dedicada a la verificació d'informació o divulgació científica), i «Maldito Dato» (verificació d'informes mitjançant la demanda de transparència a les institucions). Compta també amb una àrea d'educació, «Maldita Educa», per formar tant professionals com estudiants en matèria de verificació de fets i desinformació.

Sis consells bàsics que proposa Maldita per conèixer la veritat

1. Qui ho publica

Has sentit alguna vegada parlar del mitjà de comunicació que difon aquesta notícia? Algú més ha publicat aquesta informació? Planteja't que cap titular es difon només en el mitjà que dona l'exclusiva. Una nova informació genera un efecte eco en la resta, que també volen publicar-la.

2. No et quedis només amb el titular

Per molt llaminer que es presenti un titular, no et quedis en la superfície. Navega pel cos del text i continua llegint la informació. No jutgis un llibre per la seva portada.

3. Identifica l'humor

Moltes de les notícies falses que s'expandeixen es projecten com a bromes, l'humor de les quals és pràcticament imperceptible. I si no et fa gràcia, potser és perquè la volen fer passar com a notícia real. Mira qui la publica en el peu de pàgina per assegurar-te'n que es tracta d'un mitjà satíric, ja que la majoria d'aquestes plataformes d'entrada no revelen la seva condició humorística.

4. Les cites falses

Si una frase textual atribuïda a un personatge públic no té data ni font que la corrobori, no t'en refiïs.

5. Alertes falses

Els teletips d'alarma social es difonen, generalment, a través de missatgeria instantània i solen alertar de nens malalts, desaparicions, amenaces terroristes, etc. Els perfils dels cossos de seguretat a xarxes socials com Twitter s'encarreguen de desmentir aquestes informacions a través de l'etiqueta #stopbulos.

6. La ideologia

Para atenció a les notícies o informacions antigues que es llancen com a noves. Especialment, ves amb compte amb aquelles notícies veritables a les quals s'hi van afegint dades falses per incentivar la polèmica i fer apologia d'un corrent ideològic. Aquest tipus d'informació és la més complicada d'identificar, perquè demana una feina de recerca a fons que comporta molta dedicació i laboriosa. **LI**

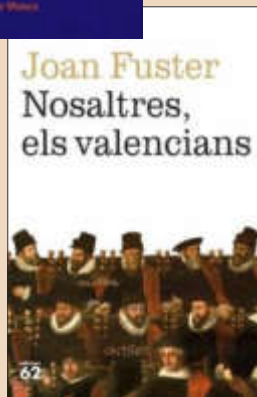
2022: Commemoració de l'Any Ferrater i de l'Any Fuster

Una munió d'institucions i entitats han participat en sengles commemoracions programades el 2022 per retre homenatge a dues figures cabdals de la literatura catalana: Gabriel Ferrater i Joan Fuster.

Gabriel Ferrater va néixer fa cent anys a Reus, i es va suïcidar, en fa cinquanta, a Sant Cugat del Vallès. Tenia 49 anys. Va destacar de manera excel·lent com a crític d'art i literatura i va renovar l'estudi i l'ensenyament de la lingüística. La vida se la va guanyar majoritàriament al món editorial. Feia també de traductor, ja que dominava diferents llengües. En l'apartat de la docència, va donar classes de crítica literària i de lingüística general.

L'obra major de Ferrater, però, és la seva poesia. En va escriure durant pocs anys (entre 1958 i 1963, fonamentalment) i no és pas copiosa: tot just tres llibres, *Da nukes pueris* (1960), *Menja't una cama* (1962) i *Teoria dels cossos i els dies* (1968). A desgrat que es tracta d'una obra breu, la importància que ha tingut la poesia de Ferrater en la tradició contemporània seria difícil d'exagerar.

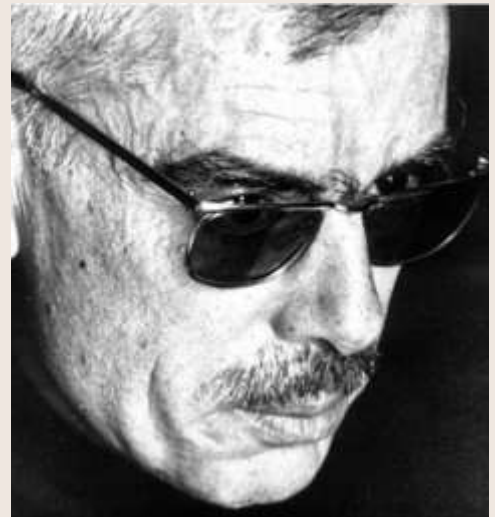
Joan Fuster va néixer a Sueca el 1922. Va publicar el seu primer article, «Vint-i-cinc anys de poesia valenciana» el 1944. Van seguir-lo una allau d'articles en la premsa

valenciana, catalana i de l'exili. El 1949, publicà el seu primer llibre de versos, *Sobre Narcís* i, el 1954, el primer llibre d'assaig, *El descrèdit de la realitat*. El 1962, dos llibres seus, *Nosaltres els valencians* i la guia *El País Valencià*, suscitaron una polèmica sonada que va marcar la posició de les forces polítiques de l'època respecte al nacionalisme valencià (i català) emergent. Al llarg de la seva vida, va escriure una seixantena de llibres i milers d'articles de la temàtica més diversa: poesia, crítica i història literària, assaig humanista, comentaris polítics, culturals i artístics, història del País Valencià, magnífics aforismes, dietaris, etc., a més d'una voluminosa correspondència que ha anat editant-se pòstumament.

En el centenari d'en Gabriel Ferrater

Artur Quintana

*La gallina ponicana
fa deu ous cada setmana*

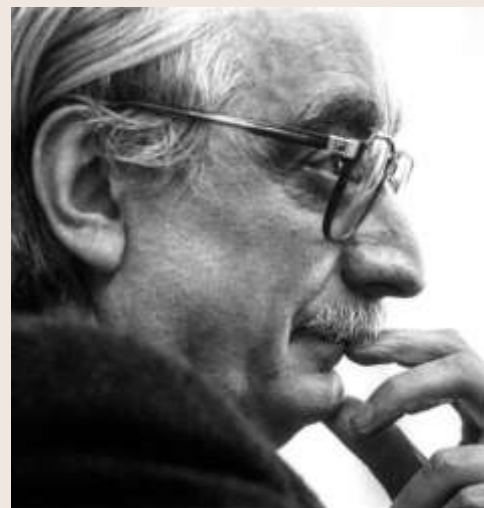
En Ferrater nasqué en una família de la bona burgesia vinatera reusenca, que la sedició franquista destruiria. Professionalment, sempre malvisqué com a escriptor i de feines editorials, sense que mai, a Seix i Barral, on la seva tasca fou decisiva, li oferissin un càrrec com cal. Quan semblava què se li podria obrir una carrera universitària, pocs dies abans de fer els cinquanta anys, el 27 d'abril de 1970, se suïcidà a Sant Cugat. L'Ara del Sant Jordi passat el qualificava encertadament de «lúcid, intel·lectual, eròtic, torturat, autodidacte, erudit, rebel, vulnerable, apassionat, autoexigent», que amb «només tres llibres escrits entre 1958 i 1963 [...]

ens sacsejà i renovà» la poesia –i amb un bon gruix d'articles la crítica literària i la lingüística, si més no– d'altres temàtiques llegiu-ne l'esplèndida que feu d'en Golo Mann. Amb motiu del centenari se n'han publicat dues biografies obra de Jordi Amat i de Marina Porras, aquesta última acompanyada d'una ampla selecció de textos ferraterians, i se n'anuncia per a enguany l'inici de l'edició de l'*Obra Completa* per part de Jordi Cornudella. Li plaïa la provocació, la rebentada de teories i ideologies, l'exabrupte i l'insult. Parlant de sintaxi catalana considerava que en Coromines feia catúfols des que es dedicava a la toponímia, mossèn Alcover i en Moll burrades, i en Badia potineries de pastisser. Era apassionadament contrari a la poesia social i als nacionalismes, del català deia que era un moviment burgès explotador dels treballadors andalusos. Amb son germà han estat adscrits a l'Escuela de Barcelona, aquell invent de Carme Riera, i així la dotaren d'una ombra de dignitat i malgrat tot, fou sempre, «com a català que soc», declarava, escriptor i pensador en català, *sense wenn und aber* –com li hauria agradat de dir. Jo hi vaig tenir un contacte epistolar indirecte: em cita en una lletra a en Carbonell, criticant-lo per haver-me encarregat l'article «Literatura alemanya» de la GEC (Gran Enciclopèdia Catalana), tan mal fet, que si l'hagués escrit *la gallina ponicana*, l'hauria fet millor. Re, coses que passen.

En el centenari d'en Joan Fuster i Ortells

Artur Quintana

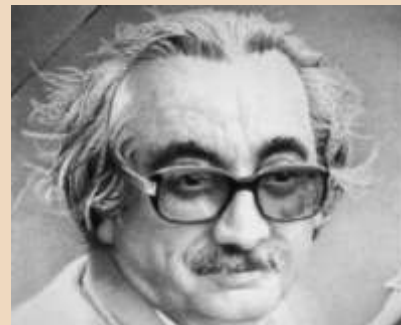
Ortells és una vila de l'Alt Bergantes d'on per ventura baixaren a Sueca, en temps remots, els seus avantpassats materns. Aquests i els paterns venien tots de la pagesia suecana. Son pare era imatger d'ofici, i carlí. Joan Fuster (Sueca 1922-1992) estudià d'advocat a València i visqué sempre a Sueca amb només breus i, això sí, sovintejats desplaçaments a València i Barcelona. Fins als 61 anys, quan entrà de professor –més tard catedràtic– de catalanística a la Universitat de València, va viure dels seus escrits. S'inicià en la poesia –tres poemaris del 1949 al 1953–, que mai no abandonà, però aviat –el primer treball publicat és dels 22 anys– va centrar-se en una ampla temàtica assagística, que va des de la crítica de les lletres catalanes de tots els temps, a la de les altres llengües dels encontorns, a l'art i a la política més actual, a la filosofia, a la quotidianitat, a les sempre aspres i difícils relacions Espanya-Països Catalans, a l'aprofundida recerca en l'identitari dels valencians –penseu que venia d'un País Valencià on regien els tòpics de *Levante feliz / Valencia jardín de flores / Para ofrendar nuevas glorias a España...* – un tema, aquest, al qual el 1962 dedicà dos llibres fonamentals: *Nosaltres els valencians* i *El País Valenciano*, a la reflexió sobre els

tan tabuïtzats Països Catalans..., i el tot impregnat d'un profund, incisiu humanisme. Afegiu-hi un bon puial de llibres d'història catalana i valenciana, de literatura catalana amb l'estimulant *Literatura catalana contemporània* (1972). I, sobretot, no us deixeu perdre els capítols sobre els moriscos inclosos al llibre *Poetes, moriscos i capellans* (1962) on Fuster descriu el diàfan paral·lelisme entre la persecució de l'algaravia el XVI i l'actual del català. Si d'Ortega s'ha dit que fou *Magister Hispaniae*, d'en Fuster es pot dir ben bé que fou, i continua sent, el *maître à penser* dels que enraonem català. Vist el que escrivia, no ens ha de sorprendre gens que patís dos atemptats amb bomba, dels que per atzar en va sortir físicament il·lès, i que, com solia i sol passar en casos pareguts, han quedat impunes.

El meu Fuster i el meu Ferrater

Esteve Betrià

Enguany es commemora els naixements, just fa ara un segle, de Joan Fuster a Sueca i de Gabriel Ferrater a Reus, dos escriptors que, d'una manera o d'una altra, he admirat, i encara admiro. El primer, poeta precoç, articulista d'opinió i d'erudició, assagista i traductor; el segon, poeta aparentment tocatacà i lingüista innovador i provocador. Joan Fuster no es va moure, aparentment, gaire lluny del seu país –si de cas allargà la mirada, com a lector, pensador i analista irònic, a la França de la il·lustració; en canvi, Gabriel Ferrater fou lingüista i crític literari innovador amb una trajectòria, aparentment, més cosmopolita i, especialment, anglosaxona, però no per això menys intensa i prenentant.

Ara, entrant més clarament en la descripció personal, hauré de parlar de com, a principis dels anys setanta, un llibre de Joan Fuster – *Nosaltres, els valencians*– llegit a batzegades en una biblioteca pública, i escrit per un valencià que reflexiona sobre la identitat col·lectiva del seu país més immediat, m'aidà decididament a descobrir part de la meua identitat d'adolescent –un inquiet adolescent aragonès de la frontera

oriental, insegur de la seua identitat lingüística i col·lectiva–, o si més no una part d'aquesta identitat: la lingüística. En aquest assaig, J. Fuster planteja en l'inici «una pregunta que tots ens hem fet en alguna ocasió, moguts per un motiu o altre: què són –què som– els valencians?», i afegia un poc més endavant: «Pocs valencians hi deu haver –valencians amb un mínim de consciència d'ésser-ho– que no s'ho hagin plantejat alguna vegada: què som, i per què som com som». Vet ací unes preguntes reflexives que, canviant el gentilici valencià pel sintagma «aragonès nascut a l'Aragó de llengua catalana», feia, ni que fos de manera intuïtiva i simplement pel fet de trobar-les impreses, que comencés a adonar-me de què són –què som– els nadius dels extrems nord-occidentals de l'Aragó.

Crec que en el cas de Gabriel Ferrater el meu primer contacte – indirecte, això sí– va ser a través del comentari que feu una professora a una colla de galifardeus als primers anys de la dècada de 1970 a propòsit de la mort d'un professor seu de la universitat que acostumava a fer classe amb un combinat de ginebra sobre la taula. Però, estafent la veu

del poeta, aquells anys el cap m'anava tot ple d'una altra cosa, que llavors jutjava més important, i per tant no recordo com va anar exactament la cosa; sembla que només em deixà un rastre de record. I això és molt si considerem que es tractava d'un adolescent de 14 anys i dos mesos.

Ferrater escrigué la seua obra lírica en només sis anys, entre 1958 i 1963, i la publicà en tres llibres més aviat primers –*Da nuces pueris* (1960), *Menja't una cama* (1962) i *Teoria dels cossos* (1966)–, que els aplegaren en el volum *Les dones i els dies* (1968) –títol manllevat d'*Els treballs i els dies* d'Hesíode–, obra lírica que s'ha projectat amb força en la poesia catalana de l'últim terç del segle passat. I, d'alguna manera, en l'actualitat. Una obra que, de tant en tant, repasso per mirar de desxifrar els poemes més enigmàtics, si més no per a mi.

No tinc constància que Fuster i Ferrater mantingueren alguna mena de relació, ni tan sols si mai cap dels dos parlés de l'altre. Això sí, tant Joan Fuster com Gabriel Ferrater col·laboraren –amb més assiduïtat Fuster que Ferrater– a la revista *Serra d'Or*.

Fer política és trobar solucions

Toni Gaspar, president de la Diputació de València

Guillermo Martí, vicesecretari general i recursos de la UGT-País Valencià

Antoni Francesc Gaspar Ramos, més conegut com Toni Gaspar, presideix la Diputació de València des de 2018. És també l'alcalde de Faura, un poble de la comarca de la Vall de Segó, una zona d'una gran bellesa natural, rodejada de tarongers.

És una persona de consens, propera, no massa amic del protocol, a qui li agrada el tracte directe i el diàleg. L'acompanya la fama de gran negociador, segurament perquè sap escoltar i participar en la resolució dels problemes. És un treballador nat; tot i que afronta sense por les dificultats, sempre assumeix la seua responsabilitat en primera persona.

Vosté és l'alcalde de Faura, un poble de més de 3.500 habitants i president de la Diputació de València, una província amb 2,5 milions d'habitants. Com es fa perquè la gestió arribe a tota la ciutadania i tothom se'n beneficie?

Gestionar és molt fàcil, es fa gestionant. Però en moments d'ara vivim en una època que sembla que tot és postureig. Es poden fer moltes coses, i gestionar no és simplement escriure un tuit del dia ni se solucionen les coses polemitzant sobre actualitat política. Perquè realment fer política és gestionar i solucionar els problemes existents de la ciutadania i els municipis.

Lamentablement, pense que la gent veu el que sí que es fa i el que no, i a nosaltres el que ens pertoca és exercir responsabilitat. I que ningú s'ofenga perquè jo mateix em pose en primer lloc, sembla que invertim massa temps en coses que no són gestió i nosaltres hem estat elegits per a gestionar.

En el debat polític nacional es parla una i una altra vegada del finançament autonòmic, però mai arriba el moment. Per a quan tindrem un model de finançament just per a comunitats autònomes com la valenciana o la catalana?

Doncs esta és com l'anterior pregunta, quan la política decidisca gestionar i no es quede amb el postureig, perquè hi ha molts

ingredients en el tema del finançament. Però el tacticisme fa impossible que es solucione. Cal un consens, però sembla que ningú vol «perdre». Considere que quan decidim el bé comú i que els recursos són els que són i com hem d'organitzar-los, i si decidim a no ser tacticistes, de segur ho aconseguirem. Però en estos moments n'estic poc esperançat, llevat que siga per majoria absoluta i s'aprove directament.

Com que hi ha més comunitats autònomes i no totes estaran en el mateix signe... doncs el tacticisme fa molt molt molt de mal, però no només pel finançament autonòmic sinó per a tot. Perquè de vegades fins el mateix partit que està dient que no públicament també et

Obertura de la mostra «Josep Renau i el temps de les imatges», 28 d'abril 2022

reconeix que és necessari, però que dirà que no. De veritat, més d'un necessita reflexionar pel bé comú.

Faura és una zona valencianoparlant i sabem que vosté és un gran defensor de la llengua. Com es pot des de la Diputació millorar i potenciar l'ús des de diferents àmbits de la societat valenciana? És la llengua un eix vertebrador?

Com ho fem al meu poble, com ho fem en la Diputació i com ho fem la immensa majoria de les institucions, i també des de la nostra casa i des de la seua vida quotidiana, personal, amb naturalitat. La llengua és una part del nostre patrimoni, és una herència que ens han donat els nostres pares i les nostres mares i cal que la cuidem i amb naturalitat. El que no és, és una arma. Moltes vegades veig que s'utilitza com a tal, per atacar. I no, és a dir, cal utilitzar-la amb naturalitat i seguint

la tradició dels meus parents, com l'altra també, el castellà.

Vull dir que jo tinc la mateixa estima per les dos, la llengua al capdavant serveix perquè ens comuniquem i perquè expressem sentiments, perquè expressem coses, és una cosa tan bona i tan nostra. A mi m'agrada escriure i descriure el que veig i també escriure les coses negatives que veig, per a intentar millorar-les, i estic esperançant. Amb la nostra llengua ho estic, perquè si no entrem en provocacions i actuem de manera positiva, i amb naturalitat a passar-se a fer les coses positives que, en el cas de la llengua, en naturalitat, molta naturalitat, hi anirem endavant.

La Diputació de València té una llarga tradició de recolzament a la cultura. A més, té importants museus, com el MUVIM, el Museu de Prehistòria i d'Etnologia. Quins són els projectes que estan en el

desenvolupament de l'Àrea de Cultura?

Fins al moment, la Diputació té una tradició cultural molt arrelada. Entre altres coses, perquè de vegades ho hem tingut fàcil, sobretot si tens un becari a la Diputació que s'anomena Pinazo o quan tens obres d'art de Sorolla o d'institucions com la d'Alfons el Magnànim, molt arrelada a la cultura i que sempre ha sigut un focus d'assistència d'il·lustres personalitats i de recursos culturals a la resta de la província. I cal continuar així, tot i que, evidentment, estem en el segle XXI i els mecanismes han canviat. Els municipis ja són majors d'edat i ells mateixos ja són un focus de cultura i divulguen cultura, però independentment d'això la Diputació hi està i procura que s'adapten a les noves circumstàncies i que la cultura a la Diputació s'escriba amb majúscules.

Inauguració de l'exposició *El Guerrero de Moixent en el Temps. Arqueologia d'una icona*, 29 de juny 2022

Amb el Gremi de Pastissers i Forners i de Mestres Confiters de València. Lliurament de la tradicional «Mocadora» del dia de Sant Donís, patró dels enamorats valencians, 7 d'octubre 2022

Entre els projectes culturals de la Diputació destaca el jaciment de la Cova Bolomor, Tavernes de la Valldigna, anomenat el jaciment de l'Atapuerca valenciana i que té les restes humanes més antigues de la Comunitat i les més antigues d'Europa. La Diputació és l'única institució que porta 33 anys donant-hi suport econòmic. Per a quan un recolzament ferm i decidit per a esta investigació?

La Diputació som l'única institució que col·laborem, però no sols a este projecte, també ho fem a la Bastida de les Alcusses (Moixent), portem fent-ho des de principi del segle xx. El Museu de Prehistòria és el dels primers d'Espanya i en l'estada que ens trobem ara, abans era el Museu de Prehistòria, és a dir, abans que la Diputació s'hi ubicara hi estava el Museu. I este va ser el primer museu que tenia la Diputació.

La cultura sempre ha sigut una aposta decidida, una aposta enmig

de totes les missions que ha de fer la Diputació i així es reconeix. I, a més, cal torejar i, permeteu-me l'expressió, en el maremàgnum de la legislació, la Llei de Bases que és en la que ens regim. La nova llei de bases que es va aprovar fa uns anys i que ens diu les coses que podem fer i les que no, i que tampoc no ens deixa clar si ens pertoca o no el Museu de Prehistòria.

Però està clar, o ho fem nosaltres o no ho fa ningú; i clar, després de quasi cent anys hi hem d'estar.

Canviant totalment de qüestió, la pandèmia de la covid-19 va tensar tota la societat amb les administracions al davant. Què va poder fer una Diputació com la de València en aquell complex període de temps als 266 municipis de la província? Com ho van viure? Què han pogut aprendre?

Doncs ho hem viscut com qualsevol altre que en té algun tipus de responsabilitat ja siga en

l'administració pública, en les organitzacions sindicals... Amb molta intensitat perquè ens venia de nou i perquè no teníem instruccions de referent i calia estar al costat dels municipis, al costat dels alcaldes i alcaldesses, perquè els ajuntaments eren la primera porta que tocava la ciutadania quan no se sabia res. El primer de tot, vam ser la primera institució a facilitar mascaretes, dispensadors de gel i tots els recursos necessaris.

Així, des del primer moment el que vam entendre era que no ens tocava com d'altres institucions, amb problemes més greus com ara els centres hospitalaris. Però encara que nosaltres érem una altra cosa, sí que vam entendre que havíem d'estar sobretot quan el post, quan s'obrien els carrers per a facilitar que tot funcionara durant el procés i facilitar recursos, com els plans d'inversió que immediatament posàrem en marxa. Això va ser estar al costat dels municipis, de la ciutadania, de vegades massa a la pantalla, però sempre amb la intensitat que tocava. La situació ens ha fet aprendre coses diferents del propi funcionament, coses que s'hi quedaran, no totes com toca ni de la millor manera, però d'altres ja imprescindibles. Jo, a més, soc dels que pensa que calia haver eixit més enfortits, però hi ha hagut de tot.

Ara bé, cal dir que hem après coses, i jo soc positiu i considere que sempre hem après coses encara que cal millorar d'altres. De fet, la condició humana fa que finalment ens perden els mateixos defectes, però al mateix temps ens superem.

Exposició sobre el centenari de la coronació de la Mare de Déu dels Desamparats, 14 d'octubre 2022

L'impacte d'*Alcarràs*, mig any després

Humbert Sorribes

Mig any després de l'estrena d'*Alcarràs*, la cinta de la directora Carla Simón que va guanyar l'Ós d'Or de la Berlinale 2022 a la millor pel·lícula, encara continua en cartellera en una vintena de cinemes de ciutats com Lleida, Barcelona, Palma o Madrid. Les xifres que està assolint són insòlites per a una pel·lícula independent i d'autor: la seva recaptació frega els dos milions i mig d'euros, l'han vista 400.000 espectadors i s'ha exhibit en més de 250 sales. La pel·lícula ha aconseguit una àmplia presència a les cartelleres dels cinemes de tot l'estat i, com no podia ser de cap altra manera, ha gaudit d'especial repercussió a la zona del Segrià i el

Baix Cinca, on es va rodar: Alcarràs, Aitona, Bell-lloc, Torregrossa, Cervera, Bellví, Artesa i les Borges Blanques van reobrir els seus cinemes per acollir aquesta estrena. A Mequinensa hi va haver quatre projeccions un mateix cap de setmana i van comptar amb la presència dels actors, que van conversar amb el públic abans i després del visionat i, de fet, el cinema mequinensà va haver de tornar a programar la pel·lícula el cap de setmana següent. Els cinemes de Lleida Sceenbox i JCA en van arribar a programar sis o set sessions diàries, i Sceenbox encara en fa una projecció diària. De ben segur que la tria de la pel·lícula com a representant d'Espanya als Oscars

ha contribuït a continuar augmentant encara més el nombre d'espectadors. Ara *Alcarràs* ha de passar el tall d'un comitè d'acadèmics que escollirà quinze finalistes entre les candidates a millor pel·lícula internacional seleccionades per les acadèmies de cada país, i les cinc últimes finalistes no se sabran fins al 24 de gener.

Aquestes xifres són extraordinàries per a una pel·lícula en què tothom qui vingui d'un entorn pagès s'hi sentirà reflectit. I és que tal com explica l'actor protagonista, Jordi Pujol Dolcet, la pel·lícula «parla dels problemes de veritat» dels pagesos. «Ara els pagesos que hi ha aquí no fan com

L'amor per la terra es transmet, com sempre, de generació en generació, però la manca de relleu la provoca que aquesta manera de viure no és sostenible i no permet viure'n dignament

abans, que produïen cinc mil quilos de préssecs; ara n'has de fer un milió, però la gent és la mateixa. Els problemes són els mateixos de la pel·lícula. Els conills se'ns ho mengen tot, és un desastre! Els preus no van bé. Ens trobem que l'any passat amb el sec i la pedra no va quedar quasi fruita i enguany ha fet una gelada que ho ha mort tot, gairebé. Molta gent no podrà collir. La fruita als supermercats és caríssima i el pagès no cobra el que ha gastat en la terra. I el problema dels panells solars, en aquesta zona on estem, també està en boca de la gent, volen fer una planta solar de 800 o 900 hectàrees, i no està clar si és bo per al territori. Déu n'hi do, està ben clavada, aquesta pel·lícula. Si no paguen el que toca al pagès que fa la fruita, que fa la feina, que cuida la terra, desapareixerà. Hi ha

molta gent gran, a la gent jove li costa de quedar-se». Un seguit de problemàtiques que fa anys que s'arrossegueu i que no sembla que cap institució sàpiga o pugui redreçar. El resultat: la fi del model tradicional del petit propietari agrícola i l'abandonament de les terres o la seva concentració en grans propietaris.

Segons la seva directora, Carla Simón, sovint es diu que els joves no volen dedicar-se a la pagesia, però ella ho posa en dubte. «L'amor per la terra es transmet, com sempre, de generació en generació, però la manca de relleu la provoca que aquesta manera de viure no és sostenible i no permet viure'n dignament», va dir en una entrevista recent. Una possible escletxa, per a la directora, pot ser l'agricultura ecològica: «Si tu tens un trosset de

terra i l'has de deixar als teus fills i nets, la cuidaràs. Si ets una empresa molt gran i la compres per explotar-la, ja és diferent. Això ha passat als EUA, on s'han fet servir productes tòxics que han fet que la terra ja no s'hagi pogut regenerar. Jo veig una mica d'esperança en l'agricultura ecològica, a petita escala, que requereix un altre tipus de cura i que és el futur. Crec que per aquí potser això ens pot salvar, però és cert que passar-se a l'agricultura ecològica per als pagesos suposa molt de temps». El gran èxit de la pel·lícula ha ajudat a conscienciar tothom de les dificultats de la producció de fruita i de la necessitat d'aconseguir preus justos, una qüestió molt candent a Ponent des de fa anys, però que la resta del país semblava ignorar. Ara caldria posar fil a l'agulla. **LT**

La Festa de Moros i Cristians de Lleida

Es celebra a Lleida el tercer cap de setmana de maig

Josep Lluís Gàzquez i Pons, president de l'Associació de la Festa de Moros i Cristians de Lleida
Fotografies de l'AFMCL

Antecedents

La Festa de Moros i Cristians de Lleida participa d'una herència antiga i comuna a la cultura occidental i mediterrània que, a l'edat mitjana, va formular diferents exemples de representacions simulades de batalles i justes. L'estilització d'aquests simulacres de combat els feu evolucionar cap a representacions de caire més festiu, processional, dramatitzat o ballat.

Es podria datar el seu origen en una referència històrica llunyana, de mitjans del segle XII: la representació festiva d'un combat entre moros i cristians que va acompanyar la celebració a Lleida de les noces reials del Comte Ramon Berenguer IV de Barcelona amb Peronella, princesa d'Aragó, filla del Rei Ramir «el Monjo».

Altres referències més properes situen la festa lleidatana paral·lelament a les representacions més elaborades dels segles XV i XVI, soles o com a part i complement de seguicis, justes dramatitzades, danses o obres d'un teatre primerenc. En aquesta època l'element legendari del moro es confon amb el morisc, el turc o el corsari del nord d'Àfrica, i les imatges cristianes prenen, de vegades, una filiació més religiosa.

Aquest model de festa, paral·lel al que ha anat perdurant al País Valencià, s'anà perdent a Lleida, deixant només testimoni històric de diferents mostres menors com

algun ball parlat o dansa. En aquestes modalitats, la memòria arriba als nostres temps amb exemples datats a mitjans del segle XX.

L'Associació vol promoure la integració de tots els ciutadans sigui quina sigui la seva condició, sense distincions d'edat, sexe, creença, cultura d'origen..., procurant que cada persona, lliurement associada, pugui tenir un espai en la Festa

La Festa, avui

Després de diferents propostes i intents al voltant d'un petit nucli d'activistes culturals de la ciutat, es crea el 1996 la Festa de Moros i Cristians de Lleida, que reprèn una tradició quasi extingida i recrea una nova festa lúdica amb uns trets propis que la singularitzen en el context de la cultura popular de Lleida i de Catalunya. La primera celebració pública, en el marc de la

festa major de maig d'aquell any, marca una pauta que s'enriqueix en les següents edicions, fixant una estructura i ordre dels actes que conformen el seu protocol.

La Festa de Moros i Cristians de Lleida parteix d'uns plantejaments cívics i culturals que estan en el seu origen i que han esdevingut conviccions sòlides i irrenunciables, sobre les quals es basteix l'estructura organitzativa i el cerimonial festiu.

És una celebració lúdica de caràcter popular i participatiu, entesa en el marc de la cultura popular i tradicional catalana, i amb un lligam de germanor amb les festes del País Valencià.

La seva celebració vol reivindicar la història de la ciutat, afavorir el seu coneixement i promoure l'arrelament i la consciència ciutadana de pertinença, així com el respecte a un important patrimoni material i immaterial que ens ha estat llegat.

L'espai central i insubstituïble de la festa és el centre històric de la ciutat, on ha nascut i on té més sentit la seva imbricació amb el patrimoni i amb la història, destacant-ne especialment dos elements: el turó de la Seu Vella, nucli simbòlic d'aquest centre i el Carrer Cavallers, eix i connexió amb la resta de la ciutat.

L'Associació vol promoure la integració de tots els ciutadans sigui quina sigui la seva condició,

sense distincions d'edat, sexe, creença, cultura d'origen..., procurant que cada persona, lliurement associada, pugui tenir un espai en la Festa.

Amb el màxim respecte a la tradició, la festa formula una proposta lúdica de recreació històrica, laica i aconfessional, mitjançant un ritual tancat i preestablert pel conjunt dels seus membres i presentat obertament al públic per a la seva celebració col·lectiva.

Per tot plegat, la Festa de Moros i Cristians de Lleida s'estructura al voltant d'una data central on es duu a terme la lluita simbòlica entre el bàndol moro i el bàndol cristià en tres actes essencials, les Ambaixades, que marquen l'inici del Cap de Setmana Fester, es representa en format teatral la demanda de rendició a les tropes que ocupen la ciutat, les entrades infantil i de gala, desfilades de les tropes pels carrers del centre històric de Lleida, per acabar amb la

batalla per la conquesta de la ciutat. L'ordre de les entrades i el bàndol vencedor, a Lleida, s'alternen cada any, tal com disposen els protocols fundacionals.

Les tropes de cada bàndol s'organitzen en tres comparses, amb nom, càrrecs i símbol heràldic fonamentats en testimonis històrics, tant dels comtats cristians com de la Larida andalusina. Al capdavant de cada bàndol hi ha un capità (comte o comtessa i caid o saïda, segons s'escaigui) i un

abanderat; a l'entrada de gala, aquests són acompanyats d'un seguici on participen altres entitats de cultura popular, tant de la ciutat com d'altres comarques catalanes, del País Valencià i l'Aragó. Així mateix encapçalen cadascuna de les comparses el seu cap, Baró o Baronessa pels cristians i Xeic pels moros, acompanyats pel portador de l'ensinya respectiva, el Penó o l'Alam.

Les bandes musicals, procedents de diferents pobles i ciutats del

territori, acompanyen cadascuna de les comparses a les entrades, com a complement perfecte a l'espectacle de carrer, obert generosament a la ciutat amb una intensitat de llum, música, color i participació del públic fascinant.

Més enllà de la data central, la Festa s'organitza en altres fites del calendari com el Mig Any Fester, a mitjans de novembre, cerimònia protocol·lària on es representa el relleu dels càrrecs vigents per aquells que els substituiran en tots els actes de la Festa fins el Mig Any següent.

A destacar també la Recreació de les Noces Reials dels esmentats Ramon Berenguer IV i Peronella d'Aragó, celebrada a Lleida l'any 1150, que marcà la creació de la Corona d'Aragó. Es tracta d'una representació teatral amb més d'un centenar d'actors, figurants, dansaires, músics i cantants, i on s'escenifica tant la cerimònia de casament, com els esdeveniments anteriors que abocaren als esposos.

A més, promou altres activitats que responen als seus objectius originals i procura la participació activa dels seus membres en actuacions culturals i cíviques de la ciutat i comarques.

Cal remarcar l'especial relació fraternal amb el País Valencià, d'on ha manllevat i adaptat alguns elements de les festes que hi perviuen d'antic, i d'on ha obtingut també importants suports per a la recuperació i difusió de la festa lleidatana i que ha creat elements únics i característics d'aquesta festa.

Davant la sinistralitat laboral Preparats, previnguts, segurs Preparades, previngudes, segures Generalitat de Catalunya

El nostre país encara pateix unes xifres de sinistralitat laboral elevades. Massa, perquè encara que sigui difícil — segurament, impossible— el nostre objectiu com a societat hauria de ser l'accidentalitat zero. La seguretat i la salut de les persones treballadores és molt valuosa i tots plegats — empreses, sindicats, persones treballadores, administració— hem de fer tots els esforços possibles per lluitar contra aquesta xacra.

Per això, el Departament d'Empresa i Treball ha posat en marxa la campanya «Contra la sinistralitat laboral: preparats, previnguts, segurs / preparades, previngudes, segures», que vol sensibilitzar el conjunt de la societat i, especialment, les empreses i les persones treballadores de la necessitat d'aplicar les mesures preventives adequades per evitar els accidents, les malalties professionals i altres danys derivats del treball.

La campanya reflecteix algunes lesions, danys i malalties que es poden produir al lloc de treball —o estar-ne derivats— sense les mesures de prevenció necessàries: un home en cadira de rodes després d'una caiguda d'altura a la construcció, una gerocultora estressada, un operari d'indústria càrnia amb un dit amputat, una cuinera amb el rostre cremat, un treballador de magatzem lesionat per sobrecàrrega, una treballadora d'indústria química intoxicada i un treballador d'oficina deprimat.

Però aquests exemples són només una mostra de diferents

danys i sectors d'activitat, ja que hem de conscienciar-nos que tots els llocs de treball tenen riscos, ja siguin de seguretat, ergonòmics o psicosocials, que s'han d'avaluar i prevenir.

Amb aquesta campanya també es volen mostrar malalties provocades pels riscos psicosocials que moltes vegades resten invisibilitzades, conscienciar que la prevenció de riscos laborals és corresponsabilitat de tothom i estendre la cultura preventiva als centres de treball i a la societat en general.

Cal que les persones treballadores siguin conscients dels riscos laborals que poden patir, però les empreses també han de recordar la seva responsabilitat legal davant la seguretat i salut laboral del seu personal. L'empresa ha de formar i informar les persones treballadores dels riscos a què estan exposades i de les mesures preventives adoptades, que poden ser principalment col·lectives, equips de protecció individual o la mateixa organització del treball (temps de treball, càrrega de treball, etc.), segons la Llei de prevenció de riscos laborals. L'empresa també ha de controlar la salut de les persones treballadores a través de la vigilància de la salut específica en funció dels riscos a què estiguin exposades. I, en cas de produir-se un accident de

treball o una malaltia professional, l'organització preventiva de l'empresa ha de fer una investigació per identificar-ne les causes, de manera que es puguin implementar les mesures preventives i correctores adequades per tal que no es torni a produir.

La campanya «Preparats, previnguts, segurs» / «Preparades, previngudes, segures» s'emmarca dins de l'Estratègia Catalana de Seguretat i Salut Laboral 2021-2026, que ha estat elaborada i pactada pel Govern amb les patronals i els sindicats més representatius del país. Un full de ruta conjunt que estableix nou objectius estratègics i quaranta objectius operatius (i un de transversal, la perspectiva de gènere) per promocionar la salut al

lloc de treball, millorar qualitativament la seguretat i la prevenció de riscos laborals i reduir dràsticament la sinistralitat a la feina.

L'any 2021 es van produir a Catalunya 90.930 accidents laborals en jornada de treball amb baixa mèdica, dels quals 483 van ser greus i 69 mortals. Aquest any, fins al 30 de setembre, s'han registrat 78.193 sinistres, dels quals 406 greus i 59 mortals.

Les caigudes d'altura: una de les principals causes d'accidents greus i mortals a Catalunya

Un dels exemples que mostra la campanya és una víctima d'una caiguda d'altura des de la coberta d'un edifici, que és un una de les principals causes d'accidents greus i mortals que tenen lloc a Catalunya.

El sector de la construcció, com tots els sectors, evoluciona i s'adapta a la demanda. Darrerament, està creixent l'interès de la societat per la transició energètica i, en línia amb els objectius de la Unió Europea, diferents administracions públiques disposen de programes d'ajuts i subvencions destinades a incentivar econòmicament aquesta transició.

Aquest fet està fomentant intervencions en edificis ja existents destinades a reduir la demanda energètica de l'edifici: obres de rehabilitació i restauració de façanes, cobertes, mitgeres, celoberts i patis, cobertes verdes i la creixent demanda d'instal·lacions d'energia solar.

Bona part d'aquestes intervencions es fan des de les cobertes dels edificis o en els seus paraments verticals i suposen un increment dels treballs en altura, amb els riscos que aquestes feines comporten per a les persones treballadores. L'any passat, 15 persones treballadores van morir a Catalunya en accidents laborals per caigudes d'altura, i enguany, fins al 30 de setembre, ja n'hem de lamentar la mort de 7 més.

És essencial prendre consciència d'aquest fet per part de tots els agents que participem en aquestes intervencions, des de la iniciativa de dur-la a terme fins a la seva realització. Per això, el Departament d'Empresa i Treball també posa en marxa una campanya específica per sensibilitzar dels riscos que suposa el treball en cobertes i quines són les mesures preventives que s'han de prendre per evitar-los.

Amb el lema «**Evitem els accidents laborals per caiguda d'altura. Tu pots ser part de la solució!**» es difondran guies i càpsules audiovisuals específiques per a tres col·lectius: les persones que volen fer una intervenció a la coberta del seu edifici, les empreses contractades per realitzar-la i les persones treballadores que hauran de pujar a la teulada a fer la feina. Cadascun d'ells, en la seva mesura, pot ajudar a evitar un accident per caiguda d'altura i cal que n'estiguin informats.

Per millorar la identificació i el control del risc de caiguda d'altura i especialment des de cobertes dels edificis, cal posar l'accent en la

importància de certes decisions que hem de prendre cadascun d'aquests agents durant tot el procés i posar en valor la capacitat que tenim d'ajudar a evitar un accident. Hem de decidir fent prevenció, exigint i garantint la protecció de les persones treballadores en cadascuna de les nostres decisions.

Podeu consultar els materials d'aquesta campanya a la web de l'Institut Català de Seguretat i Salut Laboral (icssl.gencat.cat).

Trastorns musculoesquelètics: el problema de salut laboral més comú

Els trastorns musculoesquelètics d'origen laboral —com el que pateix el noi de la campanya al braç per sobrecàrrega física— són el problema de salut més comú entre les persones treballadores. A més de suposar un problema important per a la salut de les persones, tenen un elevat cost econòmic associat. La major part són deguts a trastorns acumulatius com a conseqüència d'una exposició repetida i perllongada en el temps a factors de risc ergonòmic, però també poden ser deguts a traumatismes aguts.

Aquests trastorns poden afectar qualsevol part del sistema musculoesquelètic del nostre cos, tot i que majoritàriament es concentren a les extremitats superiors, a la part superior del tronc i a l'esquena. Els elements afectats solen ser els tendons, els músculs, els lligaments, les articulacions, els nervis, els ossos i els vasos sanguinis. El símptoma més habitual és el dolor associat a una inflamació,

però també pot haver una pèrdua de força de la capacitat funcional de la part afectada.

Al voltant del 30 % del total d'accidents de treball amb baixa es produeixen per sobreexforços, i pel que fa a trastorns musculoesquelètics comunicats com a malaltia professional, representen entre el 70 % i el 80 % del total de malalties professionals comunicades.

El punt de partida per prevenir els trastorns musculoesquelètics en un lloc de treball és la identificació i l'avaluació dels riscos ergonòmics. Si com a resultat de l'avaluació ergonòmica s'obté un nivell de risc no acceptable, caldrà planificar una sèrie d'accions correctores, i verificar l'efectivitat de les mesures que es posin en marxa.

Els riscos psicosocials: encara molt invisibilitzats

L'ansietat i la depressió són les malalties mentals més habituals relacionades amb el treball que es poden prevenir mitjançant la prevenció de riscos psicosocials i tenen com a origen comú l'estrès mantingut en el temps.

L'estrès és un mecanisme de defensa i autoprotecció que s'activa davant la percepció de situacions amenaçadores i que genera un estat d'hiperalerta i hipervigilància. En la nostra societat, sovint s'ha confós aquesta «activació» del cos amb valors positius associats a èxit professional i social, alta productivitat o alta implicació, quan en realitat es tracta d'un mecanisme que posa el cos i la ment en situació

de defensa/atac alhora que bloqueja la capacitat resolutiva i creativa, i que quan es manté en el temps per manca de recursos per fer front a la situació estressant té greus conseqüències tant per la salut física com per a la mental.

Per prevenir l'estrès cal posar atenció a les emocions que el generen, ja que si no es gestionen correctament seran causant de l'ansietat i de la depressió.

L'ansietat és la malaltia mental que es genera per l'exposició mantinguda en el temps a emocions de por. En l'entorn laboral la persona pot sentir «por/amenaça» quan percep manca d'eines o recursos per fer la feina encomanada, manca de suport social per poder fer front a les exigències de la feina, manca de compensacions per l'esforç realitzat o patiment de situacions de violència i/o discriminació (agressions, assetjament psicològic, assetjament sexual i per raó de sexe, i altres tipus de discriminació per raça, edat, etc.).

La depressió és la malaltia mental que es genera per l'exposició mantinguda en el temps a l'emoció de la tristesa, que apareix davant de situacions de pèrdua. En l'entorn laboral la persona pot sentir «pèrdua» si percep que està perdent la salut, la capacitat per gestionar diferents reptes del dia a dia, d'aprendre o de créixer, la possibilitat de promoció, la possibilitat de poder conciliar la vida laboral i personal perquè ha de fer renúncies en una de les dues, etc.

Per tant, les empreses tenen la responsabilitat i l'obligació de

garantir entorns laborals saludables mitjançant l'avaluació i la prevenció dels riscos psicosocials i una correcta organització del treball. A més, les bones condicions laborals i psicosocials dels treballadors i les treballadores acaben tenint també una repercussió beneficiosa en els resultats de les empreses i les organitzacions.

Si voleu informació i recursos sobre la prevenció de riscos laborals en qualsevol dels sectors professionals, us podeu posar en contacte amb l'Institut Català de Seguretat i Salut Laboral o entrar al web icssl.gencat.cat.

L'ICSSL elabora documents i materials preventius, ofereix formació bàsica i especialitzada sobre seguretat i salut laboral, fa seguiment de les empreses amb més sinistralitat, i ofereix assessorament tècnic a organitzacions, personal tècnic, persones treballadores i persones delegades de prevenció.

Maçons!

Exposició sobre la maçoneria. Una mirada actual a una institució centenària

L'exposició que es va poder veure el passat estiu al Palau Robert i va rebre un notable nombre de visitants, presenta un viatge apassionant per la història, característiques i singularitats de la maçoneria, una institució que té les arrels en el segle XI, però que es desenvolupa tal com ara la coneixem a partir de principis del XVIII.

Promoguda per la Direcció general de Difusió amb la col·laboració de la publicació *Sàpiens* i comissariada pel periodista Enric Calpena, l'exposició ha comptat amb l'assessorament i complicitat de persones properes i vinculades a la maçoneria, com ara Josep Brunet, maçó i patró de la Biblioteca Arús, fundada per Rossend Arús, un històric de la francmaçoneria catalana del segle XIX. El lema de la biblioteca que administra Brunet és tan bell com perillós per als defensors de l'autoritarisme: «Com més il·lustració té un poble, més lluny està de l'absolutisme».

Els maçons, ens explica la mostra, es defineixen com a lliurepensadors i, per aquesta raó, històricament han estat mal vistos pel poder. La discreció al voltant de les seves pràctiques sovint s'ha convertit en secret per la persecució que han patit.

Inspiradors de les revolucions americana i francesa, els maçons, sense pretendre-ho, han estat protagonistes a l'ombra dels grans esdeveniments dels darrers tres segles. També a Catalunya i a Espanya: després de la Guerra Civil, els maçons van ser intensament perseguits a Espanya. No van desaparèixer del tot, però no s'han

refet fins a les darreres dècades, especialment a Catalunya.

I és que, com ens recorda Brunet, «la Maçoneria neix amb la il·lustració. Llibertat, fraternitat, igualtat... El sentit que avui donem a moltes d'aquestes paraules prové de la maçoneria. Seria difícil entendre el món actual sense els ideals de llibertat i lliure pensament intrínsecs a la Maçoneria».

Alguns maçons il·lustres del nostre país

Joan Prim (1814-1870). El militar i polític més decisiu del segle XIX a Espanya. Va participar en totes les guerres i conspiracions d'aquells moments. Va arribar al grau 18 de la maçoneria a la lògia Tolerància i Fraternitat de Madrid. Va ser enterrat després d'una cerimònia de comiat maçònica.

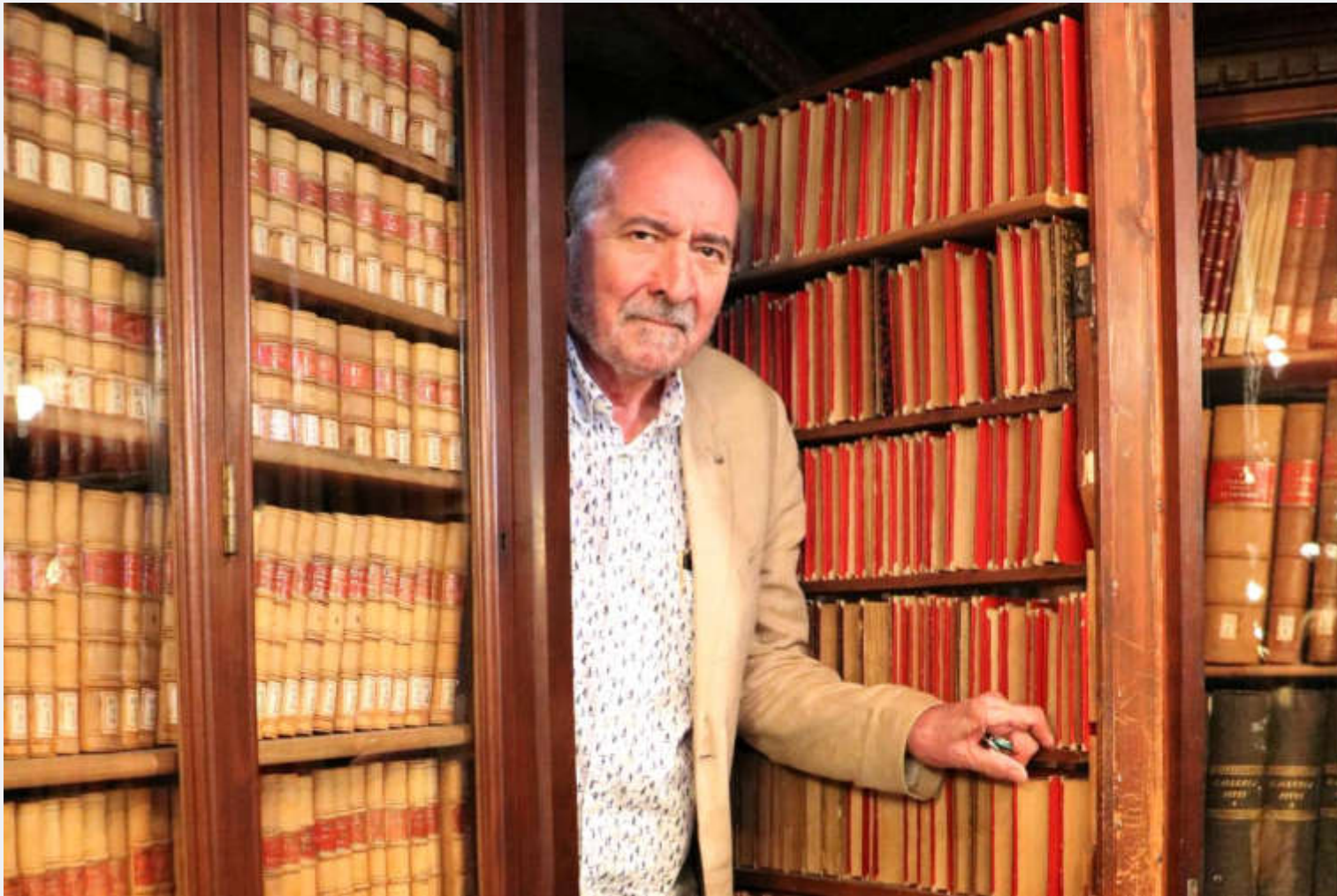
Clotilde Cerdà (1861-1926). Fruit d'una relació extramatrimonial de la dona d'Ildefons Cerdà, Clotilde va ser rebutjada pel seu pare legal. De gran va ser l'arpista més famosa del món. A més, va destacar en la defensa dels drets de les dones, en la lluita contra l'esclavitud i en les reivindicacions socials. Va ser maçona d'adopció de la lògia Lleialtat de Barcelona a partir del 1881.

Lluís Companys (1882-1940). El president de la Generalitat durant la guerra, torturat i afusellat pel franquisme. Companys, deixeble del Francesc Layret, va treballar molts anys com a advocat laboralista fins a l'arribada de la II República. Es va iniciar a la lògia Lleialtat el 1922.

Entrevista a Josep Brunet

Maçó i membre del Patronat de la Biblioteca Pública Arús

Xavi Casinos, periodista. Fotografies de J.A. Zamarripa

Biblioteca Pública Arús

Es va crear el 1895 a Barcelona gràcies a la donació filantròpica del periodista i home de teatre, Rossend Arús i Arderiu. Maçó, posseïdor d'una ideologia republicana federal catalanista, amb el seu llegat perseguia afavorir la formació del poble treballador. La biblioteca, en els seus inicis albergava uns 24.000 volums que comprenien totes les àrees del coneixement i la convertien en la biblioteca popular catalana més avançada del seu temps. Avui és un centre d'investigació de referència internacional especialitzat en moviments socials, anarquisme i maçoneria, i producció bibliogràfica del

segle XIX i inicis del XX. Ha conservat el fons inicial, testimoni de l'època en què es va fundar, i un fons especial molt important que ha anat completant gràcies a les donacions d'entitats i particulars. En total conté al voltant de 80.000 volums, entre llibres, publicacions, revistes manuscrites incunables, documents cartogràfics i recursos electrònics.

Com a curiositat, també conserva una de les col·leccions més rellevants del món dedicada a Sherlock Holmes, formada per més de 12.000 peces entre llibres, objectes, còmics, jocs de taula, pel·lícules, etcètera.

Josep Brunet fa 35 anys que es va iniciar en la maçoneria. Funcionari de carrera, ha ocupat diversos càrrecs a l'administració pública. El darrer i més llarg, gerent de la Biblioteca Pública Arús, un centre fundat a finals del segle XIX a partir del llegat de Rossend Arús, un maçó també de llarga trajectòria. En aquesta entrevista, fa repàs de la seva història maçònica i del paper d'aquesta institució en el món actual.

Vostè mai ha negat ser maçó, en contra d'una actitud majoritària que prefereix la discreció.

No ho he negat mai, entre altres coses, perquè en una entrevista que li van fer fa temps a l'advocat i maçó Rudolf Guerra se li va escapar donar el nom de gent que havíem estat membres del Reagrupament de Pallach que érem maçons, i entre aquells noms hi havia el meu. Ja més tard, la Gran Lògia d'Espanya tenia com a norma que qualsevol persona amb càrrec a la institució ho havia de fer públic.

Quan es va iniciar en la maçoneria?

El 13 de març de 1987 a la lògia Justícia número 7 de la Gran Lògia Simbòlica Espanyola. Més tard vam passar a la Gran Lògia d'Espanya.

I per què es va fer maçó?

Doncs va ser per un cúmul de circumstàncies, diguem que curioses. Jo tenia un oncle que va estar un temps treballant a Alemanya, i un dia, quan jo tenia 10 o 11 anys, va venir a casa i va parlar dels maçons. Allò em va obrir una inquietud per saber qui eren aquesta gent. Vaig anar llegint coses i informant-me durant alguns anys. Aleshores, sent gerent de l'Escola Massana, un dia, en arribar al despatx, em vaig trobar un llibret sobre la taula editat per l'Hormiga de Oro que parlava sobre la maçoneria com una cosa terrible, però va resultar que jo hi estava d'acord. Al cap de poc, un company, Rufino Bernabeu, que era secretari general de FETE-UGT, em va agafar i em va convidar a ingressar a la maçoneria. I així va ser com em vaig convertir en maçó a través d'en Rufino, del qual tenim aquí a la biblioteca el seu mandil i els seus guants.

Aleshores, no va fer una reflexió gaire llarga després de rebre la proposta per ingressar.

No, perquè la reflexió ja l'havia fet abans, des d'aquella visita de l'oncle a casa.

Després de tots aquests anys d'experiència i estudi de la maçoneria, creu que encara té sentit avui dia ser maçó?
Sí.

Per què?

Perquè un dels principis més importants de la maçoneria és la fraternitat, a més de la igualtat, la llibertat, la solidaritat i la tolerància, entre altres. El món ha evolucionat molt i alguns poden creure que on hi ha democràcia, la fraternitat es pot donar per fet i, per tant, la maçoneria ja no té raó. Doncs ja estem veient que aquesta és una idea equivocada. La cosa no va bé i, probablement, anirà a pitjor. En un món com l'actual en què les desigualtats són tremendes, jo crec que la maçoneria té quelcom a dir. De fet, ja ho diu, però ho fa cap endins, no cap a enfora, o no massa cap a enfora. D'altra banda, la maçoneria també s'ha vist ressentida perquè molts mitjans de comunicació insisteixen que és una cosa del segle XIX i que avui dia no té sentit. Jo, en canvi, considero que encara és necessària.

La cosa no va bé i, probablement, anirà a pitjor. En un món com l'actual en què les desigualtats són tremendes, jo crec que la maçoneria té coses a dir

I en què pot influir la maçoneria?

La maçoneria en res, però els maçons sí. Els que es dediquen a la política poden aplicar els principis de la maçoneria a la seva acció; els empresaris, igualment.

Per a un maçó de llarga trajectòria com vostè, dirigir la Biblioteca Pública Arús és algun tipus de culminació?

Doncs sí. Quan jo tenia 17 anys, vaig llegir un article sobre la biblioteca al *Diario de Barcelona* escrit per en Tarín Iglesias que em va despertar la curiositat. En aquella època, quan podia, em saltava la classe de la tarda i anava al cinema Lido, molt a prop de la biblioteca. I un dia hi vaig entrar. De sobte, em vaig trobar amb l'estàtua de la Llibertat. Va sortir una senyora que em va dir que no s'hi podia entrar perquè la biblioteca s'havia reobert feia poc, després d'haver estat clausurada durant les primeres dècades del franquisme. I vaig dir quelcom com «tornaré», a l'estil del general MacArthur. I així van passar uns quants anys, fins que més tard un bon amic, en Romà Planes, em va suggerir venir a la biblioteca i l'alcalde Pasqual Maragall em va nomenar director de projecte i més endavant gerent.

En la maçoneria conviuen persones d'ideologia política i religió diferents. És gent que pensa que el món pot millorar, que creu en la tolerància i que, un cop dins, les diferències s'han de deixar fora

I què va significar per vostè venir a la biblioteca?

Doncs va significar venir a un lloc fundat per un maçó, Rossend Arús, primer gran mestre d'una obediència catalana però federalista, perquè era un republicà federalista, i que va llegar a Barcelona una biblioteca pel poble. També va deixar recursos per finançar l'edifici de l'ajuntament de l'Hospitalet i el de Das, d'on eren els seus pares. Avui dia, la biblioteca continua sent propietat del poble de Barcelona. Quan vaig arribar-hi, encara era una gran desconeguda i ens vam dedicar a fer difusió del fons. Van començar a obrir-la al públic, amb conferències, presentacions de llibres, exposicions i altres actes.

La biblioteca està especialitzada en maçoneria i en moviment obrer. Al llarg de la història, hi ha hagut punts de contacte entre els moviments obrers i la maçoneria?

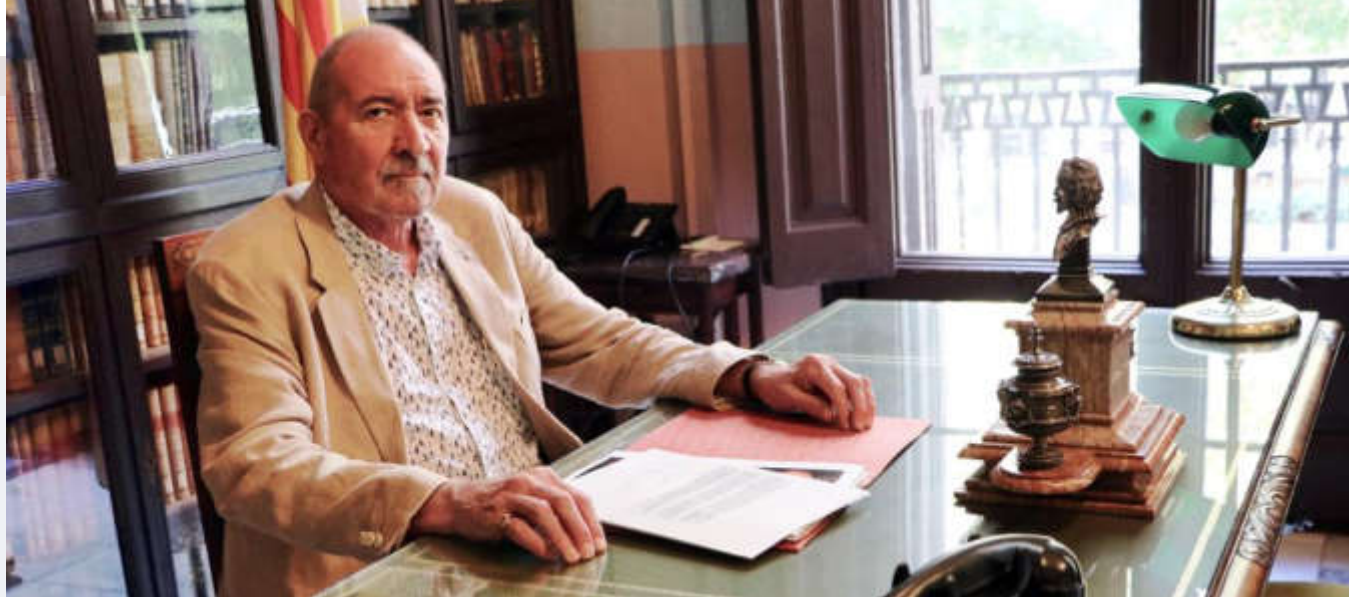
Al segle XIX i fins a mitjans del segle XX, la maçoneria havia mantingut correspondència activa amb els sindicats. Sense anar més lluny, el 1895, el primer director de la biblioteca va ser Eudald Canivell, un sindicalista, anarquista i maçó. Un altre anarquista rellevant en els anys de la guerra civil, Juan García Oliver, també era maçó. O sigui que alguna cosa sí que hi havia.

També hi havia maçons, a la UGT?

Sí. Segurament el més destacat va ser Rodolfo Llopis, fundador de la FETE-UGT. També el ja citat Rufino Bernabeu i d'altres que no diré, perquè encara són vius. I avui dia també hi ha gent a UGT que són maçons. També n'hi ha algunes a Comissions Obreres, però no a la CNT.

I quines són les vinculacions de la maçoneria amb la política?

N'hi ha. La més recent és que el nou gran mestre de la Gran Lògia d'Espanya és un senador socialista en actiu, Txema Oleaga. Podem trobar també maçons al PP, a l'antiga Convergència i fins i tot a Podemos. No em consta que n'hi hagi cap a Vox. A altres països, com França, la presència de maçons a la política està molt estesa.

O sigui que no és incompatible ser maçó amb la dedicació a la política.

No, no, sempre que es respecti que hi ha persones i maçons que pensen diferent.

La maçoneria és una secta?

No, en absolut. N'hi ha que sempre han dit que la maçoneria és una secta. No és cert, perquè se'n pot sortir quan un vulgui. Podríem dir que és difícil entrar-hi, però molt fàcil sortir-ne.

La maçoneria accepta a tothom?

Hi ha d'haver un gran impediment perquè algú no pugui ser maçó. La maçoneria és una institució diversa, on conviuen sense problemes persones d'ideologia política i religió diferents. També de condició social molt diferent. Jo sempre poso com a exemple un comptable d'una empresa de l'INI que era maçó. Un bon dia, el president d'aquesta empresa va ingressar a la mateixa lògia i mentre va ser aprenent va servir en els àpats al seu empleat. Això és la maçoneria.

Desenvolupi-ho.

Doncs la maçoneria és gent que pensa que el món pot millorar i que creu en la tolerància, i que un cop dins la maçoneria les diferències s'han de deixar fora. Dintre, tothom és igual.

Avui dia, la Biblioteca Arús continua sent propietat del poble de Barcelona

Doncs el que es diu és que la maçoneria és elitista.

No. És cert que quan es funda la maçoneria moderna, a principis del segle XVIII, ho fan els qui podríem dir que eren els progressos de l'època, intel·lectuals, gent que sabia llegir i escriure. En aquell moment, els obrers no en sabien. Des d'aquest punt de vista, potser sí que hi ha hagut moments d'un cert elitisme, però precisament la maçoneria moderna ha fet una gran tasca en la formació de la classe obrera. I aquesta biblioteca n'és una mostra.

Per què el fons maçònic de la biblioteca no va acabar a Salamanca, on se centralitzava la repressió contra els maçons?

No ho sabem ben bé, només coneixem alguns indicis que ho poden explicar. La biblioteca tanca una mica abans de la fi de la guerra civil. En els patronats posteriors, ja en el franquisme, hi ha indicis que hi havia gent que havia estat propera a la maçoneria i al Rotary Club. En un determinat moment, arriba un ofici de la policia per confiscar tot el fons de la biblioteca, que encara conservem. I aquí intervé un falangista, José Maluquer Cueto, que s'oposa que es toqui un sol paper. Un altre personatge que va tenir gran influència en la protecció de la biblioteca va ser José Tarín Iglesias, secretari de l'alcalde Porcioles. Sembla que en algun moment va pertànyer a la maçoneria. Fins i tot se li va obrir expedient a Salamanca. En definitiva, no sabem del cert per què el fons no va anar a Salamanca, però sembla que una sèrie de circumstàncies van confluïr en el fet que fos protegida.

~~NO MÉS
per~~

NO MÉS dones lliures

Els carrers de pobles i ciutats,
lliures de violències masclistes.

25 N

Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència envers les Dones.

50 anys de l'Assemblea de Catalunya La unitat que va fer possible la recuperació de la democràcia i l'autonomia

L'Assemblea de Catalunya (en endavant AdeC) fou un organisme polític, clandestí, unitari, popular i descentralitzat que aglutinà un gran conjunt de partits polítics, sindicats, corporacions i associacions diverses i grups de comarques. L'AdeC encarnà, com cap altra entitat, l'oposició al franquisme i la lluita pel retorn de la democràcia i l'autogovern. La seva actuació contribuï en bona mesura a fer-ho possible. Sense l'AdeC la recuperació de la democràcia hauria estat una altra a Catalunya i possiblement també al conjunt d'Espanya.

Aquest ampli moviment unitari es constituí el 7 de novembre de 1971 a la parròquia de Sant Agustí de Barcelona. A finals de l'any passat se'n commemorà el cinquantè aniversari. L'AdeC fou l'organisme més representatiu de l'oposició democràtica i el que tingué més capacitat de convocatòria i mobilització entre les classes populars; un organisme inèdit i sense precedents en altres èpoques de la història. Altres iniciatives de principis del segle xx eren només de partits (Solidaritat Catalana, 1906) o de sindicats (Solidaritat Obrera, 1907). S'ha d'entendre considerant l'esperit pactista que s'atribueix als catalans, com assenyalava l'historiador

**PER LA UNITAT DEL POBLE !!
VISCA L'ASSEMBLEA DE
CATALUNYA !!**

Vicens Vives, a un molt estès teixit associatiu i al sentiment de pertànyer a una comunitat amb trets propis.

Per a Josep M. Colomer «La constitució de l'Assemblea de Catalunya, s'ha de situar en un moment de represa dels moviments antifranquistes i de replegament territorial del règim». El mateix autor també ha dit: «L'Assemblea apareix [...] com un moviment bastant renovador de catalanisme popular, sense presència perceptible de sectors burgesos i amb participació no majoritària d'obrers industrials, i

amb un paper fonamental en el seu si dels comunistes i altres grups d'esquerra menys organitzats» (*La ideologia de l'antifranquisme*, Edicions 62, 1985).

Segons un dels protagonistes, l'historiador Josep Benet, «la seva existència i actuació contribuïren decisivament al gran prestigi que Catalunya va adquirir entre els demòcrates espanyols, en els darrers temps del període franquista, el qual perdurà encara durant els primers temps de la transició política», al pròleg de *La gran conspiració. Crònica de*

Reunió de l'Assemblea de Catalunya al Convent de Pedralbes. Agost de 1976

l'Assemblea de Catalunya (Ed. Empúries, 1991) d'Antoni Batista i Josep Playà Maset. Benet també hi feia aquesta valoració: «Sense la força mobilitzadora de l'Assemblea i el seu prestigi, ben poc en compte s'haurien tingut les reivindicacions nacionals catalanes pel govern Suárez i, fins i tot, per alguns demòcrates espanyols».

Antecedents

Acabada la Guerra Civil de 1936-39, hi hagué diverses iniciatives de coordinació entre els partits polítics que havien perdut la guerra, sempre amb l'exclusió del PSUC, el partit dels comunistes de Catalunya. A la segona meitat dels anys seixanta es produeix una involució quan es crea la Taula Rodona. Aquest organisme

es va formar després de la constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB) el 1966 als Caputxins de Sarrià i del setge de la policia (la Caputxinada). La Taula Rodona estava integrada per personalitats a títol individual d'ideologies diverses: Jordi Carbonell, Pere Portabella, Andreu i Abelló, Joan Reventós, Xavier Folch, Josep Benet, Joan Colomines, amb presència dels comunistes per primera vegada.

El desembre de 1969 es constitueix la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, integrada per Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Front Nacional de Catalunya (FNC), Moviment Socialista de

Catalunya (MSC), Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC) i Unió Democràtica de Catalunya (UDC). Per tant, amb presència del PSUC. Aquest serà un fet rellevant, que ajudarà a fer un tomb notable a la lluita antifranquista. Un altre esdeveniment decisiu fou la tancada de prop de 300 intel·lectuals a Montserrat, el 12 de desembre de 1970, en protesta pel procés contra sis militants d'ETA, el conegut com a «Procés de Burgos».

L'endemà de la tancada al monestir, Antoni Gutiérrez Díaz, dirigent del PSUC, va llançar la idea. Al cap d'uns dies, ell mateix parlava amb altres líders polítics de vertebrar un organisme que permetés desbordar el marc en què fins aleshores es movien les

plataformes unitàries dels partits. L'AdeC sorgí, de fet, com una idea de la gent del PSUC, tal com declarava el mateix Gutiérrez Díaz a Francisco Arroyo (*L'Avenç*, núm. 208). Els periodistes Antoni Batista i Josep Playà Maset, en el seu excel·lent treball, l'atribueixen a una conversa entre el líder comunista i Pere Portabella, on parlen de «convocar una assemblea de tot Catalunya». En reunions posteriors amb Joan Cornudella (FNC), Xavier Castellà (ERC) i Joan Reventós (MSC), s'acabà de donar forma a la idea, segons la mateixa font.

La proposta de l'AdeC volia aplegar el més gran nombre d'entitats contra el franquisme per una lluita més eficaç i, des de la perspectiva del PSUC, superar l'aïllament que havia patit. Llavors aquest era el partit més organitzat i amb presència en els moviments sindical, de barris, associatiu, professional, d'ensenyants, cristians, juvenils. El mateix Gutiérrez Díaz i el socialista Francesc Vila Abadal —mort prematurament— van redactar l'esborrany dels quatre punts programàtics. Després de dues reunions entre la Coordinadora de Forces Polítiques i la Taula Rodona, Portabella va tenir un paper determinant en el text fundacional.

El 7 de novembre de 1971 es van reunir prop de 300 persones i es va constituir l'Assemblea. Van parlar en noms dels convocants Josep Andreu i Abelló, Agustí de Semir i Joan Reventós. S'adoptaren quatre punts programàtics: «1) la consecució de les llibertats

democràtiques; 2) l'amnistia per als presos i exiliats polítics; 3) el restabliment provisional de les institucions i dels principis configurats a l'Estatut d'Autonomia de 1932; i 4) la coordinació amb els altres pobles peninsulars en la lluita democràtica»; és a dir, allò tan conegut de «Llibertat, amnistia i estatut d'autonomia». Aquesta definició, «llibertat, amnistia, estatut d'autonomia», va esdevenir mítica i es va anar repetint com una cantilena durant els anys de vida de l'AdeC i fins a l'arribada de la democràcia.

Quatre característiques de l'Assemblea

Unitària. Abraçava un ventall polític des de la democràcia cristiana i el carlisme democràtic fins a l'extrema esquerra. Les coordinadores anteriors havien agrupat els partits polítics republicans —ERC, FNC, MSC, UDC, Acció Catalana Republicana, Estat Català—, sempre amb el veto als comunistes. A l'AdeC, el PSUC hi va ser des de la seva gestació i més tard també altres partits comunistes a la seva esquerra, molt actius aquells anys, Bandera Roja, PCE (i)-PTE, MCC, ORT. S'hi incorporaren igualment els independentistes dels dos PSAN (l'oficial i el provisional) i els nous partits Convergència Democràtica, Convergència Socialista, Reagrupament Socialista, PSP, PPC... a mesura que s'anaven formant o reconvertint.

Popular. L'AdeC transcendia l'espai dels partits polítics, força reduït llavors. S'hi incorporaren els

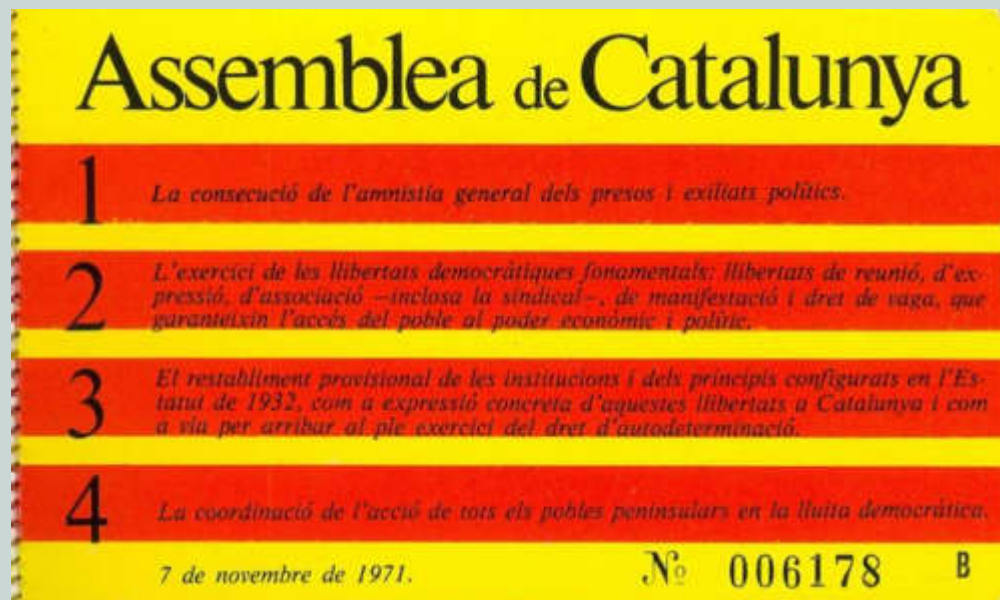
sindicats clandestins (CCOO, SOC, UGT, USO, Unió de Pagesos), grups de base de l'Església catòlica, col·legis professionals, associacions de veïns, entitats ciutadanes, grups del món de l'ensenyament i la universitat, configurant una àmplia representació de grups tant legals com il·legals o prohibits. El component ideològic dominant l'hem de situar en les esquerres, si bé l'àmbit del centredreta hi tenia presència sense la qual la representativitat i la incidència de l'AdeC haguessin estat unes altres. Aquest flanc el cobria Unió Democràtica i la gent del pujolisme incipient, representada per un altre element destacat, Miquel Sellarès. Aquest, amb Portabella i Salvador Corominas, del Grup de No-Alineats, formaren la mesa de les permanents.

Asembleària. Els diferents partits i entitats participaven a les reunions amb un representant per grup amb veu i vot, tots per igual. Un funcionament assembleari que l'AdeC adoptà com a propi. No es podia establir cap fórmula de vot ponderat en no conèixer-se la força real dels diversos integrants i permetia que cadascun d'aquests se sentís representat en igualtat de condicions.

Descentralitzada. El que era objectius i programa per a tot el país, es volia que fos assumit igualment als barris de Barcelona, als pobles i ciutats i a comarques. L'AdeC tingué el seu pes fort a Barcelona, però no fou mai l'Assemblea de la capital, sinó de «tot Catalunya». A les reunions

preparatòries, a l'intent frustrat de constitució i a la fundacional del 7 de novembre de 1971, hi assistiren representants d'arreu del territori. A gairebé totes les comarques, al llarg de la vida de l'AdeC, que arribà fins passades les primeres eleccions democràtiques, es formaren assemblees locals o comarcals. Foren les més actives les de l'entorn de Barcelona (Baix Llobregat, Vallès, Maresme), però el document constituent ja el signaven representants d'Ampostà, Tortosa, Tarragona, Reus, Igualada, l'Alt i el Baix Penedès, el Bages, Girona, Vic, Figueres, Lleida i Ripoll. Els grups locals i comarcals suposaren la descentralització i territorialització de l'AdeC, un altre èxit de l'AdeC.

Segons Robert Bernad i Ricard, autor de la tesi doctoral *L'Assemblea de Catalunya (1971-1982): catalanisme popular i antifranquisme*, «l'Assemblea de Catalunya era no únicament una coordinadora de partits i grups polítics, sinó també un mecanisme de representació social». Contextualitzant-la en la idiosincràcia del país, apuntava que «l'Assemblea va constituir una institució política originària i profundament expressiva de la nació politiconatural catalana (*sic*) i es convertí en la plataforma unitària més important de tot l'Estat en la pressió democratitzadora». Benard també afirma que «l'èxit polític de la nova oposició articulada a l'entorn de l'Assemblea de Catalunya va consistir en la capacitat que demostrà per comprendre la situació social i política del país i

adaptar-s'hi. [...] va saber treure partit dels conflictes culturals, econòmics i socials que sorgien dels mateixos canvis dels anys seixanta i setanta».

50 anys després

La commemoració dels 50 anys ha estat tractada àmpliament a la premsa, si bé poc celebrada a nivell institucional. Un acte al Parlament el 5 de novembre passat va ser lamentable per l'oblit de molts dels seus protagonistes i la manipulació presentista que se'n va fer. Va rebre crítiques de partits i d'articulistes, com una de sonada i irònica d'un dels protagonistes de l'AdeC, Raimon Obiols. Fou Miquel Sellarès (el delegat pujolista a l'Assemblea) qui hagué de recordar el paper que hi tingué el moviment obrer. L'acte del Govern al Palau de la Generalitat, amb el president Aragonès i la consellera Ciuró, va ser més considerat amb els seus orígens i significat, si bé també hi mancà pluralitat.

Als 50 anys de l'Assemblea hi ha qui creu que no s'ha acomplert la seva missió, perquè volen anar més enllà dels principis aprovats el seu dia (que difícilment podien ser més ambiciosos). L'AdeC va guanyar en bona mesura la batalla de la transició i va assolir els seus objectius (llibertats democràtiques, amnistia per als presos i condemnats pel franquisme, l'Estatut i l'impuls polític a la resta de l'Estat). De la seva Permanent i dels grups locals van sortir molts dirigents i càrrecs dels partits, els sindicats i les corporacions públiques (parlaments, governs i ens locals). Va facilitar la posada en marxa de les institucions, va ser una eina per a l'aprenentatge dels usos democràtics, una àgora on debatre amb respecte i una escola de civilitat i tolerància (uns valors que ara trobem a faltar). Record i homenatge als seus fundadors i protagonistes.

Josep Puig-Pla, historiador

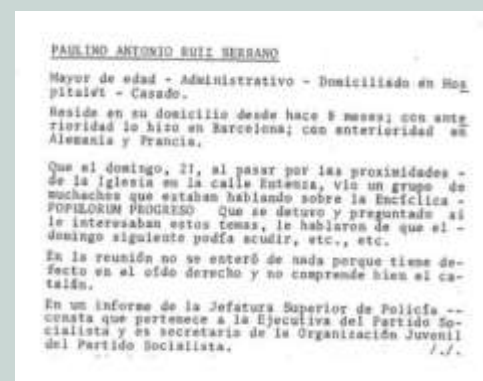
La UGT a l'Assemblea de Catalunya

Paco Parras, Valentín Antón, Antonio Ruiz, J. M. Triginer

Els dirigents clandestins Paco Parras (membre del Comitè Unitari de la UGT 1962-1965) i José Valentín Antón (secretari general de Catalunya, 1982) havien d'assistir a la fundació de l'Assemblea el 25 de maig de 1971 a la parròquia de Crist Rei. El primer, per la Federació Catalana del PSOE, i el segon, pel sindicat. Els dos portaven de fet i de manera conjunta la representació d'ambdues organitzacions per la doble militància de l'època. La reunió va ser avortada per la policia. Sí que el 7 de novembre següent els dos ugetistes van assistir de ple dret a la constitució de l'organisme unitari a la parròquia de Sant Agustí. Allí la

UGT va signar el document fundacional, com també ho va fer amb d'altres de posteriors.

Entre els 113 detinguts de la Comissió Permanent a la parròquia de Maria Mitjancera consta José Medina, metal·lúrgic; Clemente Farguell, relleotger, i Paulino Antonio Ruiz com a «P. Antoni Ruiz, administratiu». Ruiz (que tenia de nom de guerra El Vinagre) va ser un temps el representant de la UGT i del PSOE. Treballador emigrant a Alemanya i França, s'afilià a la UGT i les Joventuts Socialistes. Membre del sector més esquerrà, tot i trobar curts els quatre punts de l'AdeC, en defensà la seva incorporació. El recordo pel fet que jo mateix havia

assistit a dues reunions de la Permanent com a delegat de Mataró. Als darrers temps fou Josep M. Triginer (futur diputat i conseller de la Generalitat provisional) el representant de l'àmbit socialista federal, polític i sindical, als organismes unitaris.

J. Puig-Pla

Dues detencions massives i un judici al TOP

L'activitat clandestina de l'oposició era seguida permanentment per la policia. El 28 d'octubre de 1973 es produí la detenció de 113 membres de la Permanent a la parròquia de Maria Mitjancera. La resta, fins a 150, pogué escapar-se. Hi havia, entre altres, Solé Barberà, Agustí de Semir, Laura Tremosa, Assumpció Sallés, Albert Fina, Salvador Casanova, Salvador Corominas, Lluís M. Xirínacs, Jordi Sabartés, Consol Maqueda, Carod Rovira, Martí Carnicer. Passaren 72 hores a Jefatura, patiren interrogatoris i més

de tres mesos de presó. El franquisme en els seus darrers temps, l'àmplia representació social que tenia l'AdeC, les gestions de l'abat de Montserrat, bisbes catalans i corporacions com el Col·legi d'Advocats van impedir que el cas arribés a judici. Tampoc es jutjà els 67 detinguts a les Escolàpies de Sabadell l'any següent.

Dos membres de la Coordinadora Cívica de Mataró (adherida a l'AdeC) van ser sorpresos el novembre de 1973 repartint propaganda amb motiu de les eleccions municipals pel Terç Familiar. Els joves, Josep M.

Calsapeu (del PSUC) i Josep Puig-Pla (independent, aviat integrant d'un grup prosocialista) van ser detinguts per membres de la Brigada Social. En el judici al Tribunal d'Ordre Públic (el temible TOP) les contradiccions dels dos policies declarants i la brillant defensa de l'advocat Josep M. Manté van conduir a l'absolució dels acusats. Presidia el tribunal Francisco Mateu Cánoves, anys després víctima d'ETA. Aquest va ser l'únic judici celebrat contra representants de l'AdeC.

Assemblea de Catalunya

Parlen tres protagonistes

Pere Portabella

Tenint en compte les condicions de clandestinitat sota un règim dictatorial, l'Assemblea de Catalunya va generar un espai de confluència multitudinari i expansiu des del seu inici urbà fins a cobrir tot el territori del país. Mobilitzacions de base, autoconvocades i coordinades des de la transversalitat dels participants. L'ordit de la fortalesa del perfil unitari sobre els quatre punts, elaborats des de la pluralitat i la diversitat, fruit d'un gran esforç. L'Assemblea va estar present en tot el territori amb propostes pròpies o participant, impulsant o simplement situant-se com un espai d'acollida PER A TOTS I TOTES.

Portabella fou una figura clau de l'AdeC, moderador i aglutinador. Independent, molt proper al PSUC, representava l'Assemblea d'Intel·lectuals. Ha estat senador i diputat al Parlament.

Raimon Obiols

L'Assemblea de Catalunya aplegà unes generacions de responsables polítics, sindicals i socials contra la dictadura, però també contra el fatalisme d'acceptar que Catalunya fos el país de les gesticulacions victimistes, de les il·lusions inviables, de les guerres perdudes. Unes generacions que sabien que les rauxes i les divisions han estat causes fonamentals de les desfetes de Catalunya.

La lliçó profunda de la gran aventura de l'AdeC continua vigent. Ens indica una direcció de futur, en contraposició als episodis estèrils de la nostra història. Ens alligona sobre l'eficàcia de la unitat civil, de la solidaritat i de la política que es fixa objectius limitats, concrets i progressius, i els conquereix pas a pas. Raimon Obiols va ser representant de l'MSC a l'AdeC. Ha estat primer secretari del PSC i diputat al Congrés i als parlaments català i europeu.

Joan Vallvé i Ribera

Es tractava de reunir un nombre important de persones i entitats que volguessin subscriure un manifest per conduir el país a una amnistia pels presos polítics, a la implementació d'un sistema democràtic, a més d'un reconeixement de la identitat política de Catalunya. Tot això amb la cooperació, possible, d'altres forces democràtiques de la resta de l'Estat. [...]

Han passat cinquanta anys, força punts concrets que reivindicava l'Assemblea s'han assolit, altres necessiten encara una millora per poder-se equiparar a la situació d'altres estats europeus. El punt de l'exercici del dret d'autodeterminació, com ja l'han exercit Escòcia i Quebec, encara queda pendent. El seu assoliment ben segur que precisa d'una actuació solidària d'una gran majoria de ciutadans, com ho fou l'Assemblea de Catalunya l'any 1971 i com ho havia estat Solidaritat Catalana el 1907. És bo recordar la carta de resposta de Joan Maragall a Unamuno quan aquest li preguntava uns mesos després de la Setmana Tràgica, per la Solidaritat Catalana. Maragall li va respondre: «La Solidaritat ya no es, pero también está en potencia siempre y será cuando convenga». Així sia. Joan Vallvé assistí a reunions de l'AdeC a títol personal. Fou expulsat d'Unió Democràtica perquè el partit no estava d'acord en participar-hi per la presència dels comunistes. Ha estat conseller de la Generalitat i eurodiputat per CDC.

Un safari per la Catalunya de postguerra

Els tresors fotogràfics de la capsa de vímet de Josep Maria Julià

Aitor Roger, Arxiu Municipal de Blanes

Un vailet se situa d'esquena a l'objectiu de Josep Maria Julià, posició i enquadrament perfectes per a una postal familiar, en un indret sense identificar el novembre de 1942. Fons J.M. Julià Gabarró (AMBL)

Roses (Alt Empordà). Botes i transport de canyes l'octubre de 1943. Fons J.M. Julià Gabarró (AMBL)

El primer contacte que vam tenir amb la capsa de vímet va ser el dia de Sant Jordi de 2018, quan el col·leccionista Jordi Bru de Sala s'adreça a la parada de llibres que organitzem des de l'Arxiu Municipal de Blanes i ens mostra un petit sobret, tipus targeta de visita, amb uns negatius 4x6 al seu interior. Ja en aquest primer moment ens formulem dues preguntes que, afortunadament, tindran una resposta satisfactòria. Es conserven més

sobrets de negatius? I, qui és l'autor d'aquestes imatges? Per sorpresa nostra, el mes d'agost d'aquell mateix any el senyor Bru de Sala arriba a l'Arxiu amb una capsa de vímet comprada als Encants fa uns anys i que conté desenes de sobrets com els que ens havia ensenyat. Ara s'amplia el camp d'acció i el nostre fotògraf, que encara roman a l'anonimat, ens sorprèn amb 138 sobrets més, la majoria amb el nom dels indrets fotografiats –en

remarquem l'amplitud geogràfica— i la data que van ser fetes, un període cronològic que s'estén del 1940 al 1956. Un fons fotogràfic de grans dimensions i que tot fa pensar que és obra del mateix fotògraf.

Arriba l'hora de revisar tots aquests negatius, centenars d'imatges, prop de 3.000, en una recerca que ens ha de permetre saber més coses del seu autor. I, a poc a poc, entre les poblacions catalanes més fotografiades,

El fotògraf, damunt de l'ase. Un podria pensar que la ciutat «se'n fot» de l'absència del cotxe en una excursió a Sant Pere de Rodes (Alt Empordà) l'octubre de 1943. Fons J.M. Julià Gabarró (AMBL)

Portal i muralla desapareguts. Sant Pere de Galligants, Girona, el novembre de 1942. Fons J.M. Julià Gabarró (AMBL)

observem que n'hi ha una que té un protagonisme especial, sobretot perquè és el lloc on s'hi fan més fotografies de caire familiar i retrats de grup. Unes imatges que s'aparten de la temàtica majoritària del fons on hi predominen els paisatges de la costa i de l'interior, cales i pobles; ermites i santuaris; muntanyes i llacs; masies i pellers; bestiar, sobretot vaques i molts ramats de xais... Aquesta població és Sitges. Ja tenim una línia on centrar la nostra

investigació i és quan a través de les xarxes socials ens posem en contacte amb grups i dinamitzadors culturals que difonen i expliquen els valors del patrimoni fotogràfic i documental. En aquest sentit resulta de gran ajuda la implicació de Belí Artigas, qui després d'observar les imatges que hem compartit i ensenyar-les als seus pares ens proporciona el nom d'una coneguda família sitgetana, els Julià, i que ens condueix a la descoberta de la

identitat del nostre fotògraf, a qui Artigas, en al seu blog Criticart, bateja com «l'home de les ulleres rodones».

I, fruit d'una recerca de molts mesos i de l'ajuda que hem rebut de la mateixa família i del treball en equip amb els investigadors Arnau González Vilalta i Roser Cambray podem reconstruir qui va ser Josep Maria Julià. Queden a l'aire moltes preguntes: no ho sabem tot, però com a mínim queda resolt el gran

Carros de gent. Balaguer el febrer de 1945. Fons J.M. Julià Gabarró (AMBL)

misteri de la capsa de vímet, saber qui és l'autor d'aquelles imatges; un fotògraf totalment desconegut i que ha transcendit només per la seva afició a la pintura. Nascut a Manresa el dia 15 d'agost de 1906, després la família es trasllada a viure a Barcelona, en un pis al principal primera del carrer de Muntaner 173. Quan en Josep Maria encara no ha fet els deu anys, mor el seu pare i el seu oncle Bonaventura Julià —qui fou alcalde de Sitges— passa a ser

una persona referent a la seva vida. Els vincles amb la família de Sitges s'enforteixen encara més. L'any 1922 acaba els estudis de Batxillerat a l'Institut General i Tècnic de Barcelona. Quan comença la Guerra Civil en Josep Maria ha fet els trenta anys.

En el *Dietari* que escriu l'oncle Bonaventura apareixen moltes més referències a Josep Maria Julià, fruit de la predilecció que sentia per ell. Així sabem que resta incomunicat al

castell de Montjuïc i que la família busca les recomanacions d'alguns coneguts per aconseguir-ne la llibertat. Un cop acabada la guerra, en Josep Maria es torna a incorporar a la vida familiar a Sitges. L'estiu de 1941 demana ajuda al seu oncle per obtenir un salconduit que li permeti viatjar per tota Catalunya, a tot arreu excepte als punts fronterers. En els propers anys, les excursions i els viatges són una constant en la seva vida, com ja ho eren durant la seva

Josep Maria Julià fou un home de cultura elevada. El seu objectiu retrata molt més del que creu veure. Allà hi ha una Catalunya de les moltes existents. Allà hi ha fotografiada una llarga sèrie de moments previs a les transformacions que vindran. A un món ja inexistent

El conseller i el guia. En les poblacions rurals de postguerra, els capellans esdevingueren unes figures amb un immens poder. Santa Maria de Barberà, a Barberà del Vallès (Vallès occidental), el 1954. Fons J.M. Julià Gabarró (AMBL)

joventut, en companyia de la família.

La capsa de vímet ens permet fer un viatge per Catalunya que dura 16 anys, del 1940 al 1956. No sabem quin paper hi juga el fet de conèixer-la — que es converteix en la seva esposa Mercè. És com si en conèixer-la — potser a Sitges, on ella hi té una casa d'estiueig — tanqui per sempre aquella capsa dels records. Això sí, per obrir-ne d'altres. Tots dos es casen quan ja són molt grans i tots dos solters. Van

a viure a la casa de l'avi de Bobes, al carrer Muntaner 252.

Les persones que han conegut Josep Maria Julià el descriuen com un home de gran cultura; de caràcter afable, alhora que reservat; amant del món clàssic, de Grècia, de l'arquitectura, de la pintura... Inicia els seus estudis de dibuix i pintura fent dos cursos amb el professor Josep Civil, gran aquarel·lista, segurament a Manresa. Per diferents motius atura aquests estudis i els

reprèn posteriorment, quan es fa soci de Cercle Artístic de Sant Lluç, a Barcelona. Fa les primeres exposicions col·lectives i l'any 1963 la primera individual, que obté una bona acollida. Gairebé totes les exposicions se celebren a la Sala Maricel de Sitges. S'ajuda de la fotografia a l'hora de pintar els seus quadres? Podria ser que sí. Molts dels quadres són paisatges de la costa. Veurem com Josep Maria retorna sovint a visitar els paisatges

El nen pastor i el seu fidel acompanyant caní al santuari de la Mare de Déu de Bastanist (Baixa Cerdanya), 4-6 de juny de 1949. Fons J.M. Julià Gabarró (AMBL)

La creu, sempre present. Santuari de Nostra Senyora de l'Ajuda, a Balenyà (Osona), 1947-1952. Fons J.M. Julià Gabarró (AMBL)

La capsa de vímet es conserva a l'Arxiu de Blanes. Fotografia d'Aitor Roger (AMBL)

que més li agraden per plasmar-los novament en els quadres. És normal que també trobem fotografies d'algunes localitats que apareixen en més d'un sobre de negatius.

Julià mor a Barcelona el 8 de desembre de 1998 als noranta-dos anys. L'obra fotogràfica no transcendeix. Pensem que no s'ha publicat mai en cap revista o calendari, que mai s'ha exposat... Què va passar amb la capsa de vímet amb els milers de negatius que

produeix, documenta i guarda amb tanta cura? La capsa, una vegada l'empresa de mudances buida el pis, arriba fins al mercat dels Encants, amb el perill que la seva obra desaparegui o es fragmenti perquè es vengui per sobres o per poblacions fotografiades. Si fos així, probablement no coneixeríem mai ni la seva magnitud o el nom del seu autor. I, ara sí, el destí vol que la capsa arribi a bones mans i sencera. A partir d'aquí, ja coneixem tots

quina és la fascinant història que ve a continuació. Difondre un tresor que és patrimoni col·lectiu i que ens permet viatjar en el temps, per fer un safari i conèixer aspectes i visions diferents d'una part de la Catalunya rural i d'alguns dels pobles del litoral, sobretot de la Costa Brava. Després de més de 60 anys en l'anonimat, esperem que com a mínim gaudiu tant com nosaltres de la mirada de l'home de les ulleres rodones. [L1](#)

Primeres passes de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua

Humbert Sorribes

Poc a poc i de manera discreta, l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua va fent camí. No ha estat gens fàcil. Aquesta institució científica es va crear per mandat de la Llei 3/2013, del 9 de maig, d'ús, protecció i promoció de les llengües i modalitats lingüístiques pròpies d'Aragó (popularment coneguda com a llei de llengües). Ara bé, els seus estatuts no van ser aprovats fins el 2018 i l'esperat nomenament dels acadèmics es va fer esperar tres anys més. Javier Giralt Latorre, professor de Filologia Catalana de la Universitat de Saragossa, en va esdevenir el president. Finalment, el 21 de març de 2022 es van constituir l'Institut de l'Aragonès i l'Institut Aragonès del Català, integrats a l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua.

L'Institut Aragonès del Català haurà d'entomar molts reptes en diversos àmbits: estimular l'ús i l'ensenyament del català a l'Aragó, promoure aquesta llengua, vetllar pels drets lingüístics dels seus parlants, col·laborar en la formació del professorat, proposar el criteri d'autoritat en les qüestions relatives a la normativa, actualització i ús correcte del català... Per tal de complir les seves funcions, l'Institut Aragonès del Català s'articula en seccions, que són òrgans col·legiats permanents, i comissions, òrgans de caràcter eventual amb una finalitat concreta, que un cop complerta s'extingeixen. L'Institut Aragonès del Català consta de cinc seccions: Gramàtica, Lexicografia, Sociolingüística, Onomàstica i Ensenyament.

Actualment, l'Institut Aragonès del Català està format per set membres de número: Carmen Alcover Pinós, José Ramón Bada Panillo, Javier Giralt Latorre, Mercedes Llop Alfonso, Maria Teresa Moret Oliver, Ramon Sistac Vicent i el subdirector d'aquesta revista, Hèctor Moret Coso. Moret (Mequinensa, 1958) va ser proposat el passat 22 de juny, dia en el qual els acadèmics el van elegir per unanimitat nou acadèmic numerari de la corporació. És filòleg, poeta, assagista, narrador, crític literari i investigador i historiador de la llengua i la literatura catalanes. És un dels millors coneixedors de la literatura aragonesa en llengua catalana i ha realitzat una tasca enorme de recerca i difusió de la cultura i la llengua de tot l'Aragó catalanòfon.

Javier Giralt Latorre, president de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua i Hèctor Moret Coso, membre de l'Acadèmia i subdirector de *Les Notícies de llengua i treball*

Les funcions que assumeix l'Institut Aragonès del Català recullen les reivindicacions històriques de les associacions a favor del català, agrupades a l'Iniciativa Cultural de la Franja. Ara bé, de moment la institució neix passant desapercebuda, amb poc pressupost i sense seu pròpia. Tant de bo que la seva evolució sigui positiva i el govern aragonès hi cregui i l'impulsi: si no ho fa, tot plegat pot quedar relegat al mer simbolisme o a l'autoconsum per a filòlegs i activistes. El català a la Franja espera des de fa dècades polítiques audaces, que mai no han arribat, per capgirar la seva minorització constant. **LT**

Coneixeu la parentela de la inflació?

Termcat, centre de terminologia

Imatge de Gerhard de Pixabay

Sabem prou bé, perquè és una realitat que s'arrossega des de fa molts mesos, que els preus dels béns i serveis van pujant dia sí, dia també, de manera generalitzada i sostinguda. I també sabem, perquè ho patim, que aquest increment dels preus té un impacte directe en el poder adquisitiu de la població. És el que, en terminologia econòmica, es denomina **inflació**. Com tants d'altres, el terme ens ha arribat per via de l'anglès *inflation*, i aquest prové del llatí *inflatio*, *-ōnis*, «inflament», derivat del verb *inflare*, amb el significat de «bufar a dins d'una cosa».

I si el que volem és expressar el contrari, és a dir, una caiguda general dels preus dels béns i serveis, aleshores disposem del terme **deflació**, també pres de l'anglès *deflation*, «desinflament», derivat del llatí *defflare* «desinflar». Ras i curt, doncs, parlem d'inflació quan els preus s'inflen i de deflació quan es desinflen.

Ara bé, com que els preus no sempre s'inflen i es desinflen de la mateixa manera, ens cal disposar d'altres termes, emparentats amb la inflació i la deflació, que ens serveixin per a designar els diversos conceptes relacionats. Així, si volem referir-nos al fet que els preus dels productes i serveis s'inflen de manera tan ràpida i excessiva que arriben a quedar fora del control de les autoritats monetàries, només cal que afegim el prefix d'origen grec *hiper-*, que significa «sobre» o «ultramesura», al substantiu *inflació* per a formar el terme **hiperinflació**. Però quan el que es vol indicar és un cert desinflament o desacceleració temporal del ritme de la inflació dels preus, utilitzem el prefix llatí *des-*, que indica una inversió del significat de la base a la qual s'adjunta, en aquest cas, *inflació*, i ja podem parlar de **desinflació**.

L'arbre genealògic d'aquesta família de termes, però, no s'acaba aquí i inclou altres parents potser no tan coneguts, com la **biflació** i la **reflació**, que ens han arribat com a manlleus de l'anglès i s'han adaptat morfològicament al català. En el primer cas, el terme **biflació** és una adaptació del manlleu anglès *biflation*, format a partir del prefix *bi-* («dos, dues vegades,

doblement») i el segment *flació*, present en els mots semànticament relacionats inflació i deflació, que fa referència a la presència simultània d'*inflació* i *deflació*. En el cas de **reflació**, es tracta d'un manlleu adaptat procedent de l'anglès *reflation*, creat a partir de l'adjunció del prefix *re-*, que indica intensificació, al segment final del mot *inflació*, que designa la situació econòmica caracteritzada per un augment de la taxa d'inflació provocat per l'increment de l'activitat econòmica, com a conseqüència de les accions dutes a terme per l'autoritat econòmica amb l'objectiu de revertir un període de recessió o deflació.

I com passa en moltes nissagues, també trobem parents de la inflació nascuts del creuament amb mots d'altres camps semàntics. És el cas del terme **estagflació**, probablement també d'origen anglès, resultat del creuament dels mots *estagnació* (creat sobre la base del verb llatí *stagnare* «estancar-se») i *inflació*, que fa referència a un procés d'**estagnació** econòmica amb inflació. Un altre cas de mot creuat és **agroflació**, un manlleu de l'anglès *agflation* format a partir de *agricultura* i *inflació*, que fa referència a la situació econòmica d'una àrea determinada que es caracteritza per un augment generalitzat del preu dels aliments provocat per l'increment de la demanda de productes agrícoles.

I no volem tancar aquest apunt sense esmentar la **reduflació**, aquest parent silenciós de la inflació, calcat de la forma anglesa *shrinkflation*, format a partir del verb *reduir* (en anglès *to shrink*) i el segment *flació*, present en *inflació*, que es refereix a l'acció d'un fabricant de reduir la mida o el pes d'un producte comercial a la venda, sovint un producte alimentari o un producte de neteja, sense abaratir-ne el preu, amb l'objectiu de compensar l'increment dels costos de producció. En el millor dels casos els preus es mantenen, però la mida o el contingut del producte es desinfla. T'ho miris com t'ho miris, del que en màrqueting en diuen **reduflació**, per als consumidors no és altra cosa que fer passar bou per bèstia grossa. [L1](#)

Joan Sallas i Campmany

Badalona, 1962

Artista del plegat

En Joan Sallas no va acabar els estudis ni de Música ni de mestre d'Educació Especial. Potser per això no s'hi ha dedicat mai, tot i que ha arrossegat intensament tota la vida tant la música com l'educació. En canvi, com que no va ser admès a Belles Arts, s'hi va dedicar professionalment, primer com a il·lustrador i ninotaire, i després com a plegador de paper i tovallons, una activitat que des de ben petit va aprendre del seu avi. Com que en el món dels cecs el borni és el rei, l'art del plegat, especialment, en l'àmbit de la recerca i la creació, l'ha convertit en un referent mundial, creant plegats de tovallons tant per a pobres o refugiats ucraïnesos, com per a rics o per a diverses reialeses com el rei de Suècia, el xeic de Qatar o Elisabet II. Per a museus ha plegat també els tovallons que van tenir reialeses del passat com Lluís XIV, els kàisers d'Àustria i Alemanya o els papes de Roma, entre altres. Ha exposat els seus plecsc a museus d'arreu del món, com el Metropolitan de Nova York. Com sol passar en aquests casos, no ha exposat mai a cap museu ni als Països Catalans, ni de l'estat espanyol. Es va fer autodidacta en l'ofici mentre reunia un arxiu privat de gairebé 5.000 originals sobre l'art del plegat en una trentena de llengües i des del segle XVII fins avui. Ha viscut a Alemanya durant 23 anys —hi fundà l'Escola d'Origami de Friburg— i ha organitzat jornades internacionals sobre didàctica del plegat per a educadors. Com que hi ha diverses maneres de lluitar contra les guerres, Sallas, vell combatent per la causa pacifista, ha organitzat des del primer dia del conflicte a Ucraïna, els tallers de plegat «Papiroflèxia contra la guerra», setmanals i *online*, entre docents i nens d'Ucraïna i refugiats a l'estranger. El 2017, creient que Catalunya seria un país independent i caldria posar el coll per bastir el nou estat, va tornar a viure i treballar a Catalunya. Prohibit riure.

En quina llengua vas estudiar?

En la llengua amb la que m'ensenyaven els meus professors: en català els que s'atrevien a fer-ho en català, i en castellà els que mai van voler aprendre en català, ni tan sols per solidaritat amb la repressió cultural del franquisme..

En el teu entorn, en quina o en quines llengües parles habitualment?

En el meu entorn comunicatiu parlo i escric fluidament alemany a Alemanya, francès a França, italià a Itàlia, romanès a Romania, castellà als països castellanoparlants, anglès als països anglòfons o amb qui no tinc altra llengua en comú. En català, la llengua dels meus pares, només puc utilitzar-la de forma limitada als països catalanoparlants.

Una paraula que t'agradi molt.

Vatua.

Sabries recitar de memòria algun poema en català?

Si, La vaca cega, per exemple.

En quins idiomes sabries dir sisplau, gràcies, hola i adeu?

En català, castellà, francès, italià, romanès, anglès i alemany.

En quina llengua tens configurat el mòbil? I l'ordinador?

En alemany. Ja ho tenia així durant els 23 anys que vaig viure a Alemanya i bàsicament ho mantinc així per no perdre'l.

Quan veus una posta de sol, quin és el primer adjectiu que et passa pel cap?

Qualsevol tipus d'adjectiu, menys els adjectius possessius.

Hi ha alguna dita o frase feta que comparteixis?

Les dites són la veritable saviesa popular i són difícils de contradir. Una però, no la comparteixo gens: «Qui fa el que pot, no està obligat a més». No és veritat: sempre es pot fer més. De més i de menys.

En quin idioma et sents més còmoda a l'hora de llegir un llibre?

Sens dubte, en català.

Un mot que el diccionari hauria d'admetre (i per què).

Si encara no hi és, «cagamandúrries», perquè és el que defineix millor la manera de ser dels catalans.

Projecte Ce Trencada: La resistència multimèdia catalana

Per Francesc G. Parisí (@FranDS58 / @PrCeTrencada)

El Projecte Ce Trencada és un grup sense ànim de lucre que localitza i tradueix videojocs al català. El grup està format per traductors i traductores professionals i entusiastes dels Països Catalans amb les aventures multimèdia com a nexa d'unió entre interessos compartits, sense tancar mai les portes a ningú que tingui les mateixes inquietuds. El grup va néixer el març del 2021.

L'origen de tot plegat parteix de dues bases concretes: la primera és la feina de promoció i creació de contingut en català que fem cada dia les comunitats catalanes de videojocs, com Creadors.tv o GamingCat (i totes les comunitats que la conformen i li donen sentit, com NintenhypeCat, Catalunya Playstation, CATCOM, CAT of Duty, CatTruckers, VR Catalans, PCgàvers o Xboxers Catalans, entre altres), a més de totes les persones que ho duen a terme de manera particular. La segona raó no pot ser cap altra que la situació de la llengua catalana, en què, segons el context, sector o situació, s'observa una tendència d'estancament o, fins i tot, de pèrdua de potència del nostre idioma.

Tenint en compte aquestes variables, i intentant-ho aplicar al sector de l'entreteniment multimèdia i digital en què ens movem contínuament, vam observar i descobrir que hi havia una falta molt gran de videojocs en català i que la seva oferta al públic generalista era tan mínima que es podria considerar «residual»: segons l'Agència per la Competitivitat de l'Empresa, Catalunya és la regió número u de la Unió Europea pel que fa a captació d'inversió estrangera relativa al sector dels videojocs, però quan aquestes xifres es traslladen a la pràctica (al desenvolupament de videojocs i al seu consum), només el 50 % dels productes d'entreteniment multimèdia creats als Països Catalans tenen el català com a idioma oficial disponible, percentatge gairebé inexistent si es duu a terme una observació a escala global. Si a aquesta situació hi afegim, també, la divisió entre videojocs

independents (més predisposats a la incorporació del català) i videojocs de gran pressupost (creats per equips molt més grans i, per tant, amb una visió molt més capitalista del sistema), la principal perjudicada torna a ser, altre cop, la llengua i la cultura digital catalana.

D'aquesta forma, tenint molt present la saviesa i l'experiència sobre l'àmbit de la traducció de plataformes com JocsEnCat; la de persones voluntàries que treballen per la llengua en solitari o en petits grups; o, fins i tot, d'altres projectes que es van haver d'abandonar per falta de suport, potència i organització, i veient, doncs, que el català està en un estat qüestionable des del punt de vista d'ús i d'expansió, va sorgir la idea —lligant-ho amb el que ens apassiona— de crear una comunitat de traducció de videojocs al català totalment renovada, organitzada i amb una sèrie de valors com la mentalitat altruista perquè, com a jugadors i jugadores que som, tinguéssim la possibilitat de gaudir de com més aventures millor en la nostra llengua i, a més, amb el valor afegit de poder llançar un missatge clar i

reivindicatiu a les empreses i les institucions, siguin catalanes o no. Si plataformes com Doblatge en Català, Desdelsofà.cat o Goita què fan ara han aconseguit mantenir unida la societat digital catalana per reivindicar el ressorgiment de la incorporació del català als elements audiovisuals, el Projecte Ce Trencada, juntament amb les comunitats de videojocs i amb tothom que hi dona suport, pretén ser part d'aquest punt d'inflexió per arribar a un punt on jugar en la nostra llengua sigui una idea normalitzada, no una excepció.

El camí, però, no serà fàcil: si del 50 % de la població catalana que juga a videojocs (el 90 % si fem referència a les persones menors de vint anys), només el 6,2 % juga en català i la majoria ho fan en castellà o anglès, significa que la diglòssia digital existeix i que, per tant, socialment es necessita un canvi de paradigma molt potent que uneixi comunitats, institucions, projectes i empreses. Hem de lluitar pel mateix objectiu comú i crear tot un món digital d'entreteniment en la nostra llengua que serveixi de llançadora per a tot un nou demà

on la cultura catalana es converteixi en un referent generacional també pel que fa a videojocs.

En poc més d'un any, gràcies a la potència de la gent, des del Projecte Ce Trencada hem aconseguit la traducció comunitària d'obres mestres del món dels videojocs com *Dark Souls Remastered*, *Super Mario 64*, *Hollow Knight*, *The Binding of Isaac* o *El Secret de Monkey Island*, combinant-ho amb projectes oficials vitals per a la cultura catalana del videojoc com *Horror Tales: The Wine*, *Aragami 2* o *Blind Fate: Edo no Yami*. D'aquesta forma, el Projecte Ce Trencada té quatre objectius principals clars que pretenem aconseguir amb la nostra activitat: la normalització dels videojocs en català, la preservació cultural de la llengua, la pressió institucional per a la regularització digital i multimèdia, i la creació d'interès europeu i global per la llengua catalana. Però l'objectiu màxim de la nostra comunitat no és altre que fer un clar pas al costat dins del sector, ja que això no només voldrà dir que hem complert i aconseguit els nostres propòsits reivindicatius per donar potència a la cultura catalana, sinó que significarà que el català ha arribat a un punt de naturalitat que ara considerem inexistent, tot i la presa de consciència digital que ja es comença a preveure. Serà una etapa més o menys llarga, amb certs alts i baixos imprevisibles, i on hurem de dedicar més o menys hores; però el que està clar és que la comunitat ens tindrà sempre presents al seu costat per potenciar el valor d'allò que fa úniques les persones dels Països Catalans. Ens hi doneu un cop de mà?

Per aprofundir en la temàtica

- Situació de la llengua catalana: <https://llengua.gencat.cat/ca/pactenacionalperlallengua/situacio-de-la-llengua>
- La meitat dels videojocs fets a Catalunya incorporen el català: <https://ludica.cat/la-meitat-dels-videojocs-fets-a-catalunya-incorporen-el-catala>
- Els videojocs a Catalunya: <https://www.accio.gencat.cat/ca/serveis/banc-coneixement/cercador/BancConeixement/eic-els-videojocs-a-catalunya>
- El català als videojocs: una partida per guanyar: <https://culturadigital.blog.gencat.cat/2022/09/09/el-catala-als-videojocs-una-partida-per-guanyar>
- Portal VDJOE (videojocs en català): <https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/videojocs>

Torna el Situa't i practica el català, ara amb el suport d'una app

Servei Lingüístic de la UGT de Catalunya

Aquest octubre s'ha tornat a posar en marxa el programa per fer perdre la por de parlar el català impulsat per AMIC i el Servei Lingüístic de la UGT de Catalunya, el Situa't i practica el català 2.0.

Es tracta d'una nova versió del Situa't que es va impartir durant quatre anys amb alumnes del Centre de Formació de Persones Adultes Maria Rúbies, a la seu primer de l'Idfo i després de l'Avalot, a l'edifici d'UGT al Raval, i que incorpora la novetat d'una aplicació per a mòbil que guia els participants a diferents indrets on hauran d'enregistrar breus converses amb determinats interlocutors.

Després d'un parèntesi de tres anys sense dur-lo a terme, des d'octubre i fins a final de novembre la versió amb app del programa s'està fent de manera pilot amb alumnat del Centre de Formació de persones Adultes de Cornellà de Llobregat. Aquesta edició té el suport de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i s'ha fet amb la col·laboració del CFA Cornellà, la UGT de Cornellà, l'Ajuntament i dos establiments de la ciutat: la farmàcia Iglecias i la llibreria papereria Asunción.

Història

Neix el 2014, impulsat pel Servei Lingüístic de la UGT de Catalunya, en un treball conjunt que du a terme amb els diferents organismes del sindicat per projectar i desenvolupar activitats d'impuls de l'ús social del català al món laboral.

Amb AMIC, l'Associació d'Ajuda Mútua d'Immigrants a Catalunya, dedicada a oferir atenció social i jurídica a les persones d'origen estranger, es detecta la necessitat de crear un marc on aquestes persones puguin practicar el

Els trets diferencials del Situa't i practica el català són l'objectiu amb què es planteja, vèncer les barreres personals a l'hora de parlar la llengua, i l'ús d'una aplicació mòbil

català i que a la vegada aquest aprenentatge els serveixi per a les situacions en què es troben en el seu dia a dia. Per a aquestes persones el català és una llengua força «familiar», que han sentit parlar fins i tot des de fa anys, que potser ja entenen perfectament, però que pels motius que sigui, encara no s'han llençat a parlar-la.

De la mà de les formadores Eulàlia Masachs primer i de la Pau Farràs després, el programa ofereix marc on practicar el vocabulari i la fraseologia bàsica relacionada amb cinc entorns quotidians: el laboral, el de comerç, el sanitari, l'educatiu i el de l'Administració. Té dues parts: d'una banda, els sis tallers que es fan a l'aula per familiaritzar-se amb les paraules i «entrenar-se» per a la conversa en català; i de l'altra, la pràctica oral en situacions reals, que es fa individualment i, des d'aquest any, amb l'acompanyament d'una aplicació per a mòbil.

L'experiència interactiva a Cornellà

El nou «Situa't i practica el català» s'ha dut a terme a Cornellà gràcies al centre de formació per a persones adultes CFA Cornellà. L'app, dissenyada per Explorins, acompanya els participants en els seus recorreguts per cinc itineraris temàtics amb tres «parades» cadascun d'ells. En les dues primeres parades l'aplicació planteja un joc de preguntes i respostes que han de resoldre, i en la tercera parada els alumnes han d'enregistrar una conversa real amb el mòbil.

1a i 2a parada: jocs de preguntes i respostes i descoberta de l'entorn

Les primeres i segones parades de cada ruta són llocs (institucions, comerços, etc.) relacionats amb la temàtica corresponent. La ruta de Comerç, per exemple, té la primera parada en un forn de pa, la segona al Mercat de Sant Ildefons, i la tercera a la Llibreria papereria Asunción. En les dues primeres parades, l'app planteja un *quiz* que s'ha de respondre triant una de les quatre possibles solucions proposades, de les quals només dues de les quals són «adients» en la situació plantejada. Per exemple, a la parada del forn de pa, el joc de preguntes i respostes o *quiz*, és el següent:

Vols comprar alguna cosa per berenar i passes per davant d'un forn. Hi entres. Què dius? (Tria una pregunta adequada)

- a. Bon dia. Em posa una barra de quart, si us plau?*
- b. Un paquet de mascaretes, si us plau.*
- c. Quant val un quilo de magdalenes?*
- d. Quin és el menú del dia?*

Quan han respost el quiz, automàticament es «desbloqueja» una «targeta d'aprenentatge» consistent en les 8-10 paraules clau apreses o necessàries per a la conversa en aquella parada. Les targetes queden guardades en un apartat de l'app, on es van acumulant a mesura que es respon correctament els jocs de preguntes i respostes.

Tercera parada: la pràctica en entorns reals

En l'última parada té lloc en un indret on s'ha de fer una pràctica oral. Sempre guiats per l'app, cal establir i enregistrar una conversa amb l'interlocutor del lloc a partir d'una situació plantejada. En el cas de la ruta de Comerç, aquest diàleg s'ha de mantenir amb la llibretera, la Pruden, de la Llibreria papereria Asunción. Poden enregistrar la conversa amb l'interlocutor tantes vegades com desitgin, i quan consideren que ha quedat bé, l'han d'enviar des de l'espai habilitat a l'app. Automàticament, el sistema fa que rebin un PDF amb material temàtic extra: vocabulari bàsic, fraseologia habitual i enllaços d'interès sobre la pedagogia.

Apunt sobre la metodologia didàctica adoptat en el Situa't i practica^(*)

El Situa't i practica el català és un clar exemple d'un programa basat en un enfocament comunicatiu, sobretot perquè un dels seus pilars principals consisteix en pràctiques contextualitzades en diferents escenaris reals.

El pilar de les pràctiques són les sessions grupals. Com que el que pretenem és sobretot ajudar a perdre la por de parlar en català, ens són molt útils algunes de les premisses pròpies dels enfocaments humanístics, com ara: 1) un nivell baix d'ansietat i una bona motivació faciliten més bons resultats en l'aprenentatge de llengües; 2) es posa el focus en la comprensió i en l'expressió, més que no pas en la producció d'enunciats gramaticalment correctes; 3) els docents han d'oferir un flux constant d'aportacions lingüístiques acompanyades d'elements extralingüístics que facilitin la interpretació, 4) la comunicació ha de facilitar la comprensió als aprenents i oferir alhora amb naturalitat elements lingüístics que encara no utilitzin i 5) la llengua s'adquireix de manera inconscient fent-ne un ús comunicatiu real.

Per aquest motiu, en les sessions en grup prèvies a les pràctiques treballem seguint diferents metodologies pròpies d'aquests enfocaments: la metodologia vivencial, l'aprenentatge de llengües en comunitat i la resposta física total, una combinació d'estratègies que fan del Situa't i practica el català una proposta eficaç que, en una durada de temps molt curta, pot contribuir que algunes persones facin el salt a perdre la por i a llençar-se a parlar en català en l'espai públic, però també que coneguin millor l'entorn on viuen i el puguin estimar.

Pau Farràs Ribas, docent del «Situa't i practica el català»

(*) Trobareu la versió ampliada d'aquest article al blog del Servei Lingüístic de la UGT de Catalunya <http://catala.ugt.cat>.

Propostes necessàries per impulsar l'ús del català a la feina

Servei Lingüístic de la UGT de Catalunya

La UGT de Catalunya ha participat activament en el procés de construcció del Pacte Nacional per la Llengua

El setembre de l'any passat el Parlament de Catalunya aprovava el Pacte Nacional per la Llengua, una iniciativa del Govern de la Generalitat que ha de servir per actualitzar les bases de la política lingüística del país en un context de tendència negativa generalitzada en l'ús i el coneixement del català. Com a punt de partida dels debats, el Govern va elaborar l'informe acadèmic *Un marc sociolingüístic igualitari per a la llengua catalana*, que a més d'analitzar la situació actual, convidava els agents socials, els treballadors i treballadores i a la societat en general a debatre sobre el present i el futur de la llengua.

Per a la UGT de Catalunya, aquesta iniciativa ofereix una oportunitat que no podem deixar perdre i un marc idoni per a la renovació del consens al voltant de la llengua catalana, element d'identificació col·lectiva i pilar de la cohesió social, i de les polítiques lingüístiques que s'han de portar a terme.

Per aquest motiu, el mateix mes de febrer d'enguany la UGT de Catalunya va posar en marxa un procés de debat i reflexió intern perquè el futur Pacte Nacional per la Llengua reculli el punt de vista del sindicat sobre la situació actual del català, i les necessitats i demandes que considerem que cal posar sobre la taula per redreçar-la.

Durant el primer semestre d'aquest any, la Vicesecretaria General del sindicat, a través del Servei Lingüístic, va organitzar diverses sessions internes de debat¹ amb membres de les executives de les

¹ La primera sessió va tenir lloc el **24 de febrer** amb representants del sector d'Educació de la Federació de Serveis Públics del sindicat; la segona el **25 de febrer**, amb membres del Secretariat Nacional de la UGT de Catalunya i de les direccions de les unions de Terres de Lleida, comarques de Tarragona, comarques gironines, Osona, Bages-Berguedà, Anoia-Alt Penedès-Garraf, Baix Llobregat, Federació d'Indústria, Construcció i Agroalimentària, Avalot-Joves de la UGT, Associació d'Ajuda Mútua d'Immigrants a Catalunya, Sindicalistes Solidaris i Unió de Jubilats i Pensionistes; la tercera i última se celebrà el **22 de maig** amb membres de l'SNC, responsables de la UGT de Tarragona, del Baix Llobregat, de Terres de Lleida, d'Osona i de l'Anoia-Alt Penedès-Garraf.

Les mesures que proposem responen a les necessitats reals dels treballadors i treballadores: tenir accés al coneixement i competències en matèria de llengua i el dret d'usar-la en l'àmbit del treball

federacions, les unions territorials i els organismes. Les sessions van servir per dur a terme una reflexió sobre l'ús del català en els contextos sindicals quotidians, i sobre la necessitat de continuar impulsant accions de sensibilització lingüística des del mateix sindicat. El resultat es recollí en un document base amb una vintena de propostes realistes i concretes per al món del treball i que s'han fet arribar al Govern de la Generalitat perquè les incorpori al Pacte. Sobretot, són mesures que responen a les necessitats reals dels treballadors i treballadores: tenir accés al coneixement i competències en matèria de llengua i el dret d'usar-la en l'àmbit del treball.

En el document *Propostes per al Pacte Nacional per la Llengua. Síntesi de les sessions de debat intern al sindicat*, el sindicat constata que hi ha molt poca informació sobre els usos lingüístics en l'àmbit laboral que permetin fer un diagnòstic acurat sobre la situació del català, informació del tot necessària per poder definir polítiques lingüístiques que n'impulsin l'ús i que siguin efectives. Per això, una de les propostes és la creació d'un observatori de la llengua catalana al món del treball que permeti aprofundir sobre el coneixement que actualment es té sobre l'ús de la llengua en els llocs de treball, basat en dades molt parcials i poc o gens actualitzades.

Pel sindicat, l'espai que permet trobar consens per activar noves polítiques d'impuls del català és la concertació social. Considera, per tant, que la negociació col·lectiva és clau per tirar endavant bona part de les propostes, especialment les que fan referència a la formació i l'extensió social del català en els centres de treball.

Les nostres propostes

Les propostes presentades per la UGT de Catalunya al Pacte se centren, entre altres, a reconèixer el valor del sindicat com a agent de cohesió social i la negociació col·lectiva com a espai d'articulació de mesures a favor del català; incorporar l'ensenyament del català a la formació contínua; posar en marxa campanyes de foment de l'ús en espais on no es fa servir i recuperar l'ensenyament del català a l'FP.

També pel que fa a l'àmbit educatiu, el sindicat ha presentat una bateria de propostes que fan referència al món del lleure, l'editorial, la formació de català per a adults, la gratuïtat en la inscripció en modalitat lliure als exàmens per obtenir la certificació de català, el suport a la digitalització en català i el foment de la producció de videojocs en català i la traducció dels que tenen més acceptació entre el jovent.

Proposem

- El sindicat, agent essencial de cohesió social
- Creació d'un observatori de la llengua catalana al món laboral
- Cursos de català mitjançant la formació contínua
- Oferta pública articulada per treballar en català a l'empresa
- Documentació interna de l'empresa en català
- Inclusió de la dimensió sociolaboral en l'enquesta d'usos lingüístics (EULP)
- (Re)incorporar l'ensenyament de llengua catalana a l'FP
- Campanya forta de l'administració per potenciar el català en espais on no s'usa
- Campanya per llançar-se a parlar el català
- Nou propostes per a l'àmbit educatiu

La vicesecretària general de la UGT de Catalunya, Núria Solé, va presentar les propostes per reactivar l'ús del català als centres de treball en les jornades del Pacte Nacional per la Llengua (Barcelona, 9 de juliol de 2022).
Foto de Magda Gascon

D'altra banda, el sindicat considera que l'espai per excel·lència on cal treballar propostes i acords per impulsar el català com a llengua de cohesió és el diàleg social. Així, la UGT també participa en el projecte del Consell de Relacions Laborals «Impulsem el català a les relacions laborals», amb el suport del Departament d'Empresa i Treball.

Entre les institucions que s'han afegit al debat i han promogut els seus respectius fòrums i espais per abordar la situació del català hi ha Òmnium Cultural. Precisament, l'uguetista mataroní Josep Puig-Pla va ser coautor, amb Rudolf Ortega i Amado Alarcón, i Marta Rovira Martínez com a coordinadora, de l'informe que va articular el debat sobre l'àmbit socioeconòmic *El català com a llengua d'empresa i treball* (consultable a llengua.omnium.cat).

Pòdcast literari

Punt Volat

Núria Iceta, Jordi Novell i Laura Huerga

Continuem a la recerca de pòdcast interessants. Entre moltes propostes que també ens han agradat, Punt Volat ens ha atret especialment per moltes raons. D'entrada, és el resultat d'un projecte col·laboratiu entre les empreses editores L'Avenç, Enderrock i Raig Verd. Es basa en una conversa amb un personatge del sector cultural esquitxada de cançons vinculades a la seva vida. El programa, d'uns 40 minuts de durada, té periodicitat setmanal i es distribueix cada dilluns des de Spotify, Google Pòdcasts, Apple Podcasts i iVoox.

El pòdcast arriba després que les tres empreses van decidir compartir un espai de treball al centre de Barcelona, amb la voluntat de posar en comú idees i projectes tot mantenint la independència i singularitat empresarials, i al mateix temps aprofitar l'oportunitat de compartir models de treball per cooperar i impulsar projectes culturals en el camp de l'edició i la comunicació des de la literatura, l'assaig, la música i el món audiovisual. Punt volat és el primer projecte materialitzat en aquesta línia.

És molt interessant la tria de persones entrevistades. Lluny d'eleger-les majoritàriament entre les figures més mediàtiques, de vegades amb respostes previsibles, ofereixen el punt de vista d'un perfil de personatges del sector cultural no tan coneguts que aporten noves idees i matisos molt enriquidors.

Novel·la

La dama del Matarranya

Francisco Javier Aguirre
Traducció d'Esteve Betrià
Ònix editor

Sens dubte, l'escriptor en castellà que més extensos textos ha dedicat a descriure la comarca del Matarranya és Francisco Javier Aguirre (Logronyo, 1945). Aguirre conegué la comarca fa més de quatre dècades per raons professionals. Fascinat per la zona, l'ha recorregut incansablement i n'hi ha dedicat set llibres. Així, en 1991 publicà a Saragossa el recull de relats *Los duendes del Matarranya*, primer capítol de la trilogia narrativa centrada en les terres del Matarranya. El 2004 F. J. Aguirre publica també a la capital d'Aragó un segon recull de relats, *Noches del Matarranya*; i el 2009, a

Lleida la novel·la *La dama del Matarranya*, últim capítol de la trilogia. A aquesta trilogia cal afegir quatre títols més relacionats, d'alguna manera, amb el Matarranya: *Del Matarranya a New York* (2011), *Cupido al Matarranya* (2014), *Musgo caliente: Criaturas calientes* (2015) i el volum commemoratiu *Sinfonia del Matarranya* (2021).

El 2009 es publica la versió en el català propi del Matarranya del primer volum de la trilogia: *Los follets del Matarranya*. El 2020 es publica en català el segon capítol amb el títol *Nits del Matarranya* i el tercer títol és la novel·la que sumàriament comentem tot seguit.

La Dama del Matarranya, que pren com a escenari principal les terres, les viles i la gent del Matarranya, gira al voltant d'un assassinat comès a l'abric de la impunitat dominant a l'inici de la Guerra Civil espanyola, una mort que no fou a causa —no s'ha d'entendre— de disputes polítiques, sinó que més aviat té l'origen en una venjança dictada per un odi enquistat en l'ànima d'una persona ressentida. Javier Aguirre construeix amb prou traça una història truculenta amb diverses bifurcacions que sap encaixar-les en la novel·la amb destra exactitud.

L'obra ens presenta com una jove barcelonina descendent del Matarranya, neta del mort, recorre la comarca de mà d'un fotògraf urbà integrat de fa temps en la vida social de la comarca. Com en un joc d'ombres, l'afany dels familiars per trobar, molts anys després, les restes d'aquell home, són el fons sobre el qual se projecten molts altres assumptes. La narració és un testimoniatge de l'esforç per guanyar el futur. Així mateix, és una reflexió sobre la solitud i el valor d'una conversa sincera amb un amic. En molts moments la novel·la destil·la una sensualitat a través d'escenes eròtiques destrament elaborades.

Hugo Sorolla

Novel·la

Els dies bons

Aina Fullana Llull
Bromera

Premi de la Crítica dels escriptors valencians 2022. Premi València Alfons el Magnànim de Narrativa 2021. Aquests dies, són dels bons o dels dolents? La pregunta recorre del començament al final aquesta novel·la, ambientada a l'illa de Mallorca en un passat recent, un passat pròxim que ens parla d'abismes i de llums, d'addiccions, passions i voluntats desfermades.

Gràcies a un joc subtil de veus narratives que recreen hàbilment la llengua oral i mantenen un

ritme ben bé cinematogràfic, coneixem la vida d'en Xavi, des de la seua infantesa a Manacor fins a la seua relació amb la Martina i la filla de tots dos, l'Ariadna. Com un fil imperceptible, lleuger i alhora implacable, la força dels fets els embolcalla en un destí que sembla repetir-se a tota hora.

Amb aquesta novel·la, que transita els baixos fons de Mallorca amb un agosarat punt quinquè —gens habitual en la narrativa actual—, Aina Fullana Llull debuta en la narrativa amb tan sols vint-i-quatre anys i ens ofereix un enlluernador exercici d'estil, que ha merescut el Premi València de la Institució Alfons el Magnànim. Sobretot és una obra sobre com les drogues afecten la vida de les persones i trastorquen les seues trajectòries vitals, sense cap excés de dramatisme, però amb una concepció molt intensa de la força del destí.

«Diria que allò que em va empenyer a escriure *Els dies bons* va ser allò que em va empenyer a començar a escriure i punt: la recerca d'un aixopluc en què descansar de l'angoixa d'existir, la persecució d'un sentit tot i que fora de la realitat. Crec que escriure és transformar en ficció no només les parts de mi que necessiten una abstersió, sinó també tots aquells jo que no existeixen i que es mereixen una oportunitat de fer-ho i un espai per conèixer l'liurement» (Aina Fullana Llull).

Novel·la

Tinc gana i la gàbia és petita

Núria Domingo
Rúbrica Editorial

En la història recent de qualsevol producció artística no és habitual trobar, com a subjectes principals, dones madures. La literatura no s'escapa d'aquesta realitat. Ens felicitem, doncs, per la publicació d'una novel·la que trenca tòpics i explica l'evolució d'una dona que inicia ja gran el difícil camí que la transformarà de víctima passiva a persona activa, que s'engrandeix en la recerca de la pròpia independència. L'autora ens facilita amb sensibilitat i tendresa acompanyar la protagonista, Sílvia, en el seu viatge personal i ens fa empatitzar de manera immediata amb ella. Ens permet conèixer amb una abnegada mestressa de casa i mare exemplar de seixanta-cinc anys, en el seu despertar a una nova vida. Les circumstàncies l'empenyen, però també un etern neguit a l'estómac que no sap d'on ve, ja

que l'existència que porta és còmode i segura «relegada sota una aparença de falsa felicitat». El seu procés emancipador coincideix en el temps amb el postfranquisme, una època en què es van accelerar moltes coses. No va ser, i el llibre ho reflecteix perfectament, un canvi de mentalitats sobtat. Va costar, sobretot a les classes mitjanes, i molta gent tampoc no va arribar a modificar els seus prejudicis. El to, malgrat que hi ha moments durs, fins i tot tràgics, és optimista. Mai és tard per fugir d'una educació repressora que ofega els sentiments i anul·la el pensament durant massa temps. Mai és tard per afrontar de cara la recerca de la joia de viure.

La protagonista aconseguirà també, gràcies a la seva força interior, descobrir un secret familiar guardat zelosament. No li resultarà senzill, però s'ho guanya, sense perdre el sentit de l'humor i acompanyada per la música.

La música, precisament, és una part important de la novel·la, un interès addicional molt suggeridor. Aquí l'autora demostra un coneixement notable i fa una tria molt encertada de les cançons que acompanyen cada moment de la història.

Núria Domingo ens brinda un cant a l'amistat i a la valentia que s'agraeix. Filla de l'Eixample barceloní i amant de l'Empordà com la Silvia, coneix de primera mà què va representar l'educació i els costums socials en temps especialment difícils i opressius per a les dones. Dedicada professionalment des de sempre a qüestions d'àmbit social, ens fa participar a través de la protagonista, d'una història íntima i intensa, que coneix prou bé: la lluita individual i compartida per avançar cap a un futur més igualitari i, en definitiva, més feliç, que ha caracteritzat l'empeny de les dones els últims anys.

Rosa M. Puig-Serra

Novel·la

Las horas huecas

Ferran Vallespinós
RBA

És un llibre que s'hauria de llegir a les escoles, perquè el passat sempre marca el present. Un alcalde i un professor que fa un treball sobre les col·lectivititzacions durant la guerra al Baix Aragó són el fil conductor d'aquesta novel·la. L'investigador troba un diari inquietant del «tio Fermín» que ho canvia tot. Descobreix així la

història del darrer alcalde d'esquerres del poble on fa estada. Manuel és un home amb ideals i que vol que al seu poble no hi hagi enfrontaments ni morts, però primer els anarquistes i després els franquistes omplen de terror i mort el poble.

El relat ens guia del fill de Manuel a la Batalla de l'Ebre, a la retirada dels republicans cap a França, als camps d'Argelers, a la lluita del maquis contra l'ocupant nazi a França. Un exemple dels odis i rancúnies acumulades en un país ple de desigualtats, amb les classes socials molt marcades i que va esclatar amb la guerra. Els rics no volien perdre privilegis i els pobres no podien més, en un país sense reforma agrària i sense revolució industrial.

La segona part del llibre ens situa més en la vida de l'investigador i la recerca dels fets. I també en les ganes de revenja, perquè, com diu un dels protagonistes, la justícia no sempre és justa.

El relat és ple de girs inesperats que ens obliguen a mantenir l'atenció i ens sorprenen. L'autor posa al servei del relat una gran traça narrativa pròpia dels grans novel·listes.

Vallespinós es val de tres personatges, entre el passat i el present, entre la primera i la tercera persona, per narrar-nos la guerra i la posterior repressió franquista. Amb un llenguatge directe i clar, l'autor ens fa sentir les bales sobre els nostres caps, l'ambient tancat dels pobles on tothom es coneix i ens fa reflexionar sobre els totalitarismes tant de dretes com d'esquerres. Parlen els perdedors de la guerra, veiem persones bones que van ser afusellades o reprimides pels seus ideals. I eren innocents. També és un relat de solidaritat entre els companys de lluita contra el feixisme. La repressió no va acabar amb la guerra, i els morts un cop tancada la conflagració probablement varen superar els dels camps de batalla.

En tota la novel·la ressona un silenci aclaparador, el silenci d'unes persones tenallades per la por. Els fets van traumatitzar a pares i fills. I per això l'autor diu que en aquelles terres del Baix Aragó la guerra encara no s'ha acabat. Recordem que 80 anys després del final del conflicte els cossos de molts d'aquells innocents afusellats encara romanen a les cunetes, i la majoria dels criminals franquistes han mort al llit com el dictador.

En aquest món postpandèmic on cada cop creixen més el nacionalisme identitari, la xenofòbia, el feixisme i la cultura de la cancel·lació, són molt d'agrair llibres que recordin com actuen aquests moviments quan arriben al poder. Cal estudiar el passat perquè no es repeteixi, tot recordant que les hores de la venjança són «Las horas Huecas».

Conxa Parramon

Novel·la

La vida privada de Carmina Massot

Gemma Lienas
Univers Llibres

Aquest és un llibre sobre la llibertat i la dignitat humana. La protagonista és una dona de 87 anys que acaba de rebre la pitjor notícia de la seva vida: té un càncer terminal i li queden pocs mesos de vida. Però no és un relat sobre la mort, sinó sobre la vida plena.

Què fa la Carmina Massot en rebre aquesta notícia? Decideix enregistrar en un *cassette* les seves vivències per a les seves nebodes. I descobrim que la tia soltera és una dona amb una vida rica i fins i tot perillosa. Els hi explica la història del seu primer i gran amor que la va empenyer a creuar Espanya, embarcar-se en la recuperació d'un valuós quadre espoliat de la Segona Guerra Mundial i relacionar-se amb el nazi Leon Degrelle.

El llibre es mou en dos plans: en el passat i en el present. Carmina fa moltes comparacions de la seva joventut amb l'actualitat. Veiem la seva part feminista quan diu que ella no es vol casar «per no ser propietat de cap home». Amb aquesta idea i moltes situacions que recorda la Carmina el llibre esdevé un cant a les dones que amb el seu comportament lliure van començar a obrir portes a les noves generacions. Ella vol viure sola fins al final i té raons amb les seves nebodes per aconseguir-ho. «Soc vella, però no idiota», diu tot rebutjant els comportaments discriminatoris envers les persones grans. No vol anar a una residència «On deixes de ser una anciana per convertir-te en una vella infantilitzada», reflexiona. A la nostra protagonista li agraden amb passió el cinema i la lectura «quina sort tenir llibres, m'han salvat de moments dolents. Llegir és anar-me'n a un altre món i oblidar-me del meu.»

Com les bones novel·les té diversos girs sorprenents. És un relat ben construït, que no decau en cap moment. Barreja vida, mort, amor, nostàlgia, gelosia, desig i curiositat, amb una certa dosi d'humor.

Com podeu veure *La vida privada de Carmina Massot* no és una novel·la trista, està plena de vida, una vida molt ben viscuda. Jo de gran vull ser com la Carmina.

Conxa Parramon

Novel·la

Simfonia del desert

Àngel Miret

Claret

El viatge com a tema central d'una obra literària és una cosa que ve de lluny: l'*Odissea* és la crònica èpica d'un viatge. Però

si amb algun altre llibre podem comparar el que acaba de publicar Àngel Miret, que va ser vicepresident de la Fundació Josep Comaposada entre el 2003 i el 2007, és amb *El petit príncep* d'Antoine de Saint-Exupéry.

Tots dos són llibres petits, amb capítols breus, amb il·lustracions eloqüents (obra de Teresa Calbó en el cas de *Simfonia del desert*), amb un protagonisme notable del desert, amb el viatge entès com un itinerari de creixement personal.

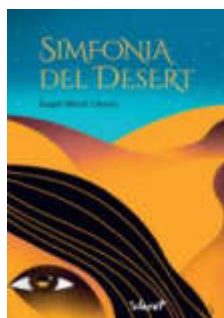
El petit príncep, després de deixar endreçat el seu petit planeta i acomiadar-se de la seva estimada rosa, viatja a un planeta habitat per un rei, i després a un altre habitat per un vanitos, i a un altre habitat per un embriac, i a un altre habitat per un home de negocis, i a un altre habitat per un fanaler, i a un altre habitat per un geògraf, que l'aconsella que visiti la Terra; a última hora aterra al mig del Sàhara on coincideix amb un aviador (el mateix Saint-Exupéry) amb l'avió avariament i culmina el seu camí d'aprenentatge abans de tornar al seu petit planeta, ric de tot el que ha guanyat fent el camí.

Paral·lelament, a *Simfonia del desert*, el pelegrí (el mateix Miret), després de deixar enrere la seva posició social, emprèn un camí espiritual a través del desert a la recerca del sentit últim de la vida, acompanyat pel bé —que és un ocellot— i pel mal —que és un ocellot— i a estones per l'Ésser transcendent (Déu o Al·là, segons el capítol). Així com el petit príncep al desert es fa amic d'una guineu fins al punt de domesticar-la, el pelegrí de *Simfonia del desert* també parla indistintament amb animals i persones: la llebre, l'ermità, la serp, el dromedari, el cec, l'hortolà, la bruixa, el xerraire (aquest podria haver-se'l trobat perfectament el petit príncep en un dels planetes visitats), el pallasso, el captaire, l'il·luminat, l'avar, el presoner, l'home atrafegat, el guerrer, el fennec, el coiot, la nena amb l'estel, el colom. Finalment, el pelegrí torna a casa, però no pas a la casa d'abans de començar el viatge, sinó a la que l'espera al final del camí. Aquestes són les últimes ratlles de l'obra:

«L'ocell blanc es va posar, com a l'inici del camí, damunt la seva espatlla.

— Jo marxo amb tu, ara seré sempre al teu costat.

Seguia caminant quan la sorra es va esfondrar, i ell amb ella.

Ara formava part de l'univers, s'hi havia fos. El Creador l'acollia amb un somriure: —Has tornat a casa. Benvingut.»

I quina és la conclusió dels viatges circulars del petit príncep i del pelegrí? Però les novel·les curtes ens ofereixen una conclusió? Sí. I les llargues també; per exemple, la conclusió de la primera novel·la de Milan Kundera, titulada *La broma*, és aquesta: la venjança pot arribar a ser ridícula. En el cas dels dos llibres que comentem, la conclusió és, senzillament, aquesta: fem camí.

Joan Tudela

Novel·la «true crime»

La ciutat dels vius

Nicola Lagioia

Traducció de Lluís

Anton Baulenas

Llibres del Segle

A la crònica negra sovint es descriu com poden sorprendre les «persones encantadores» que són en realitat cruels assassins, monstres depredadors, capaços d'atrocitats. Esbrinar i explicar els motius (o desraons) de les execrables accions que protagonitzen ciutadans sense ombra de sospita ha suggestionat molts escriptors. Personatges ficticis o reals, han estat presents a la literatura des de sempre perquè la seva complexitat, el cantó fosc que tots temem perquè pot ser present en qualsevol moment, els fa atractius, literàriament parlant.

Nicola Lagioia es va obsessionar per un crim inexplicable que es va dur a terme a Roma el març de 2016 i va colpir la societat italiana per les seves peculiars característiques. Luca Varani, amb fama de bon noi, de 23 anys i de família humil, el van torturar fins a matar-lo a ganivetades i cops de martell. Els autors van ser dos joves de 28 i 29 anys, membres de famílies benestants, després d'una festa de dos dies plens d'alcohol i drogues. No hi havia un motiu aparent ni per a l'assassinat ni per a la seva brutalitat. Des de la presó, un d'ells va dir que «volien saber què se sentia en matar algú». Commocionat pel fet, Lagioia, que acabava de rebre un dels premis més importants d'Itàlia, l'*Strega* 2015, i que havia rebut l'encàrrec d'escriure el reportatge periodístic, va accedir a la investigació i durant quatre anys va parlar amb amics i familiars dels tres nois —fins i tot es va cartejar amb un dels assassins—, però també amb policies, advocats i fiscals. El resultat és un brillant estudi literari sobre la naturalesa humana. El llibre atrapa des del primer moment. L'autor ha estat capaç de transmetre la seva obsessió al lector. Amb el coneixement previ dels

Ficció biogràfica

Apeirògon

Colum Maccann

L'Altra Editorial

En Rami Elhanan i en Bassam Aramin són dos homes units per la mateixa desgràcia.

Podrien odiar fins al dia de la seva mort, però van decidir estimar i

col·laborar per millorar les coses.

El llibre està basat en una història real. Un pare israelià i un pare palestí que han perdut cadascú una filla de tretze i deu anys. En Rami en un atemptat bomba a Jerusalem i en Bassam per un tret d'un soldat israelià. Comparteixen el mateix dolor i la mateixa empatia. Ara tots dos continuen treballant per la reconciliació entre àrabs i israelians. Formen part de l'organització Cercle de Pares i han voltat el món per explicar les seves experiències. «No s'acabarà fins que parlem» és el lema de l'adhesiu que porta en Rami a la seva moto i aquest és l'esperit del llibre.

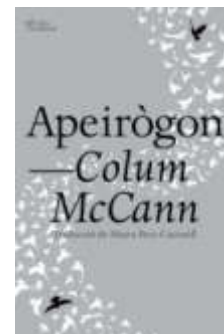
L'*Apeirògon* és una forma geomètrica amb una infinitat de cares amb què l'autor vol representar la complexitat del conflicte entre palestins i jueus, conflicte que Maccann ens narra amb humanitat, lirisme, alguna ironia i sempre amb esperança.

La novel·la està redactada en unes mil vinyetes que van desgranant els fets, els sentiments, els esdeveniments, les vides dels pares i les famílies amb tanta intensitat que el lector acaba immers en el relat, i el patiment dels protagonistes.

Cal esmentar també la referència constant dels ocells, que tenen una importància capital en el relat: són l'al·legoria de la llibertat que tots anhelam.

Apeirògon és un relat dur, però ple de dignitat que reclama convivència i tolerància. Deixa empremta en els lectors.

Conxa Parramon

Poesia

Aplec

Juli Micolau

Instituto de Estudios
Tulenses

Aplec és el cinquè

títol del poeta Juli

Micolau i Burgués,

nascut a la

matarranyenca vila de

la Fresneda el 1971. Autor aragonès de llarga i

assentada trajectòria en el món de la creació

poètica en llengua catalana gràcies a la

publicació dels reculls *Manoll* (1997), *Esfera*.

Traspunt en la serena (2001), *D'un sol esclop*

(2009) i *Àtic antic* (2014) –comentat al número

39 d'octubre de 2014 d'aquesta revista–, ha

estat difosa, en part, en nombroses antologies,

mostres i publicacions periòdiques de caràcter

poètic. En aquella ressenya ja es ressaltava la

densitat, travada i polifònica, del seu periple líric,

una característica que ara retrobem prou

aprofundida en *Aplec*, el seu darrer recull poètic.

Així *Aplec* està conformat per dos capítols

prou diferenciats: un de curt, «Impuls de veus

breus», que conté gairebé una cinquantena de

haikus, o quasi haikus, i un segon, «Nèctar diví»,

amb 34 poemes, de vegades força llargs, que

tenen prou força per deixar una empremta fluïda

i permanent en l'ànima i l'imaginari del lector

atent. Tot plegat no fa sinó augmentar la

depuració i l'hàbil malabarisme de les paraules,

sons i imatges amb traç ferm que de sempre han

caracteritzat des dels inicis l'itinerari d'un

veritable versaire amb consistència i arguments,

tal com trobem en el recorregut poètic d'en Juli

Micolau, un obrador de les paraules.

Així, tal com assenyala en el pròleg n'Artur

Quintana, un bon grapat de sorprenents,

enjoyassades rimes, al·literacions i jocs de

paraules que singularitzen *Aplec*: *seré/alé, rostre/*

nostre, veus/breus, verbs/verds, lluny/s'esmuny,

canyís/panís, retrats/rejets, vellut/vellet... En

general, l'estil emprat per en Juli Micolau està

marcat per la llengua pròpia –ancestral,

profunda, rica i plena– de la comarca del

Matarranya en general i de la vila de la Freixneda

–el nucli del niu– en particular, un estil que

aconsegueix dibuixar un paisatge conceptual de

difícil i, alhora, volgut seguiment i sentiment.

Les temàtiques són, sense aturador, les

característiques d'aquest poeta matarranyenc: el

territori i la natura: «entre rogles de freixeres i

oms /olor herba bona i xupo fonoll», «Tornarem

a baixar / trencall avall / per l'assegador / fet

senderall», «A l'hort creix / la verdura ufana / dels

més vius», «Aigua pura / puc veure / al cor del

riu», «Terra, vinculat al teu nom / he vist cingles i

falcons», «la verdor de les freixeres / fan més

fresc l'estiu», «l'erm dona / l'amargor/ d'un

bordís»; el dolor i el desconhort: «Bec glops de

camins ressecs»; l'eroticisme: «i mostrar-nos el

cos nu / a la llum de la lluna mentre el moixó

dorm», «Fum fugit per un goig encès, / llaor de

llavis innocents / que, fructífers, fertilitzen / els

solcs més íntims / per un somriure profund.»,

«Sento un pessic i l'alè prop del nou niu / Noto el

clotet del melic i els llavis sublims», «tindre't a la

vora m'amollen inquietuds, / i al paladar

llaminer / van dolços records d'instant

conviscuts», «Goig de la carn / a la vall dels teus

pits»; el tast i el gust: «no és allò / tan agre com

la fel», «trobar-te tendra / com a fonoll tendre»;

la reivindicació de la llengua perseguida: «parlo

una llengua que ve d'antic / de vell aboleng i

estirp / i dus un nom dividit en mil trossos», «la

parla malviu en un trist angost [...] ara va

caminant, entre límits i lligasses», «Parla'm de la

parla / –ara més que mai– / i m'informes /

constantment / del seu estat de salut», «Si un

mot ha caigut en desús / ajudem-lo a aixecar-

se, / recuperem-lo».

Tal com assenyala el crític literari saidinès

Mário Sasot: «En definitiva, [*Aplec* és] un enfilall

d'essències, sensacions, sons de paraules, de

vegades estridents, altres xiuxiuejant, que arriba

directament al rovell de l'ànima i a l'estómac del

lector, per part d'un poeta que, per la seua

qualitat i honesta trajectòria, mereixeria un

major reconeixement i projecció. L'únic perill és

caure en l'oblit.

Esteve Betrià

Assaig

Cuixà, exili i refugi. Un

testimoni al peu del

Canigó (1965-1985)

Jordi Tomàs

L'Avenç

Extracte de la

intervenció de Jordi

Vila-Abadal en la

presentació del llibre.

Barcelona, 12-5-2022

Del llibre, val la pena llegir el pròleg de Marc

Andreu perquè situa bé els fets, però acaba una

mica en punta. Diu que el meu malaguanyat

germà Ramon considera que Cuixà va ser el

símbol del més gran fracàs de Montserrat,

mentre que jo considero que Cuixà fou un gran

èxit.

Però el meu germà parla de Montserrat i és

innegable que el Montserrat d'avui comparat

amb el de la nostra època està en declivi. Però hi

està perquè també hi està tota l'Església. I per

què hi està l'Església? Perquè l'Església i els

seus dogmes no es basen en arguments

racionals ni en evidències. Es basen en

arguments d'autoritat: en l'autoritat de la Bíblia,

la del Papa, dels concilis, etc. I amb aquest

sistema ha perdurat dos mil anys. Però al final

dels anys seixanta Occident va sofrir el vendaval

contestatari de la revolució juvenil, el qual ho va

posar tot en qüestió. Sobretot l'autoritat i els

arguments d'autoritat. I aquests arguments van

perdre prestigi i, amb ells, tot el que s'hi sustentava,

com l'Església.

Sí, la revolució dels joves va fracassar

políticament i econòmicament, però en altres

aspectes va canviar la societat.

Però, tornem a Cuixà. De Cuixà, els que hi

érem i els que hi veníeu, tots junts, vam

aconseguir fer-ne un «espai de llibertat». I un

espai de llibertat, en el tardofranquisme va

causar un impacte social important. Els que hi

érem i els que hi veníeu, allí podíem pensar,

reflexionar i prendre consciència lliurement.

Lliurement, però sentint-nos acompanyats. El

llibre diu «Cuixà, exili i refugi», doncs crec que

sobretot va ser refugi del pensament. Vam

aconseguir crear-hi el que en diria un clima

d'empatia col·lectiva. Clima ideal per atrevir-nos

a pensar pel nostre compte, prendre consciència

de realitats ignorades o vedades; clima ideal per

ser capaços d'evolucionar mentalment i prendre

enfocaments vitals nous, si calia. La majoria dels

que hi fórem o hi passaren vam evolucionar en la

nostra mentalitat cap a enfocaments vitals de

més llibertat i més responsabilitat.

La revolta del 68, fent l'amor i no la guerra, va

fer superar molts tabús socials. Cuixà, a la seva

mesura, amb molta estimació i sense forçar

ningú, va ajudar molts en l'evolució de la seva

mentalitat. I per mi això fou un gran èxit.

Assaig

Qui ha de salvar el

català?

Xavier Gual

Eumo Editorial

«Deixo clar que no hi

ha res perdut del tot

mentre els

catalanoparlants

tinguem plena

consciència de l'ús i el

valor de la llengua. Que el català no ens el poden

prendre si nosaltres no ho volem. Que els

professors de català tenim una responsabilitat

afegida immensa, però que la bona salut del

català depèn dels seus parlants. Perquè tots

som professors de llengua». (Extret de la

introducció).

L'autor defensa la tesi que és indispensable

que el català estigui protegit per les lleis, però

també que es consolidi com una llengua

necessària per viure a Catalunya. La

responsabilitat de la seva defensa és compartida i no només de l'escola.

Els professors de català són al punt de mira. Que si adocrinen els nens, que si els falta vocació, que si la immersió lingüística va ser un miratge o que si no fan prou per a la llengua... I la realitat social tampoc no hi ajuda, es canvia el model educatiu cada dos per tres, baixa el nombre de catalanoparlants i les generacions joves no creuen que sigui una llengua útil. Però què en pensen, els mestres? Són ells els que l'han de salvar?

Gual, professor de secundària i escriptor, se sincera. Explica, amb estil directe i informal el desemparament dels docents —els problemes del dia a dia, les friccions d'identitat a l'aula—, però, alhora, aporta solucions i vies de millora a partir de la seva experiència de més de quinze anys «tractant amb alumnes que no han assolit els coneixements bàsics de la llengua, que no hi tenen cap vincle afectiu o que no saben trobar-hi cap utilitat».

Dividit en tres parts (tres trimestres, com si fos un any lectiu), el llibre interessarà sens dubte, no sols a mestres i professors, sinó a un ampli espectre social que se sent concernit amb el tema.

Recull d'articles

No me'n recordo de res

Nora Ephron
Traducció de Carlota Gurt
L'Altra Editorial

Què passa quan arribes a una edat interessant i no goses reconèixer que s'obren molts interrogants?

Com reaccionar sense fer mala sang davant alguns fracassos i sortir-ne indemne? Quin mètode segueix l'autora per superar sana i estalvia qualsevol situació adversa? Doncs relativitzant i donant lliçons de vida ben divertides. Nova iorque, filla d'una família d'intel·lectuals benestants, escriptora per sobre de tot, però també periodista i guionista —és l'artífex d'algunes de les millors comèdies romàntiques portades al cinema—, tenia la capacitat de riure's d'ella mateixa i del seu entorn, base indispensable per poder riure's de tot i de tothom. En la seva obra queda patent que aquest sentit de l'humor, unit a la sinceritat i a la lucidesa, no és tan superficial ni frívol com en un primer moment aparenta. S'ha dit d'ella que és l'amiga que tothom desitjaria per la seva capacitat de desdramatitzar els problemes fins que esdevenen tan banals que és fàcil trobar-hi solució. Per entendre'ns ràpidament, podria ser, perfectament, un protagonista molt intel·ligent

de qualsevol pel·lícula de Woody Allen. A *No me'n recordo de res*, recull d'alguns dels seus millors articles, es veu reflectit a la perfecció. A la presentació del llibre és va remarcar que encara hi ha una certa prevenció cap a ella, potser, com va dir l'editora Eugènia Broggi, pel seu èxit comercial i perquè parla de temes vinculats a l'àmbit domèstic.

El llibre és una bona introducció a l'obra d'Ephron per a qui no la coneix; és una autora molt prestigiosa i estimada als EUA, però em temo que en el nostre país no tant. La seva obra anterior, per exemple, està descatalogada. Si llegiu el llibre i, com penso, us agrada, heu de saber que l'any vinent les dues editorials de les versions en català i en castellà, L'Altra Editorial i Libros del Asteroide, en recuperaran un volum anterior, *El coll no enganya*.

Rita Nin

Història econòmica

La nova classe mitjana (1936)

Manuel Reventós
(edició i notes, Laia Reventós Rovira)
Societat Catalana d'Economia

L'economista Manuel Reventós, professor de Teoria econòmica de la Facultat de Dret i Economia de la UAB, guanyà, el 1936, el Premi Patxot amb *Estudi econòmic i social de la classe mitjana*. L'any anterior, l'havia guanyat un altre professor de la UAB, el demògraf Josep A. Vandellós, amb un llibre el 1935, esdevingut un clàssic que es publicà amb el títol *La immigració a Catalunya*.

Tot i el seu indubtable interès —i el fet de ser guanyador d'un premi important—, el llibre de Reventós no es publicà en aquell moment. Ni entre els anys 1936 i 1939, en què es publiquen molts llibres catalans d'economia (incloses algunes traduccions d'alguns d'aquests llibres a l'anglès i a l'holandès), ni durant la dictadura (del 1939 al 1975) ni després.

Des de fa un temps, el mecanoscrit original del llibre és a l'Arxiu de l'IEC, on l'estan digitalitzant. Va ser un primer pas. Es tracta d'un important estudi teoricopràctic (del 1936!) sobre un tema central: les classes mitjanes a Europa i a Amèrica. Un tema central per a l'anàlisi econòmica i per al debat polític, sobre el qual, a desgrat del seu indubtable interès, hi ha ben poca cosa publicada (segons es pot comprovar repassant el recent *Diccionari d'economistes catalans*).

Reventós s'acara a la definició teòrica i a l'estudi de l'evolució del que ell anomena classe mitjana amb una bibliografia (alemanya, belga,

anglesa) impressionant i amb un bon coneixement de la realitat econòmica (facilitat, és clar, pel seu pas, el 1931, com a director general de Comerç del primer Govern de la Segona República espanyola).

Una primera descoberta del llibre del 1936 és que, al costat de la classe mitjana antiga formada per (1) petits pagesos, (2) artesans (o menestrals) i (3) botiguers, s'ha anat configurant una nova classe mitjana. Aquesta nova classe està formada per (4) professionals lliures, (5) dependents o empleats d'empreses privades, i (6) funcionaris d'organismes públics.

Reventós analitza, una per una, aquestes sis classes mitjanes, tot posant en relleu allò que les diferencia i allò que tenen en comú. Allò que les fa retrocedir (que és l'embranchida demolidora del gran capitalisme, que les proletaritzava i, curiosament, les necessitava) i allò que les fa centrals: donen estabilitat, cohesionen i, alhora, innoven. Sense oblidar que «els escriptors d'utopies i els organitzadors de revolucions són homes de la classe mitjana» (pàg. 108).

La idea de Reventós és que, a Europa, el 1936, la classe mitjana perd pes econòmic (el capitalisme per dalt i el sindicalisme per baix se la van menjant), però que, alhora, hi ha moltes propostes perquè tingui més pes polític. Els capitalistes (que l'han desgavellat) volen incorporar-la als seus rengles, i els socialistes obreristes en fan uns treballadors intel·lectuals anticapitalistes.

Reventós havia publicat el 1926 el primer estudi científic sobre el moviment obrer català del segle XIX. Després d'ell, molts altres estudiosos (tots, com Reventós, de classe mitjana) han anat publicant llibres sobre la classe obrera catalana i llibres sobre les burgesies a Catalunya. El que sorprèn és que no hi hagi llibres publicats sobre les classes mitjanes catalanes, tenint en compte que, a més del seu rol cultural, resulta que econòmicament i políticament tenien —i tenen, més que mai— un caràcter central.

Francesc Roca Rosell

(El Punt-Avui, 18 d'agost de 2022)

Lt

CREMADA

A Catalunya cada dia es produeixen centenars d'accidents i malalties professionals i encara hi ha persones que moren a la feina. Molts d'aquests accidents i malalties es poden prevenir aplicant les mesures preventives adequades.

CONTRA LA SINISTRALITAT LABORAL

**PREPARADES,
PREVINGUDES,
SEGURES.**